

בבלי ירושלמי תוספתא

חוברת שבועית ללימוד בי"ת
ביחד עם **תכשיטי הבית**
פרק נ"ך ליום

בעידודו של מו"ר הרה"ץ שליט"א

פרשת
חיי שרה
ט"ז – כ"ב מרחשון תשפ"ה

יוצא לאור ע"י חסידי ברסלב
יבנאל עיר ברסלב – עיר השמחה

ניתן להשיג בתיבה בכניסה ל'היכל מוהרא"ש'
או שלח צרף למייל: breslevsheli1@gmail.com

נדפס לזכות נשמתו הטהורה
של כ"ק אדמו"ר עט"ר
מוהרא"ש
ר' אליעזר שלמה בן
ר' מנחם זאב זי"ע

לזכות מורנו ורבנו הרה"צ
ר' יצחק שמואל אהרן לעזער
שליט"א

יהי רצון שימשיך להנהיג את הקהילה הקדושה מתוך
בריאות איתנה ונחת מכל יצ"ח ותלמידיו

לזכות נשמתם הקדושה והטהורה של
רבי חייא ובניו חזקיה ויהודה
ולזכות
רב המנונא סבא ורב הונא ריש גלותא

טוֹב לוֹמַר לִפְנֵי הַלְמוּד :
הַלְמוּד בָּבְלִי, יְרוּשַׁלְמִי, תּוֹסֶפְתָּא וּנְבִיאִים כְּתוּבִים יִהְיֶה לְעִלּוּי
הַשְׁכִינָה הַקְדוֹשָׁה וּלְהָקֵל צַעֲרָהּ, לְעִלּוּי כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
שֶׁנִּפְטְרוּ מִן הָעוֹלָם, גְּאֻלָּה, יְשׁוּעָה, רְפוּאָה וְהַצָּלָחָה לְכֻלָּל
נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּרוּחָנִיוּת וּבְגַשְׁמִיוּת, גִּלּוּי מָשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בְּרַחֲמִים
וּבְנִין בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְתִפְאַרְתֵּנוּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.

תנו לי בעלי — כלומר, אני מזומנת להשלים תנאי קדושי, דהיינו נשואין, ואין העיכוב תלוי בי. **אמר רב יוסף** — בעלמא אמרינן "תנו לי שושבינין ואשמח עמו" כדקאמרת. אבל הכא במאי עסקינן — כגון ששמח ואבל עם המת בחופתו אותו שחייב לו השושבינות, ונתחייב השושבין מיד לפרעו אחרי ששמח עמו. אלא שמת, ויימם אחיו את אשתו. ושושבינות זו ראויה היא, ותחזור לאמצעי. דרך שושבינות — אוכל עמו, ואחר כך מביא הדורון. **לימא תנו לי בעלי ואשמח עמו תנאי היא** — למר מחזירין קדושין אם מת הארוס, ולמר אין מחזירין. **בתולה נובה מאתים** — אם מת או גירשה. ובדבתב לה מן האירוסין. דהיכא דלא כתב לה — בעיא היא בכתובות (פט, ב), ולא אפשיטא. **מקום שנהגו להחזיר קדושין מחזירין** — לקמיה מפרש לה ואזיל. **רבי יהודה הנשיא אומר כו'** — לקמן פריך עלה. **דהדר ביה איהו** — חזר בה, ורוצה לגרשה. הלכך תטול בכתובתה מלבד קדושין. והוא הדין אם מת הוא, דדמפרש ואזיל. ומשום דמיבעי ליה לפרושי באנפי נפשיה טעמא דמת הוא, משום "תנו לי בעלי ואשמח עמו", נקט הכא לישנא דהדר ביה איהו. **דמית הוא כולי עלמא לא פליגי** — דאינה מחזרת קדושין, דמציא אמרה: "תנו לי בעלי ואשמח עמו", כדאוקמה רב יוסף בר אבא לברייתא דלעיל. **לטיבועין ניתנו** — שאם תמות ולא יזכה לישאנה — יהיו אבודין, ולא יחזרו לו. **ופרכינן: והא מקום שנהגו להחזיר מחזירין קתני** — במילתיה דרבי יהודה הנשיא, והיכי מוקמת לה לדידיה דלטיבועין ניתנו? **הכי קאמר** — רבי יהודה. **סבלונות ודאי** — בהדוא מודינא לך דבמנהגא תליא מילתא. והוא תכשיטים ששולח לארוסתו לאחר שקדשה. אבל קדושין — ודאי לטיבועין ניתנו. **והני תנאי** — דלקמן, כי הני תנאי דלעיל דפליגי בקדושין לטיבועין ניתנו. **בכבר** — כסף, היינו עשרים וחמשה מנה. **בתולה גובה מאתים כו'** — לקמן מיפרשא כולה. **בתולה גובה מאתים** וגו' — דהיינו שני מנין, והיינו חמשים שקל כמחצר הבתולות, מלבד קדושין — תטול בכתובתה. **בכבר** — עשרים וחמשה מנים, מנה — עשרים וחמשה שקלים. שקל — ארבעה דינר, דהיינו ארבעה זוזים. **רבי יהודה אומר בתולה גובה מאתים** — מן הכבר של קדושין, ומחזרת השאר לארוסה. **רבי יוסי אומר** — לקמיה מפרש לה. **אילימא שמתה** — היא, ומשום הכי קאמר רבי יהודה מחזרת לו את השאר — דקדושין לאו לטיבועין ניתנו. אלא בשמת הוא — והלכך גובה כתובתה בדין אלמנה. ואמאי קמחזרת לרבי יהודה את השאר? והא אוקימנא לעיל: יכולה היא שתאמר "תנו לי בעלי ואשמח עמו" **שוינתה** — תחת ארוס [שלה], ובאה לגבות כתובתה בשיגרשנה בעלה. **מישרא שריא ליה** — כדנפקא לן בסוטה (ב, א) מ"והיא לא נתפשה" — אסורה, הא נתפשה — מותרת. ואם בא לגרשה שלא בדין למה תחזיר [לו] את השאר? **שנאנסה** — ואסורה לו, כדנפקא לן (כתובות נא, ב) מ"והיא לא נתפשה"; הא יש לך אחרת, אף על פי שנתפשה — אסורה, ואיזו — זו אשת כהן. וכיון דלא פשעה — לא הפסידה כתובתה לדברי הכל, אבל בקידושין פליגי. **רבי יוסי מספקא ליה** — והוו קדושין ממון המוטל בספק, וחולקין. ומחזרת לו את החצי, או חושבת בכתובתה ותטרוף ממנו מותר כתובתה. הלכך, קידשה לאלמנה בעשרים שקלים דהיינו שמונים זוזים — הארבעים זוזים צריכה להחזיר לו, וחושבת בכתובתה, והוא נותן לה שלשים חצאי שקלים דהיינו שישים זוז — הרי נתקבלה האלמנה מאה זוז, דהיינו מנה בכתובתה. **קדשה בשלשים שקלים** — דהיינו מאה ועשרים זוז — חציים תחשוב בכתובתה, דהיינו ששים זוז. וארבעים החסרים לה הוא יתן — עשרים חצאי שקל, דהיינו ארבעים זוז. **נראה בעיני דהכי נרסינן: אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן בכל מקום שנהגו להחזיר מחזירין** — היכא דמתה אשה. **מוהדרי הדרי** — ששולח אחר קדושין, והן סבלונות, הדרי במיתת האשה. ונראה בעיני דהרי גוזני ניגוזו, מוהדרי וסבלונות, דהא גבי סבלונות נמי הכי פסקינן לה לקמן גבי מתניתין דסבלונות, והרי זימני למה לי? ויש לומר: דמוהר הוא ממון שמקדים לה עתה בימי אירוסין, שיהא כותב בכתובתה בשתנשא לו, ולהכי מיקרי מוהר. **נזירה שמא יאמרו** — קדושי טעות היו, ולכך חוזרו, ונמצאו קדושין תופסין באחותה ומותרת לו. **איבא דשמע** — בהחזרת קדושין. **ולא שמע בהא** — בגט. הלכך קדושין לא הדרי. **והוזרת בעונתה** — כשישא זה אשה — יחזור לו שושבינותו, ולא קודם. **ואין בה משום רבית** — אם הרבה לו בדורון יותר.

ואין

ורבי יהודה הנשיא אומר באמת אמרו מקום שנהגו להחזיר קדושין כו' — לא נרסינן הכא "קדושין", דלקמן מוקי לה בסבלונות.

ורבי יהודה סבר באמת אמרו כו' — ואין לומר: דלמא רבי יהודה סבר (דבמת) היא יכולה לומר כו', דתנא בתרא לטפויי קאי אתי.

נותן לה שלשים חצאים — שכך היו רגילין לעשות חשבון מחצאי סלעים, כדקאמר לקמן בפרק "גט פשוט" (קסו, ב); ספ"ל מלמעלה וקפ"ל מלמטה כו'; ומפרש רבינו יעקב: ספ"ל — ס' פלגי, קפ"ל — ק' פלגי.

ורבי יוסי מספקא ליה קדושין אי לטיבועין נתנו אי לאו לטיבועין נתנו — ואם תאמר: ולמה חולקין? הוה ליה למימר: דמוציא מחבירו עליו הראיה, כדין כל ממון המוטל בספק, כרבנן דסומכוס ולעיל ב"המוכר את הבית" (סב, ב) פירשתי לה.

ואין

"תְּנוּ לִי בַּעֲלִי וְאֶשְׁמַח עִמּוֹ", הָכָא נַמִי נֵימָא: "תְּנוּ לִי שׁוּשְׁבִינִי וְאֶשְׁמַח עִמּוֹ" אֲמַר רַב יוֹסֵף: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - כְּגוֹן שֶׁשָּׂמַח עִמּוֹ שִׁבְעָה יְמֵי מִשְׁתֶּה, וְלֹא הִסְפִּיק לְפָרְעוֹ עַד שֶׁמֵּת. לֵימָא: "תְּנוּ לִי בַּעֲלִי וְאֶשְׁמַח עִמּוֹ" תַּנָּאִי הִיא? דְּתַנְיָא: הַמְאָרֵס אֶת הָאִשָּׁה - בְּתוּלָה גּוֹבָה מָאתַיִם, וְאַלְמָנָה מָנֶה; מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחֲזִיר קִדּוּשִׁין - מַחֲזִירִין, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַחֲזִיר קִדּוּשִׁין - אֵין מַחֲזִירִין, דִּבְרֵי רַבִּי נָתָן. רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא אוֹמֵר, בְּאֶמֶת אָמְרוּ: מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחֲזִיר - מַחֲזִירִין, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַחֲזִיר - אֵין מַחֲזִירִין, וְהָא רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא גּוּפֵיהּ הִיא דְּתָנֵי: הַמְאָרֵס אֶת הָאִשָּׁה - בְּתוּלָה גּוֹבָה מָאתַיִם, וְאַלְמָנָה מָנֶה; בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים - דְּהַדַּר בֵּיהּ אִיהוּ. אֲבָל מֵתָה, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחֲזִיר - מַחֲזִירִין, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַחֲזִיר - אֵין מַחֲזִירִין; וְרוֹקֵא שֶׁמֵּתָה הִיא, אֲבָל מֵת הוּא - אֵין מַחֲזִירִין, מַאי טַעֲמָא? יְכוֹלָה הִיא שֶׁתֹּאמַר "תְּנוּ לִי בַּעֲלִי וְאֶשְׁמַח עִמּוֹ". וְאֶתָּא רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא לְמֵימַר, בְּאֶמֶת אָמְרוּ: בֵּין מֵת הוּא וּבֵין מֵתָה הִיא, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחֲזִיר - מַחֲזִירִין, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַחֲזִיר - אֵין מַחֲזִירִין, וְלָא מְצִיָא אֲמְרַתְּ: "תְּנוּ לִי בַּעֲלִי וְאֶשְׁמַח עִמּוֹ", לָא, דְּכוּלֵי עָלְמָא - יְכוֹלָה שֶׁתֹּאמַר: "תְּנוּ לִי בַּעֲלִי וְאֶשְׁמַח עִמּוֹ", וּדְמִית הוּא - כּוּלֵי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי: כִּי פְּלִיגִי - שֶׁמֵּתָה הִיא, וְהָכָא בִּקְדוּשִׁין לְטִיבּוּעִין נִיתְּנוּ קָא מִיפַּלְגִי, רַבִּי נָתָן סָבַר: קִדּוּשִׁין לָאו לְטִיבּוּעִין נִיתְּנוּ, וְרַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא סָבַר: קִדּוּשִׁין לְטִיבּוּעִין נִיתְּנוּ. -וְהָא מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחֲזִיר - מַחֲזִירִין קָתָנֵי - הָכִי קָאָמַר: וְסַבְלוֹנוֹת, וַדַּאי מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחֲזִיר - מַחֲזִירִין. וְהָנֵי תְּנָאֵי הָהֲנֵי תַּנָּאֵי; דְּתַנְיָא: קִדְּשָׁהּ בְּכֶסֶף - בְּתוּלָה גּוֹבָה מָאתַיִם, וְאַלְמָנָה מָנֶה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּתוּלָה גּוֹבָה מָאתַיִם, וְאַלְמָנָה מָנֶה, וּמַחֲזֶרֶת לוֹ אֶת הַשְּׁאָר; רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: קִדְּשָׁהּ בְּעֶשְׂרִים - נוֹתֵן לָהּ שְׁלֹשִׁים חֲצָאִין, קִדְּשָׁהּ בִּשְׁלֹשִׁים - נוֹתֵן לָהּ עֶשְׂרִים חֲצָאִין. בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵימָא שֶׁמֵּתָה, מִי אִית לָהּ כְּתוּבָּה? וְאֶלָּא שֶׁמֵּת הוּא, אַמַּאי מְחַזֶּרֶת לוֹ אֶת הַשְּׁאָר? וְנֵימָא: "תְּנוּ לִי בַּעֲלִי וְאֶשְׁמַח עִמּוֹ" וְאֶלָּא בְּאֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל שֶׁזִּינְּתָה; וּבְכֹהֶנֶת? אִי בְּרֵצוֹן, מִי אִית לָהּ כְּתוּבָּה? וְאֶלָּא בְּאוֹנֶס, מִישְׁרָא שַׁרְיָא לֵיהּ וְאֶלָּא, בְּאֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁנֶּאֱנְסָה, וּבְקִדּוּשִׁין לְטִיבּוּעִין נִיתְּנוּ קָמִיפַּלְגִי, רַבִּי מֵאִיר סָבַר: קִדּוּשִׁין לְטִיבּוּעִין נִיתְּנוּ, וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: לָאו לְטִיבּוּעִין נִיתְּנוּ. וְרַבִּי יוֹסֵי מִסְפְּקָא לֵיהּ אִי לְטִיבּוּעִין נִיתְּנוּ אִי לָא, וְהִלְכָךְ, קִדְּשָׁהּ בְּעֶשְׂרִים - נוֹתֵן לָהּ שְׁלֹשִׁים חֲצָאִין, קִדְּשָׁהּ בִּשְׁלֹשִׁים - נוֹתֵן לָהּ עֶשְׂרִים חֲצָאִין. אָמַר רַב יוֹסֵף בַּר מְנִיוֹמִי אָמַר רַב נַחְמָן: בְּכָל מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחֲזִיר - מַחֲזִירִין, וְתַרְגּוּמָא: נְהַרְהֲדָא. שְׁאַר בְּכָל מָאי? רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ: מוֹהֲרֵי הֲדְרֵי, קִדּוּשֵׁי לָא הֲדְרֵי. אָמַר רַב פָּפָּא, הִלְכְתָא: בֵּין שֶׁמֵּת הוּא בֵּין שֶׁמֵּתָה הִיא וְהָדַר בֵּיהּ הוּא - מוֹהֲרֵי הֲדְרֵי, קִדּוּשֵׁי לָא הֲדְרֵי, הָדְרָא בָּהּ אִיהִי - אֲפִילּוּ קִדּוּשֵׁי נַמֵּי הֲדְרֵי. אֲמַרְתַּ אָמַר: קִדּוּשֵׁי לָא הֲדְרֵי, גְּזִירָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בַּאֲחוֹתָהּ. רַב אַשֵׁי אָמַר: גְּזִיטָה מוֹכֵיחַ עָלֶיהָ. וְהָא הָדַר אַשֵׁי בְּרֵישָׁא הִיא, דְּאִיפָּא דְּשָׁמַע בְּהָא וְלָא שָׁמַע בְּהָא. "שֶׁהַשּׁוּשְׁבִינוּת נִגְבִּית בְּבֵית דִּין". תָּנוּ רַבָּנָן, חֲמִשָּׁה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בְּשׁוּשְׁבִינוּת: נִגְבִּית בְּבֵית דִּין, וְחוֹזֶרֶת בְּעוֹנָתָהּ, וְאֵין בָּהּ מִשּׁוּם רִבִּית,

ואין השביעית משמטתה — דלא קרי ביה "לא יגוש". מכאן היה מביא רבינו תם ראיה דקימא לן בלישנא בתרא דפרק קמא דמכות (ג, ב) דאמר רב יהודה אמר שמואל: המלוה את חבירו לעשר שנים — אין שביעית משמטתו. ואף על גב דאתי לידי "לא יגוש" — השתא מיהא לא קרינן ביה "לא יגוש". דהכי נמי משמע הכא, דכיון דלא קרינא ביה בשושבינות — לא שייך ביה למימר דשביעית משמטתה. ועל ידי כן מגיה רבי יעקב מה שיסד הפייט רבי אלידו הזקן: "זמן עשר כסף כי יולנו בחצי ימיו יעזבנו", ולישנא קמא דפרק קמא דמכות (שם) אית ליה דהמלוה לחבירו לעשר שנים שביעית משמטתו. ואין רבינו תם פוסק כן, אלא כלישנא בתרא, דאית ליה אין שביעית משמטתו, ומגיה: "זמן עשר כסף כי יולנו ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו". ואין נראה לרבינו יצחק ראיה מכאן, דלא שייכא בלל שושבינות למלוה, שהרי מכמה דברים הם חלוקים זה מזה, דבמשמע הכא. והכא הכי פירושו: אין שביעית משמטתו דלא קרינא ביה "לא יגוש" — ושמא לעולם לא יבא לידי "לא יגוש", שיכול לומר לו: בבתולה אני עושה עמך. או שמא לא ישא אשה. אבל מלוה, שלבסוף בא לידי "לא יגוש" — שביעית משמטתה.

ואין הכבור נוטל פי שנים דהוה ליה ראוי כר' — ואפילו למאן דאמר לעיל בפרק "יש נחלין" (כתב, ב): מלוה לא הוי ראוי — שושבינות מיהא הוי ראוי, כי שמא לא יפרע לו לעולם.

עשה עמו באחת ובקש לעשות עמו בשתים — פירוש: שיפרע לו בשתי נשים, בכל אחת חצי, שרוצה לישא זו אחר זו — יכול לומר: באחת אני עושה עמך בדרך שעשית עמי, ולא אטרח בשתים. והרב רבינו יצחק בר מרדכי פירש דגרסינן איפכא: עשה עמו בשושבינות בשתי נשים, ובקש שיעשה עמו באשה אחת — יכול לומר לו: בשתשא אשה אחרת אביא לך בשתים, פירוש: ולא אתן לך הכל בזאת האשה. ומיהו, גירסת הספרים אתי שפיר, כדפרישית.
סבלונות

וְאֵין הַשְּׁבִיעִית מְשַׁמַּטְתָּהּ, וְאֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל בָּהּ פִּי שְׁנַיִם. גִּנְּבִית בְּבֵית דִּין, מַאי טַעֲמָא? כְּמִלְוֶה דָּמְיָא.
וְאֵין בָּהּ מְשׁוּם רִבִּית - דְּלָאו אַדַּעְתָּא דְּהָכֵי יְהַב לֵיהּ.
וְאֵין הַשְּׁבִיעִית מְשַׁמַּטְתָּהּ - דְּלָא קָרֵינָא בֵּיהּ "לֹא יָגֹשׂ".
וְאֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם - דַּהֲוָה לֵיהּ רָאוּי, וְאֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל בָּרְאוּי בִּכְמוּחָק. אָמַר רַב פָּפָּא, כְּלָלָא דִּשְׁושְׁבִינוּתָא: הָוֶה בְּמֻתָּא - אֵיבָעֵי לֵיהּ לְמֵיתָא. שָׁמַע קַל טַבְלָא - אֵיבָעֵי לֵיהּ לְמֵיתָא. לָא שָׁמַע קַל טַבְלָא - אֵיבָעֵי לֵיהּ לְאוֹדְעֵיהּ, תָּרְעוֹמֶת אִית לֵיהּ, שַׁלְּמוּמֵי מְשַׁלַּם. וְעַד כַּמָּה? אָמַר אַבַּיֵי: נָהֲגוּ בְּנֵי גְּנָגָא, עַד זִוּזָא - אֵיתָהּ בְּבַפֵּיהּ אֲכָלֵיהּ בִּכְרֵיסֵיהּ, עַד אַרְבָּעָה - מְשַׁלַּם פַּלְגָּא, מַכָּאן וְאֵילָךְ - אֵינִישׁ אֵינִישׁ בַּהֲשִׁבְוֵיתֵיהּ. תָּנוּ רַבָּנָן: עָשָׂה עִמּוֹ בְּפוּמְבֵּי, וּבִקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בְּצִנְעָא - יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: בְּפוּמְבֵּי אֲשֶׁה עִמָּךְ, כְּדֶרֶךְ שֶׁעָשִׂיתָ עִמִּי; עָשָׂה עִמּוֹ בִּבְתוּלָה, וּבִקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בְּאַלְמָנָה - יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: בִּבְתוּלָה אֲשֶׁה עִמָּךְ, כְּדֶרֶךְ שֶׁעָשִׂיתָ עִמִּי. עָשָׂה עִמּוֹ בְּשִׁנְיָה, וּבִקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בְּרִאשׁוֹנָה - יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: לְכִשְׁתִּשָּׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת אֲשֶׁה עִמָּךְ. עָשָׂה עִמּוֹ בְּאַחַת, וּבִקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בִּשְׁתַּיִם - יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: בְּאַחַת אֲשֶׁה עִמָּךְ, כְּדֶרֶךְ שֶׁעָשִׂיתָ עִמִּי. תָּנוּ רַבָּנָן: עָתִיר נִכְסֵי עָתִיר פּוּמְבֵּי - זֶה הוּא בַּעַל הֶגָּדוֹת, עָתִיר סְלָעִים עָתִיר תִּקּוֹעַ - זֶהוּ בַּעַל פִּלְפּוֹל, עָתִיר מְשָׁא עָתִיר כְּמָם - זֶהוּ בַּעַל שְׁמוּעוֹת, הַכֹּל צְרִיכִין לְמָרֵי חִבְּיָא - תַּלְמוּד. אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב, מַאי דִּכְתִיב: "כָּל יְמֵי עָנְיִ רָעִים" וְזֶה בַּעַל תַּלְמוּד, "וְטוֹב לֵב מִשְׁתֶּה תָּמִיד" זֶה בַּעַל מִשְׁנָה. רָבָא אָמַר: אֵיפְכָא. וְהֵיינוּ דְּאָמַר רַב מַתְנָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן: מַאי דִּכְתִיב: "מַסֵּיעַ אֲבָנִים יֵעָצֵב בָּהֶם בּוֹקֵעַ עֵצִים יִסָּכֵן בָּם"? "מַסֵּיעַ אֲבָנִים יֵעָצֵב בָּהֶן" - אֵלּוּ בַּעֲלֵי מִשְׁנָה, "בּוֹקֵעַ עֵצִים יִסָּכֵן בָּם" - אֵלּוּ בַּעֲלֵי תַלְמוּד. רַבִּי חֲנִינָא אָמַר: "כָּל יְמֵי עָנְיִ רָעִים" - זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה רָעָה, "וְטוֹב לֵב מִשְׁתֶּה תָּמִיד" - וְזֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה טוֹבָה. רַבִּי יַנַּאי אָמַר: "כָּל יְמֵי עָנְיִ רָעִים" - זֶה אִיסְטְנִיס, "וְטוֹב לֵב מִשְׁתֶּה תָּמִיד" - וְזֶה שֶׁדַּעְתּוֹ יָפָה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: "כָּל יְמֵי עָנְיִ רָעִים" - זֶה רַחֲמָן, "וְטוֹב לֵב מִשְׁתֶּה תָּמִיד" - זֶה אַכְזְרִי. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: "כָּל יְמֵי עָנְיִ רָעִים" - זֶה שֶׁדַּעְתּוֹ קְצָרָה, "וְטוֹב לֵב מִשְׁתֶּה תָּמִיד" - זֶה שֶׁדַּעְתּוֹ רְחָבָה.
אמר

ואין שביעית משמטתה — אם עברה שביעית בינתיים, קודם שחזר זה ונשא גם הוא אשה. **ואין בכור נוטל פי שנים** — היכא דחוזרת לאמצע, כדתניא לעיל. **גנבית בבית דין מאי טעמא כמלוה** — הכי גרסינן לה. ובספרים כתוב **גנבית בבית דין מאי טעמא מפני שהיא כמלוה**. דלדעת כן חלוהו שיחזיר לו בשנת שמחתו, ופרעון הולך אחר קביעות זמן שקבע לו המלוה. **דלאו אדעתא דרבית יהיב ליה** — שאם רצה פוחת לו, אלא מתוך שמחת ריעות הרבה בדורון. **דלא קרינא ביה לא יגוש** — שאינו יכול לדחקו בבית דין בשביעית, שהרי לא הגיע זמנו עד שישא הוא אשה ויחזיר לו אז, דאינה נגבית אלא בבית דין בעונתה, כדאמרינן במסכת מכות (ג, ב): המלוה את חבירו לעשר שנים — אין שביעית משמטתו. אף זה, לא הגיע זמנו עד לאחר שביעית, הלכך בשביעית — אבתי לא מטא זמניה שיוכל לנוגשו, דעדיין לא נשא אשה. **דהוי ליה ראוי** — ופסקינן הלכתא בפרק "יש נוחלין" (בבא בתרא קכה, ב): אין הכבור נוטל פי שנים במלוה, בין שגבו קרקע בין שגבו מעות. **הוה במתא** — אותו שעליו להחזיר שושבינות הוה בעיר כשנשא שושבינות אשה ולא בא לשמחתו. **איבעי ליה למיתי** — ונגבית בבית דין. קול **טבלא** — *אשקלנ"א בלעז, שהיו משמיעין קול לבא לשמוח עם החתן. **איבעי ליה לאודועי** — ומדלא אודעיה — תרעומות אית ליה עליה, כדמפרש ואזיל, אבל שלומי מיהא משלם. **עד כמה** — דהא ודאי צריך לנכות דמי אכילתו, שהרי לא אכל עמו. **עד זוזא בי** — זוזא היה אוכל, הלכך זוזא פוחת מדמי שושבינותו. אית דגרסי: עד זוזא אייתיה בכפיה אכלי בכפיה = בבטנו, כמו בית הכוסות. אי נמי: בכרסיה. **עד ארבע** — אם נתחייב ארבעה זוזים משושבינותו. **משלם פלגא** — דכיון דמביא ארבעה — רגילין להאכילו בריוח עד שני זוזים, וכיון דלא אכל — יפחות שנים מן הארבעה. **בחשיבותיה** — לפי מה שהוא חשוב, ומביא דרבה ורגילין לבבודו במיני מעדנים — יפחתו לו מדמי שושבינותו כפי מה שהיה אוכל. **עשה עמו בפומבי** — בגלוי, שמחה מפורסמת. וזה שחזר ונשא גם הוא אשה — בקש לעשות חופתו בצניעות, או לפי שעת צרה היא, או שרוצה לצמצם סעודתו ואינו חושש להרהות אוכלין. **בפומבי אני עושה עמך** — בשמחה יתירה אני חפץ, כמו שעשיתי לך, וכן כל הנך דמפרש ואזיל. **לבשתא אשה אחרת** — לא אשמחך יותר ממה ששמחתני, שאיני חפץ בשמחה יתירה.

תנו רבנן עתיר בנכסין — עשיר משדות וכרמים וזיתים הנראין לבריות, וגם עתיר פומבי — עושר הגלוי, כגון רוב בהמות שהכל יודעים בהן. **זהו בעל אגדה** — שדורש בכל מקום ברבים בבתי משתאות, שדורש בימים טובים והכל נאספין לשמוע, ויש לו קול חכמה. ובא להשמיענו שמתוך שאין אגדות צריכות עיון — יכול לדרוש בכל מקום. **עתיר סלעין** — שולחני שמשתבר תמיד במיני מטבעות. **עתיר תקוע** — יש מפרשין: שיש לו בתים הרבה ומשתבר בהן תדיר, ומיקרי הכי על שם "ויעקב תקע את אהלו" (בראשית לא). ולי נראה — כדאמרינן במנחות (פה, ב): תקוע אלפא לשמן. עיר היא, ומשם היו מביאים שמן למנחות. ודימה למטבעות ולשמן את הפלפול, על שם שמרויח יום יום תדיר בפלפולו טעמים הרבה, בשאר המטבעות וטעמי השמן שמביאין מתקוע. **עתיר משה** — "אנשי מדות" (במדבר יג) מתרגמינן: אינשי משחן. עתיר בדבר המדוד, כגון תבואה, שאין משתברה בה תדיר, אלא מכניסין אותה לאוצר, ולבשתגיע עת מכירה אז ימכרנה וישתבר. והיינו נמי "עתיר כמס", כמו "כמוס עמדי חתום באוצרותי" (דברים לב) — דבר שמכניסין לאוצר. **זהו בעל שמועות** — שיודע הלכות ומימרות האמוראין, ולבשיגיע עת הוראה — יגלה שמועותיו. **תלמוד** — סוגיית תלמוד ותרוצי משניות וברייתות. וזהו עיקר התלמוד, שאם לא התלמוד — אין למדין הלכה ממנו משנה, כדאמרינן: התנאים מבלי עולם (סוטה כב, א). **זה בעל תלמוד** — שממית עצמו לכוין הלכות ולתרץ הוויות. **רבא אמר איפכא** — "כל ימי עני רעים" — זה בעל משנה, שאינו יכול להורות הלכה מתוך משנתו, וגם כי בשחולקות זו על זו אינו יכול לתרץ. "וטוב לב" — זה בעל התלמוד, שיודע משניות על עיקרם ובקי בטעמיהם, ויש בידו כח להורות הלכה למעשה. **יצעב** — לשון "בעצבון תאכלנה" (בראשית ג). **זה בעל משנה** — ששונה משניות כל היום, ואין לו אלא צער, שמתקשה בטעמיהן ואינו יודע לפרש. **יסכן** — לשון תמימות, כמו "יתהי למלך סוכנת" (מלכים א א), כלומר שנהנה מהן. **זה איסטנים** — מי שדעתו קצה ולבו נמאס בכל דבר מגונה שהוא רואה. **יפה** — שסובל הכל, דאינו מזיק לו שום לכלוך ושום דבר מיאוס. **קצירה** — כמו עצרן וקפדן, עינו רעה בשלו ובשל אחרים. **זה רחמן** — כמה ענינים הוא רואה וכמה מאורעות שלבו בוכה תדיר עליהן.
ואמר

ואמר רבי יהושע בן לוי — כתיב "כל ימי עני רעים", והא איכא שבתות וימים טובים, שיש לו מנות ומזונות שהיו מחלקין לעניים מערב שבת לערב שבת אלא לשמואל אתא קרא לאשמועינן. וכולה רבי יהושע קאמר לה. שינוי ויסת = חוק. כמו ענו, שכל ימות החול אוכל פת חריבה, ובשבת אוכל בשר. הכי גרסינן: תחלת חולי — מתוך כך מתחיל לחלות. ואית דגרסי: חולי מעיים. **כתיב בספר בן סירא** — שלמה כתב "כל ימי עני רעים", אבל בלילות בשישן — יש לו מנוחה. ובן סירא אומר: אף הלילות אין לו מנוחה, כי בשפל גגים גגו, ונמצא דלף טורדנו ביום סגריר. **מעפר כרמו לכרמים** — זבל ואשפה שהביא לכרמו נשפך לכרמים אחרים, שהוא במקום רעוע בהרים ובסלעים, במקום שאין עשיר חפץ בו — נופל למטה, בכרמים של עשירים, שהם במקום טוב ומדרון ונוח לעסוק בהן. **משנה** השולח סבלונות — מנהג חתנים לאחר קדושין, למחרת שולח לבית חמיו לכבוד אשתו תכשיטין ומיני פירות וכדי יין וכדי שמן, ופעמים אוכל שם עמה. **אינן** נגבין — אם מת הוא או שמתה היא, או שחזר בו ורוצה לגרשה. שמחמת חיבת שמחת אבילה שאכל ושתה ושמח עמהן — מחל סבלונות העשוין ליבלות. אבל אין עשוין ליבלות — הדרי, אף על פי שאכל ושתה עמהן, כדתניא בגמרא. ובסבלונות סתם מיירי, דהא לקמן מפליג בסבלונות ששלח כדי שיבאו עמה לבית בעלה לסבלונות ששלח כדי שתשתמש בבית אביה, והנהו לא תלו באבילת חתן — מכלל דרישא בסתם סבלונות, והנהו תלויין בתלויין דחתן, אם אבל עמהן — מחולין, ואם לאו — נגבין. שלח **סבלונות טריבין** — ופירש: כדי שיבואו עמה לבית בעלה. והוא הדין למועטים אם שלחן לכך, אלא אורחא דמילתא נקט, מרובים רגיל לשלוח ולפרש כדי שיבואו עמה לבית בעלה, ומועטין — כדי שתשתמש בהן בבית אביה. **גמרא** **אמר רבא דוקא** — אבל שם סעודת חתן בדינר תנן אין נגבין, אבל פחות מדינר — לא מחל מידי. **אורחא דמילתא קתני** — שיעור אכילת אדם בדינר, כדאמרן: עד זוזא אכלי בכרסיה. **הוא תנן** — דקתני: אם אבל שם, דמשמע הוא עצמו. שינויי לי — לחתן מן סעודתם בבירתו, מאי? **ורבב בשמחתו** — מתוך שמחת הון רב ששלח לבית חמיו שהה על סוסו, ומת אחר כך קודם נשואין. **באושא** — כשהיתה סנהדרין לשם. דאושא היא אחת מעשר גליות שגלתה סנהדרין, כדאיתא במסכת ראש השנה (לא, א). **סבלונות העשוין ליבלות** — קודם נשואין — אין נגבין, דהנהו מחולין בסעודת חתן בדינר, כדפרישית במתניתין. **ושאין עשויין ליבלות** — נגבין כגון תכשיטי זהב וכסף. **הכי גרסינן: שמע מינה אפילו פחות מדינר** — ותקשי לרבא. **מאן לימא לן דלא שחיקי ליה מרגניתא** — בכוס החמין, שכן דרך השרים שותין אותו לרפואה. **אפילו** שהרי שתה כשהוא רוכב סוסו לפני פתח בית חמיו. **בבית חמיו דמי** — אבל שגרו לו בביתו איבעיא לן. **שבח סבלונות** מהו — היכא דהדרי סבלונות, מי הדרי שבח שהשביחה? כגון שלח לבית חמיו צאן ובקר, וילדו. **בעי רבא סבלונות העשוים ליבלות** — דאמרן דלא הדרי. אם לא בלו בשעת חזרה, אותן שאין עשוין ליבלות מי הדרי עמהן או לא? **תא שמע סבלונות מועטין** **שתשמש בהן והיא בבית אביה אין נגבין** — בשלמא הך קמייתא, כיון דקתני עשויות ליבלות — מצית לאוקמה בדבלו. אבל הכא מילתא דפסיקא קתני: שתשתמש בהן בבית אביה, אף על פי שישנן בעין. ומיהו, הוה מצי למתרצי (כשאין עשוין ליבלות או) בשעשוין ליבלות ובלו. אלא רבותא אשמועינן, אפילו כשעשוין ליבלות ולא בלו. **כגון בייבא וסיבכתא** — מיני צעיפים וקישורי נשים, שהן דבר מועט, ומחזיר להו לגמרי, לא שנא בלו ולא שנא לא בלו. אבל תכשיטין חשובין תיבעי לך. מצאתי גירסא בפירוש רבינו חננאל שאינה בספרים שלנו. הא דאמר רבא: דוקא דינר, כלומר שאם אבל בבית חמיו מה ששוה דינר, או שהוה יין, אבל פחות מדינר — לא. ועלה אמרינן: מהו שישלש בסבלונות. ועלתה בתיקו. פירוש: אם שלח סבלונות במאה מנה ואבל בבית חמיו בדינר — זכו בבית חמיו בכל הסבלונות. והשתא דאבל בחציי דינר יזכו לחציי הסבלונות, והוא הדין לשליש ולרביעי? וזהו פירוש "מהו שישלש בסבלונות", ועלתה בתיקו. **ובלי פשתן** — כלים מפשתן חדש. **שבחא דארץ ישראל** — שממהרת לבשל פירותיה בעצרת. **דאי מעין מענתיה מענה** — אי הדרי סבלונות, וטעין יין ושמן שלחתי לך בעצרת — לא הוחזק בדאי בכך, והדרי ליה. **שאטרי לו אשתו תותרנית היא** — חולי הוא, שאינה יכולה להרחיק, ומזם שבסתר הוא. ותנן ב"המדיר" בכתובות (עב, ב): המקדש את האשה על מנת שאין בה מומין ונמצאו עליה מומין — אינה מקודשת. כנסה סתם ונמצאו בה מומין — תצא שלא בכתובה כר', עד וחכמים אומרים: במה דברים אמורים — במומין שבסתר כר'. וזה האיש לא קבל עליו את המומין, ואם קדשה סתם וכנסה סתם ונמצאו בה מומין — תצא בלא כתובה. ומיהו, גט בעיא, כדמפרש בגמרא בפרק "המדיר". **נכנס אחריה לחורבה לבודקה** — שם, ונשא עמו בתוך חיקו צנון, לכשנותה סם תריה. ויש מפרשים: כותבת נטל בתוך חיקו, ולא צנון, וקרוב לגלגל היה מעשה. **אטר לה ריח צנון אני מריח בגלל** — לנסותה אם תריח. שמתוך דבריה ניכר אם תריח. ועל הצנון שבתוך חיקו אמר. ולליטנא דמפרש שכותבת היה עמו, לכך אמר לה ריח צנון, לדעת אם תשיבנו דבר לאמר: ריח כותבת אני מריחה, ולא ריח צנון.

אמורה

סבלונות העשוין ליבלות אין נגבין — והא דתנא: מרובין שתביא עמה מבית אביה לבית בעלה הרי אלו נגבין — היינו אין עשוין לבלות, ומועטין היינו עשוין לבלות. אי נמי, במועטות בעינן דוקא שאין עשוי לבלות, אבל במרובים — אפילו בבלות נמי נגבין. **איבעיא** להו מהו שתשלש — פירוש: אמילתא דרבא קאי, דאמר: דוקא אבל דינר, אבל פחות מדינר לא. וקא אמר: אם אבל פחות מדינר, מהו שתגבה לפי מה שאבל, אם אבל חציי דינר — תגבה החציי? ולישנא ד"תשלש" — כמו: משלשין בממון ואין משלשין במכות (מכות ה, א). מפי רבי. **תרגמה** רבא בייבא — פירש רבינו שמואל: דהוא הדין דהוה מצי לשנויי: לא, והוא דבלו. ורבינו יצחק אומר: דבשלמא בברייתא מיירי בבלו, אלא מתניתין דלא מיירי בבלו — לא מיתוקמא בבלו.

נכנס

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל יְמֵי עָנִי רָעִים? וְהָא אִיכָּא שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים - כִּדְשָׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: שִׁנּוּי וֶסֶת - תְּחִלַּת חוֹלִי. כְּתִיב בְּסֵפֶר בֶּן סִירָא: כָּל יְמֵי עָנִי רָעִים, בֶּן סִירָא אוֹמֵר: אַף לֵילוֹת. בְּשֶׁפֶל גַּגִּים גַּגּוֹ, מֻמְטַר גַּגִּים לְגַגּוֹ; בְּרוֹם הָרִים כַּרְמוֹ, מֵעָפָר כַּרְמוֹ לְכַרְמִים. **מִשְׁנָה** הַשּׁוֹלֵחַ סַבְלוֹנוֹת לְבֵית חְמִיו, שָׁלַח שָׁם מֵאָה מָנֶה וְאָכַל שָׁם סְעוּדַת חָתָן אֲפִילּוּ בְּדִינָר - אֵינָן נִגְבִּין, לֹא אָכַל שָׁם סְעוּדַת חָתָן - הֲרֵי אִלּוּ נִגְבִּין. שָׁלַח סַבְלוֹנוֹת מְרוּבִּין שֶׁיְּחַזְּרוּ עִמּוֹ לְבֵית בַּעְלָהּ - הֲרֵי אִלּוּ נִגְבִּין, סַבְלוֹנוֹת מוּעָטִין שֶׁתִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּבֵית אָבִיהָ - אֵין נִגְבִּין. **גמרא** אָמַר רָבָא: דַּוְקָא דִּינָר, אֲבָל פָּחוֹת מִדִּינָר - לָא. פְּשִׁיטָא, דִּינָר תְּנַן - מַהוּ דְּתִימָא, הוּא הַדִּין דַּאֲפִילּוּ פָּחוֹת מִדִּינָר, וְהַאי דְּקָתָנֵי דִּינָר - אוֹרְחָא דְּמִילְּתָא קָתָנֵי, קָא מַשְׁמַע לָן. "אָכַל" תְּנַן, שָׁתָה מַאי? הוּא תְּנַן, שְׁלּוּחוֹ מַאי? "שָׁם" תְּנַן, שָׁנֵי לוֹ מַאי? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁשִּׁגֵּר לְבֵית חָמְיו מֵאָה קְרוֹנוֹת שֶׁל כְּדֵי יַיִן וְשֶׁל כְּדֵי שֶׁמֶן וְשֶׁל כְּלֵי כֶסֶף וְשֶׁל כְּלֵי זָהָב וְשֶׁל כְּלֵי מִילָּת, וְרָכַב בְּשִׁמְחָתוֹ, וְהָלַךְ וְעָמַד עַל פֶּתַח בֵּית חָמְיו, וְהוֹצִיאוּ כּוֹס שֶׁל חָמִין וְשָׁתָה, וּמֵת. וּלְמָה הָעֲלָה רַבִּי אַחָא שַׁר הַבִּירָה לִפְנֵי חֲכָמִים לְאוּשָׁא, וְאָמְרוּ: סַבְלוֹנוֹת הָעֲשׂוּיִין לְיבָלוֹת - אֵין נִגְבִּין, וְשֶׁאֵין עֲשׂוּיִין לְיבָלוֹת - נִגְבִּין, שָׁמַע מִינָּהּ אֲפִילּוּ שָׁתָה. - שָׁמְעָתָּ מִינָּהּ פָּחוֹת מִדִּינָר? אָמַר רַב אַשִׁי: מַאן לֵימָא לָן דְּלָא שְׁחֵקִי לֵיהּ מַרְגָּנִיתָא דְּשַׁוְיָא אַלְפָּא וְזוּזֵי? וְאֶלָּא - שָׁמְעָתָּ מִינָּהּ אֲפִילּוּ שׁוּגְרוּ לוֹ. - דִּלְמָא כָּל פֶּתַח בֵּית חָמְיו כְּבֵית חָמְיו דְּמֵי. אִיבָּעְיָא לְהוּ: מַהוּ שֶׁיְּשַׁלְּשׁ? שֶׁבַח סַבְלוֹנוֹת, מַהוּ? כֵּינָן דְּאִי אִיתְּנְהוּ לְדִידֵיהּ הָדְרִי - בְּרִשְׁתֵּיהּ שְׁבוּחַ, אוֹ דִלְמָא כֵּיוָן דְּאִי אָבְרִי אוֹ מְנַגְּבִי בָּעֵי שַׁלּוּמֵי לֵיהּ - בְּרִשְׁתָּא דִּידָהּ שְׁבוּחַ? תֵּיקוּ. בָּעֵי רָבָא: סַבְלוֹנוֹת הָעֲשׂוּיִין לְיבָלוֹת וְלֹא בָּלוּ, מַהוּ? תָּא שְׁמַע: וְזוּ הִלָּכָה הָעֲלָה רַבִּי אַחָא שַׁר הַבִּירָה לִפְנֵי חֲכָמִים בְּאוּשָׁא, וְאָמְרוּ: סַבְלוֹנוֹת הָעֲשׂוּיִין לְיבָלוֹת - אֵין נִגְבִּין, וְשֶׁאֵין עֲשׂוּיִין לְיבָלוֹת - נִגְבִּין; מַאי לָאו אַף עַל גַּב דְּלֹא בָּלוּ? - לָא, דְּבָלוּ. תָּא שְׁמַע: סַבְלוֹנוֹת מוּעָטִין שֶׁתִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן וְהִיא בְּבֵית אָבִיהָ - אֵין נִגְבִּין - תִּרְגְּמָהּ רָבָא: בְּזִיקָא וְסִבְכְּתָא. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁשִּׁגֵּר לְבֵית חָמְיו יַיִן חָדָשׁ וְשֶׁמֶן חָדָשׁ וּכְלֵי פִּשְׁתָּן חָדָשׁ בָּעֲצֶרֶת. - מַאי קָא מַשְׁמַע לָן? - אֲבָעְיָא אִימָא: חֲשִׁבּוּתָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קָא מַשְׁמַע לָן; וְאִיבָּעְיָא אִימָא: דְּאִי מְעָיַן, מְעָנַתְיהּ מְעָנָה. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁאָמְרוּ לוֹ אִשְׁתּוֹ תּוֹתָרְנִית הִיא, וְנִכְנַס אַחֲרֶיהָ לְחוּרְבָה לְבוֹדְקָהּ; אָמַר לָהּ: רֵיחַ צְנוֹן אֲנִי מֵרִיחַ בְּגָלִיל,

אמורה

נכנס אחריה לחורבה לבודקה — פירש רבינו יעקב: דבארוסה מיירי, ובא לראות אם היא תותרנית אם לאו, ואם אינה תותרנית — ישאנה. ואמרו חכמים: הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה, ולא לשם נישואין נכנס, לכן אם מתה — לא יירשנה. אבל אם לא נכנס אחריה לבודקה — היה יורשה. וכגון שהחזירה שלו, כדאמר בכתובות פרק "נערה" (מה, ב): לעולם היא ברשות האב, היה לו חצר בדרך ונכנסה עמו — יורשה, דחזר דידיה לנשואין, ולפירוש זה לא היתה תותרנית, אלא כותבות היו בחזקו כמו שאמרתה, או היתה יודעת שעמן היה, ולכך אמרה מאן יהיב לן מכותבות לאבול עם הצנון. ורבינו שמואל פירש: שנשאה כבר ונמצאת תותרנית, שהיה בדעתו לגרשה. ומיהו קשיא, דלא הוה ליה למימר: הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה, אלא היתה ליה למימר: הואיל ונכנס אחריה לבודקה ומה שפירש רבינו שמואל מכח הך, דהא שאם היה בדעתו לגרשה שוב אין לו פירות — לאו ראיה היא, כדפרישית, שהרי לאו נשואה היתה. ומההיא דגיטין (יח, א) נמי אין ראיה, דהא בין רבי יוחנן וריש לקיש דפרק שני דגיטין (יז, ב) לא פשיטא להו הכי, אלא לרבי יוחנן מוציאין פירות משעת ונתינה, ולריש לקיש משעת כתיבה. ולמאי דמפרש רבינו יצחק התם] אית ליה לריש לקיש משעת חתימה, דהא איכא נמי בין רבי שמעון ורבנן פירי משעת כתיבה עד שעת חתימה. **מיכלא** ומשתיא לא הדרי סבלונות הדדי — מוהרי הדדי, והיינו סבלונות. ותרי גווני מוהרי, כדפירש רבינו שמואל בן מאיר לעיל. **מאן** תנא דאזיל בתר אומדנא כר' — צריך עיון אי שייכא הך מילתא בדברים שבלב אינם דברים. ובפרק שני דקדושין (מט, ב) הארכתי בה. **רבי** שמעון שזורי היא — והוא הדין היה יכול לומר רבנן דידיה. אלא לרבי שמעון ומחלוקתו קאמר. אי נמי, משום דרבי שמעון שזורי אית ליה טפי דאזלינן בתר אומדנא יותר מדרבנן דידיה, להכי נקט רבי שמעון שזורי.

מנין

מאי טַעֲמָא לָא מוֹקְמִי לָהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי? -שְׁאנֵי הָתָם, דַּאֲמַר "כַּתְּבוּ". וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר: מַאי טַעֲמָא לָא מוֹקְמִי לָהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא? -אוֹמְדָנָא דְּמוּכָח שְׁאנֵי. מַאן תָּנָא לְהָנֵי? וְאָמַר לְהֶן: דומה

כשיחזור לו אוכל ומשקה שהאבילם והשקם — ישומו בזול, כדמפרש לקמיה, לפחות שליש מדמיו. שבענין זה שמין כל מחזירין אובדים מתחלה שלא לדעת חזרה, שאילו היה יודע שצריך להחזיר לא היה אוכל משלו. ומיהו, בזול מיהא מחזיר. והכי נמי אמרו (בבא קמא כ, א) גבי אבלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית — דמי עמיר בזול, או דמי שעורים בזול. וכן (כתובות לד, ב) גבי הניח להם אביהם פרה שאולה שחטוה ואכלוה — משלמין דמי בשר בזול. ומהכא פשטינן לכל בזול, דהיינו כל הדמים חסר שליש; כל זוזא חשבינן ואמרינן לשלומי בארבעה דנקי — ארבע מעות, דהיינו שני חלקי דינר. שהרי שש מעה כסף דינר; ודנקא היא מעה. **משנה** **שביע מרע שכתב כל נכסיו לאחרים** — והוא הדין אם חילק את פיו בלא כתיבה, שאמר "נכסיי לפלוני", כדתניא לקמן (קנו, ב) באמן של בני רוכל שמתה, וקיימו חכמים את דבריה. וכגון שהיו עדים שהיה שביע מרע ששכתב או נתן מתנה זו, או שכתב בשטר "כד קציר ורמי בערסיה", כדאמרינן לקמן בגמרא. **שייר קרקע כל שהוא** – כשיעור הממורש בגמרא. **מתנתו מתנה** – דמתנת שביע מרע במקצת, אם עמד מחליו — אינו חוזר. וכגון שכתוב בו קנין, כדפסקינן לקמן בגמרא: והלכתא מתנת שביע מרע במקצת בעי קנין, אף על גב דמית. ומצוה מחמת מיתה במקצת לא בעי קנין, והוא דמית, ואבל אם] עמד — חוזר, אף על גב דקנו מיניה, הואיל ומדאגת מיתה צוה מתנה זו. **מתנתו מתנה** — הואיל ושייר לעצמו הרי היא כמתנת בריא. הלכך, בין עומד מחליו בין מת — מתנתו קיימת, דשלא מדאגת מיתה נתן. **לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה** — ואם עמד — חוזר, אפילו קנו מידו. שנראין הדברים שמחמת מיתה נתן, ועל מנת שאם לא יתקים מתנה. דמדלא שייר מידי, אמרינן: לאו אדעתא דהכי יהב ליה, שאם יעמוד מחליו ימות ברעב ויצטרך לבריות. אבל אם מת מיהא מתנתו מתנה, בין שייר בין לא שייר, כדמוכח בגמרא: אמר רב נחמן שביע מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, ראיק; אם במחלק מת קנו כולן כו'. ואפילו לא קנו מידו — קנו כל הנכסים לאחר מיתתו היכא דלא שייר מידי, דדברי שביע מרע כבתובין ומסורין דמו. וטעמא מפרש בגמרא. ודוקא שביע מרע שכתב כל נכסיו סתם ולא צוה מחמת מיתה, ולא הזכיר דברי מיתה בשעת צוואה. אבל מצוה מחמת מיתה, אפילו שייר קרקע כל שהוא וקנו מיניה — אין מתנתו מתנה, אלא אם עמד — חוזר, כדפסקינן לקמן בגמרא, וכדפרישית. **גמרא** **מאן תנא** — דסבירא ליה דאזלינן בתר אומדנא דדעתו דנותן מתנה, אף על פי שלא פירש — כמי שפירש דמי? דקתני: היכא דלא שייר קרקע כל שהוא אמדינן דעתיה שנתייאש מן החיים, ולהכי לא שייר, ואדעתא דהכי יהב, שאם יעמוד — תתקיים המתנה, ואם יעמוד — תחזור לו, ולא תתקיים המתנה. **ועמד וכתב נכסיו לאחרים** — כשישמע שמת בנו, אך לא פירש שבשביל מיתת בנו הוא עושה, אלא סתם נתן. **מתנתו מתנה** — אחרי שלא פירש ותלה במיתת בנו, דלא אזלינן בתר אומדן דעתיה. ומתניתין רבי שמעון בן מנסיא היא, דקתני הכא: לא שייר — אין מתנתו מתנה, דאמדינן דעתיה שאילו היה יודע שיעמוד מחולי זה לא היה נותן כל נכסיו. **היוצא בקולר** — ליהרג, ואין דעתו מיושבת עליו כל כך, וכשאמר "כתבו" — על מנת לתת לאשתו אמר, אלא מתוך טרדו ודאגתו שכח ולא אמר "תנו". **המפרש** — מיבטה לים. **אף המסובן** — קרוב למיתה, שדעתו שיכתבו ויתנו, דלפסוקו את אשתו מן הייבום נתבוין. **שאני התם דאמר כתבו** — גלי דעתיה שרוצה לתת גט, דאי לאו לגרשה — כתיבת גט מה צורך? **אומדנא דמוכח שאני** — שכל זמן שהיה בנו קיים לא נתן עד ששמע שמת. אבל חולה, ביון דרוב חולין לחיים, והוא לא צוה מחמת מיתה — ליכא אומדנא דמוכח כולי האי

דומה

אמרה ליה — דרך שחוק. **מאן יהיב לן מכותבות דיריחו** — שהן מתוקים, ונאכל עם הצנון שהוא חד. שכן היה דרכן לאכול תמרים עם הצנון, שזה חד וזה מתוק, ומתקן זה את זה. ולפי שהבינה שלנסותה נתכוין השיבתו דרך שחוק כך. וללישנא דאמרינן שנטל עמו כותבת, אמרה: כותבות דיריחו אני מריח, ולא צנון. ירחיו נקראת עיר התמרים, והיינו כותבות.

נַפְלָה עָלֶיהָ חוֹבָה וּמֵתָה — ובא הבעל לפני בית דין, והיה רוצה לירש את אשתו, ואמרו חכמים: הואיל ולא נכנס עמה לבא עליה, אלא לבודקה ולגרשה, ומתה בתוך כך — אינו יורשה. אית דגרסי הכי, ומוקי לה בארוסה. ולא נזדקרה לי, דאפילו בא עליה בימי אירוסין קודם הבנסתה לחופה — לא יירית לה, כדתני חנן בר אמי: אשתו ארוסה לא אונן כו', מתה אינו יורשה, דאין הבעל יורש את אשתו עד שתכנס לחופה, כדנפקא לן (בבא בתרא קט, ב) יורשת הבעל מ"שארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה" — דהיינו לאחר שנכנסה לחופה. הלכך בנשואה מוקמינן לה, והכי גרסינן: ואמרו חכמים הואיל ונכנס אחריה לבודקה, מתה אינו יורשה. דבין דהיה בדעתו לגרשה אם ימצאנה בעלת מום, ובתוך כך מתה קודם שנתפייסו — אינו זוכה בירושה. ומהכא שמעינן שמי שמתה אשתו מתוך קטטה, שיש בדעתו לגרשה — שוב אינו יורשה, דמאמרינן במסכת גיטין (יח, א): משנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות. **ויתיב וקאמר בין שמת הוא בין שמתה היא והדר בה** — איהו, ומגרש לה. **סבלונות הדדי** — כגון סבלונות שאין עשוין ליבלות, ששלח סתם. אבל אובלא ושמתיא ששלח בבית חמיו — לא הדרי מסתמא, אם אבל מסעודת חתן שם בדינר, דהיינו עשוין ליבלות, הלכך מחולין כדתניא לעיל. אבל אם פירש "על מנת שיחזורו לי" — הדרי, לא שנא סבלונות מרובין ולא שנא סבלונות מועטין, כדמפרש במתניתין. אבל אי הדרה בה איהי — אפילו כישא דירקא הדרא — אגודה של ירק. אבל קדושין לא הדרי, כדאמרינן לעיל: גזירה שמא יאמרו כר'. **ושמין להן הכשר בזול** —

דומה — כלומר, כמדומה הייתי שיש לי בן, עבשיו שנודע לי שאין לי בן. אין מתניתו
מתנה — דאילו היה יודע שיש לו בן, או שאשתו מעוברת — לא היה נותן. דלמא
צעירה קמדכר — ולא תלה טעם מתנתו במיתת בנו, אלא במתאונן על בנו שמת.
ולפי שבן ראוי לירש נכסי אביו, וזה אין לו בן לירש, ומתוך כך נזכר צער מיתת
בנו בשעת חילוק נכסיו. וליכא לאומדן דעתיה
כל כך, דאיכא למימר רבי שמעון בן מנסיא
היא ולא רבנן, דליכא הכא אומדן דמוכח כל
כך — קא משמע לן דדוקא קאמר, וכדמפרש
ותולה מתנתו במיתת בנו דמי, ודברי הכל היא.
מנין למתנת שכיב מרע — שקונה בדבור בלא
קנין סודר. בגמ מצוה מחמת מיתה, דפסקינן
לקמן (קנא, ב) דלא בעי קנין אפילו במקצת
והוא דמית. אי נמי, שכיב מרע שחלק כל
נכסיו בלא שיור, ומית. שנאמר והעבירתם את
נחלתו — דהוה מצי למכחב: איש כי ימות
ובן אין לו — נחלתו לבתו וכו', "והעברתם"
יתירא הוא. ורבינו חננאל פירש: מדכתיב "את
נחלתו" "את" רבויא הוא. ולא נהירא, דהא
אמרינן לקמן: ההיא מיבעי ליה לכדתניא רבי
אומר בר', "והעברתם" דריש ולא דריש "את",
אלמא לעיל נמי דריש אידך מלשון העברה.
ואית דמפרשי: מדשני קרא בדבוריה, דמצי
למכחב "ונתתם" כדכתיב באינך. ולא נהירא
נמי האי לישנא, דהא "ונתתם" נמי חשבינן
מיותר באותה סוגיא, דהכי הוה ליה למכחב:
איש כי ימות ובן אין לו נחלתו לבתו, ואם
אין לו בת נחלתו לאחיו. וכן כולם. הלכך כל
"והעברתם" "ונתתם" מיותרים הם, כן נראה
בעיני. שהיא בנו — ברשות הבת, שהיא בלא
קנין. ונתתם את נחלתו בו' — קרא יתירא הוא,
דמצי למכתב: ואם אין לו בת (ונתתם) נחלתו
לאחיו, וכן כולן. הואיל ובנה או בעלה —
שהן משבט אחר, יורשין אותה. והכי אתא קרא
לאשמועינן: והעברתם את נחלתו משבטו —
על ידי בתו שתירשנו, ושמא תינשא אחרי כן
לאיש משבט אחר, ותמות ויירשנה. צו לביתך
— אלמא צואת שכיב מרע בעלמא קונה.
שלשה דברים צוה אחיתופל — הכי הוה קים
להו. ואל תמדרי במלכות בית דוד — שלא
אירע לו יפה. ויום טוב של עצרת — דהיינו
שבועות, אם תראהו ברוב — צח, ולא יום
המעונן — זרעו חטים, שמצליחין באותה שנה.
"בעצם השמים לטוהר" (שמות כד) מתרגמינן:
לבדירו. בלול — מעורב, יום המעונן. ויהוה
צפונית מנשבת בו — שממזרת את העבים,
כדכתיב (איוב לז) "מצפון זהב יאתה" — רוח
צפונית מאיר את היום כזהב. אנן אדרב יצחק
בר אבדימי מתנינן לה — סימני תבואות אם
יצליחו אם לאו — אדרב יצחק סמכינן, ולא
אסימוני עצרת, בשביל שבחג נידונין על המים.
בלפי צפון — רוח דרומית מנשבת בו ומטהו
בלפי צפון, ופירותיהן מריקבין — ומתוך שאינן יכולין להשמר — נמכרין בזול. בלפי דיום — רוח צפון מנשבת בו. מפני שנשמטי שנה מוצעין — ובאותם הגשמים
מתברכין הפירות הנזרעין, ושבאוצרות שתמרין ונמכרין ביוקר — הרי ריוח לעשירים ועצב לעניים. למזרה בולן שמחים — שמערבית ממטרת במדה, ופירות אינן ביוקר.
בולן עצבין — שמזרחית מנעת מטר ומביאה בצורת ויוקר גדול, ופירות קרקע אינן צומחים. אלמא מזרחית קשה ומערבית יפה. ורימינהי — מהך ברייתא דקתני איפכא.
בשעה שהביאו שליש — דאין צריכין למטר. שולחן בצצון — כדכתיב (שמות כו) "והשלחן תתן על צלע צפונה", והמנורה בדרום כדכתיב (שם) "את המנורה נכח השלחן".
האי מדבי דיידיה בו' — כל אחד מגדל את שלו; לחם חטין על השלחן בצפון — וצפונית יפה לחטים, שמן זית מדליקין במנורה שבדרום — ודרומית יפה לזיתים.
הא לן — לבני בבל השוכנים במעולה, וארצנו מלוחלחת ואינה צריכה למטר כל כך — לדידן מתניא ברייתא שמערבית קשה, לפי שממטרת יותר מדאי
לבני בבל, ומזרחית יפה. וברייתא קמייתא דמתניא איפכא — להו, לבני ארץ ישראל שארצם גבוהה, וצריכין למטר הרבה. בולה שתא חמימא — כלומר, רוב השנה.

לתפלתו

מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן התורה דוקא קאמר, דהא רב נחמן
גופיה אית ליה לקמן דאינה בשל תורה ועשאוה בשל תורה, אלא אסמכתא בעלמא
הוא דקאמר. והא דקאמר מאי טעמא לא אמר מ"והעברתם" — הכי פירושו: מאי טעמא לא
מפיק אסמכתא דידיה מן "והעברתם". וכי האי גוונא איכא בפרק קמא דמועד קטן (ה, א) גבי

ציון שהוא מדברנן, ופריך התם: והא (מהכא
נפקא) (צריך להיות: להכי הוא דאתי) והא מיבעי
ליה לכדתניא כו', ועל ברחך ציון מדברנן היא,
כדאמר בפרק "דם הנדה" (נדה נו, א).

הכל צופין לעשן המערבה כו' — בפרק קמא
דיומא (כא, ב) פריך לה מדתנן: לא נצחה
הרוח עשן המערבה. ומשני לה שפיר.

לא קשיא הא לן והא להו — פירש רבינו שמואל:
דרוח מזרחית מונעת את המטר. ושקוה
דאמר לעיל בפרק "לא יחפור" (כדה, ב): "ורחב מים
ממנצ" — זו רוח מזרחית, משמע שמביאה מים
על כן נראה לפרש דמביאה מים, אלא שבארץ
ישראל יפה ובבבל קשה, שהארץ מלוחלחת
מליאה מים. ומה שפירש בלפי מערב הכל עצבין
לפי שמזרחית מונעת מטר — לא היה לו לפרש
כן. אלא, לפי שמביא מים יותר מדאי.

לתפלתו

דְּאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, מֵהָכָא: "וְנָתְתֶּם
אֶת נַחֲלָתוֹ לְאֶחָיו", יֵשׁ לְךָ נְתִינָה אַחֶרֶת שֶׁהִיא כְּזוֹ,
וְאִי זוֹ? זוֹ מַתְּנַת שָׁכִיב מֵרַע. וְרַב נַחְמָן, מַאי טַעְמָא לָא אָמַר מ"וְהַעֲבַרְתֶּם"? -הַהוּא מִיבָּעֵי
לֵיהּ לְכִדְרַבִּי; דְּתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: בְּכוֹלָּן נֶאֱמְרָה בָּהֶן נְתִינָה וְכָאן נֶאֱמְרָה הַעֲבָרָה, אֵין לְךָ
שֶׁמַּעֲבִיר נַחֲלָה מִשֵּׁבֶט לְשֵׁבֶט אֶלָּא בַּת, הוֹאִיל וּבְנָהּ וּבַעְלָהּ יוֹרְשִׁין אוֹתָהּ. וְרַבִּי זֵירָא, מַאי
טַעְמָא לָא אָמַר מ"וְנָתַתֶּם"? -אוֹרְחֵיהּ דִּקְרָא הוּא. רַב מַנְיָשָׁא בַּר יִרְמְיָה אָמַר, מֵהָכָא: "בַּיָּמִים
הָהֵם חָלָה חִזְקִיָּהוּ לָמוּת וַיָּבֹא אֵלָיו יְשַׁעְיָהוּ בֶן אָמוֹץ הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' צַו
לְבֵיתֶךָ כִּי מֵת אַתָּה וְלֹא תִחְיֶה" - בְּצַוָּאָה בָּעַלְמָא. רְמִי בַּר יְחִזְקֵאל אָמַר, מֵהָכָא: "וַאֲחִיתֹפֶל
רָאָה כִּי לֹא נֶעֱשְׂתָה עֲצָתוֹ וַיַּחֲבֹשׁ אֶת הַחֲמוֹר וַיֵּלֶךְ אֶל בֵּיתוֹ אֶל עִירוֹ וַיְצַו אֶל בֵּיתוֹ וַיֶּחְנַק"
- בְּצַוָּאָה בָּעַלְמָא. תָּנוּ רַבָּנָן, שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים צִוָּה אֲחִיתֹפֶל אֶת בָּנָיו: אַל תְּהִי בְּמַחֲלוֹקֶת,
וְאַל תְּמַרְמֵּד בְּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד, וְיוֹם טוֹב שֶׁל עֲצֶרֶת בָּרוּר - זְרֹעוֹ חִטִּים. מָר זוּטְרָא אָמַר:
בָּלוּל אִיתְּמַר. אָמְרֵי נְהַרְדְּעֵי מְשָׁמֵיהּ דְּרַבִּי יַעֲקֹב: לֹא בָּרוּר - בָּרוּר מַמָּשׁ, וְלֹא בָּלוּל - בָּלוּל
מַמָּשׁ, אֶלָּא אֲפִילּוּ בָּלוּל וְרוּחַ צְפוֹנִית מַנַּשְׁבָתּוּ - זֶה הוּא בָּרוּר. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְרַב
אַשִׁי: אֲנַן אַדְּרַב יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי מַתְנִינַן לָהּ, דְּאָמַר רַב יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי: מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב
הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג הַכֹּל צוֹפִין לְעֵשֶׂן הַמַּעֲרָכָה, נָטָה כְּלַפֵּי צָפוֹן - עֲנָיִים שְׂמֵחִים וּבַעֲלֵי בָּתִים
עֲצֵבִין, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁמְטִי שָׁנָה מְרוּבִּין וּפֵירוֹת מְרֻקְּבִין; נָטָה כְּלַפֵּי דָּרוֹם - עֲנָיִים עֲצֵבִים וּבַעֲלֵי
בָּתִים שְׂמֵחִין, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁמְטִי שָׁנָה מוּעֶטֶת וּפֵירוֹת מִשְׁתַּמְּרִין; נָטָה כְּלַפֵּי מִזְרָח - הַכֹּל שְׂמֵחִין;
כְּלַפֵּי מַעֲרָב - הַכֹּל עֲצֵבִין. וּרְמִינְהִי: מִזְרָחִית - לְעוֹלָם יָפָה, מַעֲרָבִית - לְעוֹלָם קָשָׁה, רוּחַ
צְפוֹנִית - יָפָה לַחִטִּים בְּשָׁעָה שֶׁהֵבִיאוּ שְׁלִישׁ, וְקָשָׁה לַיְתִּים בְּשָׁעָה שֶׁנִּיצוּ, וְרוּחַ דְּרוֹמִית -
קָשָׁה לַחִטִּין בְּשָׁעָה שֶׁהֵבִיאוּ שְׁלִישׁ, וְיָפָה לַיְתִּים בְּשָׁעָה שֶׁנִּיצוּ; וְאָמַר רַב יוֹסֵף, וְאִיתֵּימָא
מָר זוּטְרָא, וְאִיתֵּימָא רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, וְסִימָנָךְ: שֻׁלְחָן בְּצָפוֹן וּמְנוֹרָה בְּדָרוֹם, הָאי מִדְּבֵי
דִּיידֵיהּ וְהָאי מִדְּבֵי דִּידֵיהּ - לָא קַשְׁיָא: הָא לָן וְהָא לְהוּ. תַּנְיָא, אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: יוֹם
טוֹב שֶׁל עֲצֶרֶת בָּרוּר - סִימָן יָפֶה לְכָל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ. אָמַר רַב זְבִיד: הָאי יוֹמָא קַמָּא דְּרֵישׁ
שַׁתָּא, אִי חֲמִים - כּוּלָּהּ שַׁתָּא חֲמִימָא, אִי קְרִיר - כּוּלָּהּ שַׁתָּא קְרִירָא. לְמַאי נָפְקָא מִינָּהּ?

לתפלתו

לתפלתו של כהן גדול — שיתפלל שאם חמה — לא תהיה חמה יותר מדאי, ואם קריר — לא תהיה קריר יותר מדאי.

המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול כו' — פירש רבינו שמואל: דלמאן דדאין דינא דגרמי — הוה מחלי צריך להחזיר ללוקח מה שנתן לו. ואומר רבינו יצחק: אין צריך להחזיר אלא מעות שנתנו בו הלקוחות, ולא כל השטר. וראיה לדבר — מדאמר בפרק "החובל" (בבא קמא פט, ב): אלא הא דתניא: וכן היא שחבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה, ואמאי לא הפסידה? תובין לה לכתובתה לבעלה דאי מחלה לה גבי בעל — ליכא קפידא ומוקי לה כרבי מאיר. ומשמע: דוקא גבי בעל יכולה למכור, אבל לגבי אחריני — לא תוכל למכור כי האי גוונא, פן תמחלנה לבעלה. והיאך תמחלנה לרבי מאיר, דאית ליה ב"הגוזל קמא" (שם ק, א) דינא דגרמי? על כן נראה, אפילו למאן דאית ליה דינא דגרמי — היינו דוקא לענין שיש לשלם מה שנתנו בה הלקוחות, ולא בל דמי הכתובה שהפסידתם. והא דאמר ב"הגוזל קמא" (שם צח, ב): מאן דדאין דינא דגרמי מגבי ליה שטרא מעליא, גבי שורף שטרותיו של חבירו, וכן בפרק "הכותב" (כתובות פו, א) על דר מלתא דשמואל — לאו דוקא נקט "שטרא מעליא", שהרי לא תחזיר אלא מה שנתנו בה הלוקחין. אלא משום דנקט לעיל התם "גירא בעלמא קלאי מינך" — נקט בתר הכי "שטרא מעליא". ועוד ראיה מרב נחמן, דאית ליה "שטרא ב"הגוזל בתרא" (בבא קמא קטו, ב) דינא דגרמי, גבי ההוא גברא דאחזור אבריא דחבריה, אתא לקמיה דרב נחמן חייביה רב'. ואילו בפרק "הכותב" (כתובות פה, ב) אמר: קריבתיה דרב נחמן זגיבתה לכתובתה בטובת הנאה ואיגרשא ושביבא, אתו לקוחות וקחבעי לה לברתה רב'. אמר רב נחמן: מאן לימא לה דתיזיל ולימחלה לכתובתה לגבי אבוה, הדר תירתה מיניה. ומה תרויהו לרב נחמן? הא אידו גופיה אית ליה ב"הגוזל בתרא" דינא דגרמי, ואם כן צריכה להחזיר לו כל הדמים, ומה תרויהו בזה? אלא שמע מינה שתרויהו בזה שלא היתה צריכה להחזיר להם אלא מה שנתנו בה. ואם תאמר: מכל מקום הפסידתם דרבה, שהרי גרושה היתה, והיה להם ללקוחות או לגבות בכתובתה מן הגרושה ואומר רבי: דשמא קטנה היתה, ולא היו יכולים או לגבות ממנה כלום. ומכל מקום מחלתה מחילה ביון שהגיעה לפעוטות, כדאמר ב"הנזקין" (גיטין נט, א) דמתנתה מתנה. עוד קשה לי: רב נחמן איך השיאה עצה למחול כתובת אמו? והא אמר בפרק "לא יחפור" (בבא בתרא כב, ב) דגרמא בנזקין אסור. פירוש, אף על גב דפטור הוא — איסורא מידא איכא. וכל שכן למאן דדאין דינא דגרמי כמו רב נחמן, דאיכא איסור יותר בשמורה לה למחול, דאפילו בגרמא בנזקין שפטור לגמרי אסור, וכל שכן דינא דגרמי שיש מחייבין, שאסור ואומר רבינו יצחק: דכיון שהזיה לה הפסד לדבר — שרי. וגם שלא היו מפסידין כלל בדבר, שמחזרת להם מה שנתנו בה. ועוד ראיה, מדאמר בפרק שני דקדושין (מו, ב): "הנקדשי לי בשטר חובי" או שהזיה לו מלוה ביד אחרים (וקדשה) [צריך להיות: והרשה] עלייהו, רבי מאיר אומר: מקודשת, וחכמים אומרים: אינה מקודשת, ומסקנא דמילתא דפליגי בדשמואל, דאמר שמואל: המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו — מחול. מאן דאמר אינה מקודשת — אית ליה דשמואל, דלא סמכה דעתה, כי שמא ימחול. ואם צריך להחזיר כל הדמים — למה ימחול? ושפיר סמכה דעתה ועוד, דקאמר התם בתר הכי: דסמכה דעתה דלא שביק נפשה ויהיב לאחריני. התם היה למימר שיתחייב לשלם הכל אם ימחול ומיהו, יש לדחות, כי שמא היה לה ברשת לבוא לבית דין ולתבוע מבעלה מה שמחלה, ולכך לא סמכה דעתה בכך יותר. ועוד ראיה, ממה דאמר בפרק קמא דבבא מציעא (יט, ב) גבי מצא שובר, בזמן שהאשה מודה — יחזיר לבעל. ולימחו שמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה אלא עד תשרי, ואולה וחבנתה לכתובתה בטובת הנאה מניסן עד תשרי, ומפיק ליה לשובר דבתיב בניסן, ואתי למיטרף לקוחות שלא בדין ואמר רבא: שמע מינה איתא לדשמואל, דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו כו'. פירוש: וגם כן — לא טריף שלא בדין, שהרי יכולה היא למחול לבעלה. ותימה: למאן דדאין דינא דגרמי, איך יטרוף שלא בדין? והלא אם תמחול לבעלה — יחזרו עליה הלקוחות ויגבו ממנה הכל על כן נראה שאין צריכה להחזיר להם אלא מה שנתנו בה. ומיהו קשה לי: מכל מקום יטרוף לקוחות שלא בדין, שהרי יחזרו עליה ממה שנתנו בה לכל הפחות ואומר רבינו יצחק: דבדבר מועט כזה אין לחוש, דאין כאן טריפה שלא בדין. ועוד הוה קשיא לי: דהא הוה מצי התם למיפרך מגרושה שכתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי, ואולה וחבנא לכתובה דמניסן ועד תשרי, ומפיק לה לשובר דבתיב בניסן, ואתי למיטרף לקוחות שלא בדין. וכיון שהיא גרושה — אם כן מוכרת כתובתה בדמים יקרים, ואם כן הפסידה הרבה ללקוחות, וטורף בעלה שלא בדין — שהרי לא תוכל למחול מה שהפסידתם ואי הוה מוקי לה לההיא ברייתא כמאן דלא דאין דינא דגרמי — הוה אתי שפיר, אך לא היינו יכולים עוד להביא ממנה ראיה. מיהו, לפי מה שפירש רבינו יצחק בפרק קמא דבבא מציעא, דבגרושה ליכא למיחש הכי — הוה אתי שפיר. וכן הוה עיקר, כמו שפירש שם, דלא הוי מצי למיפרך מגרושה. ואם תאמר: מאי האי דקאמר בפרק קמא דבבא מציעא (כ, א) שמע מינה איתא לדה דשמואל דאמר המוכר שטר חוב כו'? ניחוש דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי, והלכה והכניסתה לבעלה, שאז אינה יכולה למחול, דידו בידה, כדאמר ב"הכותב" (כתובות פה, ב) וצריך לומר דמיירי שיודעין שאין לה בעל. **אלא** אינה כשל תורה כו' — מה שפירש רבינו יעקב שהיו להוכיח מכאן דמכר שטר חוב חל מן התורה — פירשנו לעיל בפרק "המוכר את הספינה" (עג, ב).

שביב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה יאבל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום למימרא דסבר רבי נחמן מילתא דליתא בבריא — שאינו יכול להקנות הדירה, דדבר שאין בו ממש הוא. ופירות הדקל — דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

שביב

לתפלתו של כהן גדול — שהיה מתפלל ביום הכפורים שתהיה שנה זו גשומה ושחונה, ועתה לפי הענין שיראה בראש השנה יתפלל ביום הכפורים. **מתנת שכיב מרע** — שקונה באמירה בעלמא — אינה מן התורה, וקראי דלעיל עצה טובה קא משמע לן, שיצוה לביתו בשעת מיתתו מה שיש לו לצוות, הן על ידי קנין הן על ידי דבור, כגון דברים שאין צריכין קנין, שאדם מודיע לבני ביתו מי חייב לו כלום, וממונו וחפציו ביד מי והיכן מונחין. אלא מדרבנן בעלמא קונה, גזירה שמא עד שיבאו עדים לקנות תטרף דעתו של חולה קודם שיבאו, ולא יוכל להקנות, ונמצאת צוואתו בטלה. וקשיא לי: מה בכך אם תבטל? מאחר שאינו קונה באמירה — תבטל ותבטל ולישנא אחרינא מפרשינן, ונראה בעיני, דלהכי תקון רבנן שיקנו דבריו באמירה, שאם אין דבריו נקנין — חיישינן שמא תטרף דעתו בחליו מתוך צער, שהוא יודע שלא יקיימו בניו צוואתו. **מי אמר רב נחמן חבי** — דמדרבנן היא ולא מדאורייתא. **המוכר שטר חוב** — שחזיב לו לוה למלוה ממון, ומסר לו המלוה את השטר ליד לוקח, ומכרו לו, וכתב לו "קני לך וכל שעבודיה". אי נמי — דספסקינן התם הלכתא: אותיות נקנות במסירה, בפרק "המוכר את הספינה" (בבא בתרא עז, א). **וחזר** — המוכר ומחל ללוה. **טוחל** — דלא מכר לו ראשון לשני אלא כל זכות שתבא לידו, ולא עדיף האי לוקח ממלוה דאתי מחמתיה דמלוה. **ומידו**, מעותיו יחזיר לו מוכר ללוקח, דהא הלכתא דאין דדיינינן, דינא דגרמי, וזה הפסיד מעותיו בשורף שטרותיו של חבירו, דקיימא לן דחזיב מהדוא עובדא דכפייה רפרם לרב אשי ואגבי מיניה כי כשורא לצלמי. **ואפילו יורש** — של מלוה, מוחל. וסברא הוא, דלא אלים כח של לוקח במה שנמסר לו שטר המלוה אלא לזכות בחוב הכתוב במקום המלוה או היורש, אך לא נעקר שעבודו מן המלוה, וקרינא ביה "עבד לוה לאיש מלוה", ויכול למחול שעבודו. **טודה שמואל שאם נתנו** — המלוה לאיש אחר במתנת שכיב מרע. וכגון שחלק בו נכסיו. אי נמי, על ידי קנין, כדין כל מתנת שכיב מרע במקצת. אי נמי, בלא קנין, דכיון דמסרו לו בחייו — אין לך קנין גדול מזה. ומיהו, אם עמד — חוזר אם מתנת שכיב מרע במקצת הוא, כדספסקינן לקמן. דאינו יכול למחול, דדברי שכיב מרע כבתובין ובמסורין דמו, ואלימי ממתנת בריא, ואין היורש יכול למחול. **ושמואי אינה של תורה** — אלא מדרבנן היא. **ועשאוה כשל תורה** — ומשום טירוף דעתו, כדאמרן לעיל. **אמר רב נחמן שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה יאבל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום** — שהדירה אין בה ממש להקנותה, ופירות דקל נמי — אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. וכיון דמתנת בריא אפילו בקנין סודר לא קני, דמילי לא מיקנו אלא אם כן הקנה לו החפץ, כגון דקל לפירותיו ובית לדור — מתנת שכיב מרע נמי לא קניא. דמילתא דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע. שאין שכיב מרע חמור מן הבריא, אלא דאמירתו במקום קנין של בריא הוא, והיכא דאין קנין מועלת בבריא — אמירה בשכיב מרע לא מהניא מידי. הלכך אין מועיל עד שיאמר "תנו בית זה לפלוני" כו'. **למימרא דסבר רב נחמן כו'** — לא אלים כח השכיב מרע יותר מן הבריא, אלא שאמירתו קונה בקנין סודר דבריא. **הלואתי**

הלואתי לפלוני – ממון שחייב לי פלוני במלוה על פה אני נותן לפלוני, ויפרעם לו הלוה במקומי — נתקיימו הדברים, והלה הלואתו לפלוני. ואף על גב דבבריא ליתיה, דאינו יכול להקנות לחבירו מלוה על פה, דלהוצאה ניתנה, ואין קנין תופס אלא בדבר שהוא בעין אלא אם כן מלוה בשטר, ובגון שמסר לו השטר. אי נמי במעמד שלשתן, כדאמר [בגיטין] (יג, א), ומשני: **הואיל ויורש יורשה** — לזו המלוה באילו ברשותו היא, ואמרינן לקמן (קמט, א): מתנת שכיב מרע כירושה שויוה רבנן. הלכך, כיון דאיתיה בירושה — איתיה במתנת שכיב מרע. **במעמד שלשתן קנה** — מתלת הלכתא בלא טעמא הוא. ולפי שהדבר נהוג הוא בין הסוחרים והתגרנים — תקנו את הדבר לקנות באמירה במעמד שלשתן, לפי שאין קנין מועיל בדבר שאין בעין. ומוקמינן לה התם בין במלוה בין בפקדון. ואף על גב דאסיקנא התילתא דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע — אפילו הכי, מטבע, דקיימא לן ב"זהדה" [בבא מציעא מו, א] דאין מטבע נקנה בחליפין, אפילו הכי אם נתנו במתנת שכיב מרע — קנה, מדאי טעמא ד"הלואתי לפלוני". **אביעא להו דקל לאחד בו** – אית דמקומי לה בבריא, ובא להודיענו דיני מכירה מה שייר לעצמו. ולא נהירא לי, דאם כן מה ענין בעיא זו בזו השמועה ובזה הפרק? ב"המוכר את הספינה" איבעי לן למיבעיא, בשמעתא דהקונה שני אילנות (בבא בתרא פא, א). ועל כרחין בשכיב מרע מוקמינן ליה, ואמתניתין קאי, דקתני בשכיב מרע: שייר קרקע כל שהוא — מתנתו מתנה. ואיבעיא להו אם נתן דקל לאדם אחד, ונמלך, וחזר ונתן פירותיו לאחר. ואמרינן לקמן, אמר רב נחמן: שכיב מרע שכתב כל נכסיו, אם בנמלך, מת — קנו כולן, אם עמד — אינו חוזר אלא באחרון בלבד דלא הוה ביה שיור, אבל קמאי דהוה בה שיור — קנו. והכא מי אמרינן שייר מקום פירי — כשנתנו הדקל לראשון בלא פירות שייר לעצמו מקום הפירות, ענפי האילן וגדילת הפירות. ובשנתן לשני אז הפירות — עדיין מקום הפירות שייר לעצמו, ואילן המחובר בקרקע דמי, וקורא אני עליו "שייר קרקע כל שהוא", והויא מתנתו מתנה בין באילן בין בפירות, ואם עמד אינו חוזר. שיור — ובשנתן הדקל לראשון — כולו נתן, וליכא שיור קרקע. ואמרינן לקמן: במה כל שהוא? רב יהודה אמר: ממקרקעי כדי פרנסתו. **שייר לעצמו** — הפירות, מהו? מי שייר מקום הפירות, ולבשייכא האילן יקוץ ענפיו? כך כתוב בספרים: אמר רבא אמר רב נחמן אם תמצי לומר דקל לאחד ופירות לאחר לא הוי שיור, שייר פירותיו לפניו שייר מקום פירי, מאי טעמא כל לגבי נפשיה כי משייר בעין יפה משייר. ולא נהירא לי האי לישנא, משום דלא מיתני עליה הך סוגיא דלקמן: אמר ליה אנן אדרש לקיש מתנינן ליה. הלכך לישנא אחרינא הכתוב בספרים עיקר, דגרסינן בהו: חוץ מפירותיו מהו? דהוה דומיא דרב זביד וריש לקיש. והיינו פירוש לשון אחרון: דקל לאחד ופירותיו לאחר, מי הוי שיור מקום הפירות באילן וקנה ראשון, דהא איכא שיור קרקע כל שהוא. או לא, ובשנתן לו את הדקל — הכל נתן גם מקום צימוח פירות? אם תמצי לומר לא הוי שיור, "חוץ מפירותיו" מהו? מי אמרינן: כיון דמעיקרא הדקל לבדו בלא פירות נתן לו, ולא הזקקן לומר בו לישנא יתירא "חוץ מפירותיו", אלא לשייר מקום לעצמו אמר, ואיכא שיור קרקע כל שהוא ומתנתו מתנה. **אמר רב נחמן אם תמצי לומר בו** – "חוץ מפירותיו" הוי שיור, דכל לשון מיותר לשייר קצת מן המתנה לעצמו בא. ואליבא דרב זביד, דתנן ב"המוכר את הבית" [בבא בתרא סא, א]: לא מכר היציע ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה עשרה טפחים — דהיינו נמי דיוטא העליונה. ואמרינן בגמרא (שם סג, א) אמר ריש לקיש: זאת אומרת המוכר בית יהודה ואמר לו "על מנת שהדיוטא העליונה שלי" — הדיוטא העליונה שלו. ואמרינן: למאי הלכתא אזני חבירו ד"על מנת" — לשייר לעצמו מקום בחצר שלפני הבית, אם רצה להוציא זיזין מדיוטא עליונה שהיא שלו בחצר הלוקח — מוציא, ולא יעבד בעל החצר את המוכר, ואליבא דרב זביד בו', כלומר, ובדפרשה רב זביד למילתיה דריש לקיש, דאהני יתורא ד"על מנת" להוציא זיזין, לשיורי ליה מקום בחצר. הכי נמי אהני יתור לשון ד"חוץ מפירותיו" לשייר מקום באילן. **אנן אדרוש לקיש מתנינן** – להאי איבעיא להו, ולהך מילתא דרב נחמן דאם תמצי לומר, כדמפרש לקמן ואזיל, ובמתנת בריא, ומינה תפשוט לשכיב מרע. ולאו גבי דקל איבעיא, אלא לגבי דיוטא, כדמפרש ואזיל. **דיוטא** — היא עלייה העליונה שעל גג הבית.

איבעיא

שְׁכִיב מֵרַע שֶׁאָמַר "תְּנוּ הַלָּוָאָתִי לְפְלוֹנִי" - הַלָּוָאָתוֹ לְפְלוֹנִי, וְאַף עַל גַּב דְּלֵיתֵיהּ בִּבְרִיא רַב פָּפָּא אָמַר: הוֹאִיל וְיוֹרֵשׁ יוֹרְשָׁהּ. רַב אָחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא אָמַר: הַלָּוָאָה אֵיתָא בְּבָרִיא, וְכִדְרַב הוּנָא אָמַר רַב. דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: "מָנָה לִי בְּיָדֵךְ תְּנֵהוּ לְפְלוֹנִי", בְּמַעֲמַד שְׁלָשְׁתָּן - קָנָה. אֲבָל אֵינוֹ לְהוֹ: דְּקָל לְאָחָד וּפֵרוֹתָיו לְאַחֵר, מַהוּ? מִי שַׁיֵּיר מְקוֹם פֵּרֵי, אוֹ לָא שַׁיֵּיר? אִם תִּמְצֵי לוֹמַר: לְאַחֵר לָא הָוֵי שִׁיּוּר, לְעַצְמוֹ חוּץ מִפֵּרוֹתָיו, מַהוּ? אָמַר רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן, אִם תִּמְצֵי לוֹמַר: דְּקָל לְאָחָד וּפֵרוֹתָיו לְאַחֵר לָא הָוֵי שִׁיּוּר מְקוֹם פֵּרֵי, דְּקָל לְאָחָד וְשַׁיֵּיר פֵּרוֹתָיו לְפָנָיו - שַׁיֵּיר מְקוֹם פֵּרֵי, מַאי טַעְמָא? כָּל לְגַבֵּי נַפְשֵׁיהּ בְּעֵין יָפָה מְשַׁיֵּיר. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְרַב חִסְדָּא, מִמַּקְרְקְעֵי כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ. אָנַן אַדְרְבִי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ דְּאָמַר לֵיהּ: מַתָּנַיְנִן לָהּ. דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: הַמּוֹכֵר בֵּית לַחֲבֵירוֹ, וְאָמַר לוֹ "עַל מְנָת שֶׁהַדִּיּוֹטָא הָעֶלְיוֹנָה שֶׁלִּי" - דִּיּוֹטָא הָעֶלְיוֹנָה שֶׁלּוֹ.

שכיב מרע שאמר כר' הלואתו לפלוני אף על גב דליתא בבריא — בקנין, שאין הלואה בעין. ונהי דיכול להקנות אגב קרקע, אי גרסינן "מסיק" מדרב פפא (בבא בתרא עז, ב), מכל מקום כיון דליתא בבריא בקנין, דלא מצי להקנות [בלא] דבר אחר עם ההלואה — לא חשיב איתא בבריא, דהא דירת בית כמן כן יכול להקנות על ידי הבית, ופירות דקל על ידי הדקל — שיקנה לו הבית לדור בו כך וכך שנים, והדקל לאבול פירותיו כך וכך שנים. אלא בענין שיוכל להקנותו בענין זה ששכיב מרע מקנהו בדבורו יכול בריא להקנותו בקנין חליפין או במכירה. ההלואה אין יכול למכור, כי אינה בעין. ומשני: הואיל ויורש יורשה, ומתנת שכיב מרע בירושה. ואף על גב דיורש יורש נמי דירת הבית [ופירות דקל] — היינו לפי שיורש גם הבית והדקל, אי נמי, במעמד שלשתן. אבל מה שיוכל להקנות אגב קרקע — לא חשיב איתיה בבריא, דהא דירת בית ופירות דקל יכול להקנות אגב הבית והדקל, כדפרישית. ותימה לי: לימא איתא בבריא בהודאה, כדמוכח לקמן (קמט, א) דשכיב מרע שהודה קנה בלא טעם דשכיב מרע, מדקני בגר ונראה לי דהא לא חשיב איתא בבריא, כיון דליתא בעין שהוא בשכיב מרע, בלשון מתנה וקנין, והא דקאמר: הואיל ויורש יורשה — לא בעי למימר מטעם דאיתא בבריא, אלא כיון שיורש יורשה — יש בח לשכיב מרע ליתן, דברשותו הויין, דמתנת שכיב מרע כיורש. ותדע דעל טעם זה דהואיל ויורש — לא נקט "איתא בבריא הואיל ויורש יורשה", ועל מעמד שלשתן — נקט "איתא בבריא במעמד שלשתן", כמו שכתוב בכל הספרים ובפירוש רבינו חננאל. ואין נראה לחלק בין הודאת פקדון להודאת מלוה. **שכיב** מרע שאמר הלואתי לפלוני כר' ואף על גב דליתא בבריא — ומה שרגילין לכתוב הרשאה גבי מלוה, פירשוני לעיל בפרק "המוכר את הספינה" (עז, ב), וגם שאין נראה פירוש רש"י שפירש בכתובות (נה, ב) דטעם משום דאין מטבע נקנה בחליפין. וגם אין נראה מה שאין בן בשכיב מרע, כדאמר לעיל (קמז, ב). כל זה פירשוני לעיל, בפרק "המוכר את הספינה". **תנהו** לפלוני במעמד שלשתן קנה — ומה שמפרש רבינו תם שמועיל בעל כרחו של נפקד, פירשוני לעיל בפרק "המוכר את הספינה" (פה, א). וגם מה שמפרש במעמד שלשתן אין בגויים, פירשוני בפרק שני דקדושין (מה, א). **איבעיא** להו דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו מי שייר מקום פירי כו' – פירש רבינו שמואל דאשיור דשכיב מרע קאי, דתנן במתניתין דאם שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה. ואין נראה לרבינו יצחק, דהא לקמן, על משנת שייר קרקע כל שהוא, הוה ליה למיבעי הך בעיא. ועוד, דשיעורא דשיור הוי כדי פרנסתו, כדאמר בסמוך. ועוד, מה יש לחוש בשיור קרקע? הא אפילו מטלטלין לקמן אמרינן דהוו שיור על כן נראה לרבינו יצחק, דאליעל קאי: "דור פלוני בבית זה" — לא אמר כלום, משום דהוי דבר שלא בא לעולם. וקא מיבעיא ליה: כי אמר דקל לאחד ופירותיו לאחר, ושייר מקום צימוח הפירות, מי אמרינן לא הוי שיור לענין שיחשבו הפירות דבר שלא בא לעולם. או שמא נתן גם לבעל הפירות מקום צימוח הפירות, ואם כן זכה במקום צימוח הפירות, ולא הוו הפירות דבר שלא בא לעולם — שהרי כבר זכה במקום הפירות שבא לעולם. ואם תמצא לומר לאחר לא הוי שיור, לעצמו מאי? פירוש: ששייר לעצמו, מי אמרינן שזה לא היה עושה — שיקנה למקבל מתנה גוף הדקל, ולגבי דידיה הוו הפירות דבר שבא לעולם, או דלמא אפילו הכי הוו דבר שלא בא לעולם, שלא שייר מקום פירי אפילו לעצמו. וכן תניא לעיל בפרק "המוכר את הבית" (סג, א): בן לוי שאמר לישראל "שדה זו אני מוכר על מנת שמעבר ראשון שלי" – מעבר ראשון שלו. ופריך: והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם משמע דשייך אין אדם מקנה בר' אפילו לעצמו. ואף על גב דאמר לעיל דסתם מוכר אנו נותן אילן דמשייר קרקע — הכא בשכיב מרע אין לו לומר דשייר קרקע ולא מקום פירי אלא פירות בלבד. ועוד: הרי נתן כל האילן, ואיך יש לנו לומר ששייר מקום פירי? ומסיק: דלעצמו הוי שיור, דמאן דלנפשיה משייר — בעין יפה משייר. ויש ספרים דגרסי: חוץ מפירותיו מהו. והיא היא, היינו שנתן הדקל במתנת שכיב מרע, ושייר פירותיו לעצמו. **אנן** אדרבי שמעון בן לקיש מתנינן לה כר' עד ואם תמצי לומר לאחד לא הוי שיור לעצמו מהו – ואף על גב דריש לקיש אייריי לעצמו, מכל מקום כיון ד"בחוץ" מיירי — הכא קמבעיא לו מה יאמר ריש לקיש בזה. דב"על מנת" פשיטא ליה וראי משייר, אבל בהא קא מיבעיא ליה.

חיישינן

איבעיא להו בית לאחד — במתנת בריא, ודיוטא לאחד, הוי מקום שיורי? מי איכא להאי בעל דיוטא שיור מקום בחצר להוציאו זיזין או לא? אם תמצי לומר לא הוי שיור לאחריני, אבל לעצמו הוי שיור, כגון דאמר ליה: בית אני מוכר לך חוץ מדיוטא העליונה. או דלמא ליכא שיורי? **ואליבא דיבי ויבי** — דכי אמר ליה סתמא "בית זה אני מוכר לך" — לא קנה דיוטא העלינה, כדרבן ב"המוכר את הבית" (בבא בתרא סא, א); לא מכר את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים, דהיינו דיוטא. וכי אמר ליה "חוץ" — לטפויי מילתא קאתי, דשייר לו מקום בחצר להוציאו זיזין מן הדיוטא לחצר של לוקח. **אם במחלך** — שמעשה ראשונה שהתחיל לחלק היה בדעתו לחלק כל נכסיו, ולא לשייר בלום. **אם מת קנו כולן** — כדין כל מתנת שכיב מרע, שאין צריכה קנין אם מת. **אם בנמלך** — שלא היה בדעתו לחלק כל נכסיו, אלא אחר שחילק שתק ולא רצה לחלק עוד, חזר ונמלך בעצמו לחלק כל הנותר. **אלא באחרון** — בלבד, דלא הוי בה שיור. אבל קמאי קנו, כדקתני מתניתין: שייר קרקע כל שהוא — מתנתו מתנה. ניחוש — דלמא האי דשתיק וחישב בין מתנה למתנה — לא הוי בנמלך, אלא עיוני מעיין מה יתן לכל אחד. ומעיקרא היה בדעתו לחלק את הכל. ויחזור הכל בשיעמוד מחלוק, ואמאי קנו קמאי? **מתנה השביב מרע** — עיוני קמעיין בלבו מה יתן לכל אחד קודם שיבואו לפניו, ואין לו לשתוק בין זה לזה, ומדשתק — נמלך הוי. **אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו** — הידועין, ולא נמצא לו שיור, ועמד — אינו חוזר בו. **באומר כל נכסי** — לא חילק שדותיו וכרמיו לכל אחד בפני עצמו, אלא לשון זה כתב: "כל נכסיי אני נותן לפלוני ופלוני", דכל היכא דאיתנהו נותנין הן במתנה, ואין כאן שיור. ובפירוש רבינו חננאל גרס: כל נכסיי אלו הן. ולא נזהירא. **בסוחוז** — שאנו מוחזקין בו שאין לו עוד נכסים. **איבעיא להו חוזה במקצת** — שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחד, וחזר בו במקצת, ונתן שוב לאחר, שהרי יכול לעשות כן בדאמרינן: דייתיקי מבטלת דייתיקי בפירקין דלעיל (קלה, ב), מי הויא חוזרה בכל הנכסים שנתן לראשון, דגלי דעתיה שמתודרט בראשון, ומה שנתן לשני — מתנה במקצת היא, דאיכא שיור, והוי מתנה, ואתו יורשין ומפקי מיד ראשון כל המותר. או לא הויא חוזרה, אלא מה שנתן לשני — קנה שני, והנותר קנה ראשון. ואם יעמוד מחליו — יחזור בשניהן, שהרי לא שייר לעצמו כלום. **תא שמע דתניא** בוכלי ראשון — במתנת שכיב מרע, ומקצתו נתן לשני, שחזר במקצת. **שני קנה** — מה שנתן לו, ממה נפשך, לא שנא מת ולא שנא עמד. דהא מתנת שכיב מרע במקצת היא, והויא מתנה, שהרי שייר לעצמו מותר נכסים שנתן לראשון, שהרי ראשון לא קנה. **מאי לאו בשמת** — וקתני הראשון לא קנה. אלמא, חוזרה במקצת הויא חוזרה בכולהו. דאי לא הויא חוזרה — תרוייהו ליקנו בכל הנכסים. **ומשני: לא** — לעולם לא הויא חוזרה, וברייתא — בשעמד. הלכך, שני קנה, דמתנה במקצת לא מצי הדר ביה, כדקתני מתניתין. אבל בראשון, שניתנו לו כל הנכסים בלא שיור — אם עמד חוזר, כדרבן במתניתין. ולקמן פרכינן: אי בשעמד — תרוייהו לא ליקנו, ואפילו שני. דכיון דחוזרה במקצת לא הויא חוזרה בכולהו — גבי שני ליכא שיור, דהא לא הדר ביה מראשון אלא במה שנתן לשני, ובין שניהן נתן הכל ולא שייר לעצמו כלום. ומהכא פשטינן במסקנא: חוזרה במקצת הויא חוזרה בכולה. הלכך, בין שמת בין שעמד — שני קנה, שהרי חזר בו מראשון לגמרי, ושייר לעצמו שיור נכסיו שנתן לראשון וחזר בו מהן, ומתנה במקצת שמה מתנה. **הכי נמי מסתברא** — דבשעמד עסקינן. דקתני: מקצתן לראשון, וחזר בו, ונתן כולו לשני — ראשון קנה, שהיה בה שיור, והויא מתנה, כדקתני מתניתין דמתנת שכיב מרע במקצת מתנה גמורה היא. שני לא קנה כלל, דלא שייר לעצמו כלום, והלכך אם עמד — חוזר. **אי אמרת בשלמא בשעמד היינו דשני מיהא לא קנה** — כדתנן: לא שייר קרקע כל שהוא — אין מתנתו מתנה. **אלא אי אמרת בשמת תרוייהו נמי ליקנו** — כדין מתנת שכיב מרע שקונה אחר מיתה היכא דליכא שיור, ואם עמד חוזר. דאילו מתנה במקצת, בין מת בין עמד — מתנה גמורה היא. אלא לאו בשעמד, ומדסיפא בשעמד — רישא נמי בשעמד. **אמר ליה רב יימר לרב אשי ותהוי נמי** — רישא בשעמד, אפילו הכי תפשוט דחוזרה במקצת הויא חוזרה בכולה. דאי אמרת בשלמא חוזרה במקצת הויא חוזרה — היינו דשני קנה, דאיכא שיור נכסים לשביב מרע, שחזר בו ממה שנתנו לראשון, וראשון לא קנה. אלא אי אמרת לא שמה חוזרה, אלא מה שלא נתן לשני נשאר ביד ראשון — תרוייהו נמי לא ליקנו, שהרי בין שניהם נתן כל הנכסים, ולא שייר לעצמו קרקע כל שהוא. **בין שמת בין שעמד** — שני קנה, דהא הדר ביה מראשון, ואיכא שיור טובא. ראשון לא קנה, דהא הדר ביה. ואפילו מת לא יקנה ראשון, דהא קיימוה לן: דייתיקי מבטלת דייתיקי, מה לי חזר בו מראשון ונותן לשני, מה לי חזר בו ומעבד לעצמו ולירושיו. **מיפא לא משכחת לה אלא בשעמד** — הלכך ראשון קנה דמתנה מקצת הוא ואיכא שיור שני לא קנה, דלא הוה במתנתו שיור. דאי בשמת תרוייהו ליקנו. **איבעיא להו** — שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו בלא שיור, ואחר כך עמד מחליו, מי מצי הדר ביה? מי חמיר ממתנת הדיוט, דנימא דגמר והקדיש הכל בלב שלם בין יחיה בין ימות. ואם תמצי לומר דגבי הקדש הכל מוקדש, ואפילו עמד, **תפקיר כל נכסיו מהו** — מי לימא בהנותן לשמים ואקני לגמרי, לכל מי שיבוא ויזכה, או לא? אי נמי, כיון דהפקיר ממונו — הרוצאו מדעתו לגמרי ואינו חפץ בחזרתו, שאינו רוצה ליהנות עוד ממנו. ואם תמצי לומר גבי הפקר, דאינו חושש בזה הממון, הואיל והפקירו ולא דקדק לחלקו לאוהביו. **חילק נכסיו לעניים מהו** — מי לימא יד עניים כיד הקדש, ואם עמד אינו חוזר, או לא? תיקו. **אמר רב ששת** — שכיב מרע שאמר "יזכה פלוני בנכסיי" או "יטול" או "יחזיק" או "יקנה" — כולן לשון מתנה, וקנו. דלשון מתנה בעינן, כדאמרינן לעיל (קמה, ב): ידור פלוני בבית זה — לא אמר ולא כלום, עד דאמר "תנו" או "יטול" ו"יקנה", או "יחסיר" ו"ירת", אם הוא ראוי לירושה, כגון בן בין הבנים. **ורבי יוחנן בן ברוקה היא** — דאמר בפירקין דלעיל (קל, א): דברי קיימין, וקיימא לן כוותיה, דפסקינן התם כהלכה כמותו.

חיישינן שמא יש לו נכסים במקום אחר — ואף על גב דאמרינן לעיל איפכא לחקלך, וניחוש דלמא עיוני עיין הדרי יהיב — היינו טעמא דמסתברא למימר עיוני עיין, הואיל וכבר חלקם. שכיב

1 אִיבַּעְיָא לְהוּ: בַּיִת לְאֶחָד וְדִיוֹטָא לְאֶחָד, מַהוּ? מִי הָוֵי
2 שִׁיּוּר אוֹ לָא? אִם תִּמְצֵא לוֹמַר: בַּיִת לְאֶחָד וְדִיוֹטָא
3 לְאֶחָד לָא הָוֵי שִׁיּוּר, "חוּץ מִדִּיוֹטָא" מַהוּ? אֲמַר רָבָא
4 אֲמַר רַב נַחְמָן, אִם תִּמְצֵא לוֹמַר: בַּיִת לְאֶחָד וְדִיוֹטָא
5 לְאֶחָד לָא הָוֵי שִׁיּוּר - "חוּץ מִדִּיוֹטָא" הָוֵי שִׁיּוּר;
6 וְאַלִּיבָּא דְּרַב יְבִיד, דְּאֲמַר: שֶׁאִם רָצָה לְהוֹצִיא בָּהּ זִיזִין - מוֹצִיא; אַלְמָא, כֵּיוָן דְּשַׁיְּיר דִּיוֹטָא
7 - מְקוֹם זִיזִין נָמֵי שַׁיֵּיר. הָכָא נָמֵי, כֵּיוָן דַּאֲמַר "חוּץ מִפֵּירוֹתָיו" - מְקוֹם פֵּירֵי שַׁיֵּיר. אֲמַר רַב
8 יוֹסֵף בַּר מְנַיּוּמִי אֲמַר רַב נַחְמָן: שְׁכִיב מֵרַע שֶׁכָּתַב כָּל נְכָסָיו לַאֲחֵרִים - רוֹאִין: אִם בְּמַחֲלֹק,
9 מַת - קָנוּ כּוּלָּן, עָמַד - חוֹזֵר בְּכוּלָּן; אִם בְּנִמְלַךְ, מֵת - קָנוּ כּוּלָּן, עָמַד - אֵינוֹ חוֹזֵר אֶלָּא
10 בְּאַחֲרוֹן. וְדִלְמָא עִיּוּנֵי קָא מְעַיֵּין וַהֲדַר יָהֵיב - סְתָמָיֵיהּ דְּשָׁכִיב מֵרַע מַיְדַק דַּיֵּיק וְהַדַּר יָהֵיב.
11 אֲמַר רַב אַחָא בַּר מְנַיּוּמִי אֲמַר רַב נַחְמָן: שְׁכִיב מֵרַע שֶׁכָּתַב כָּל נְכָסָיו לַאֲחֵרִים וְעָמַד - אֵינוֹ
12 חוֹזֵר, חַיִּישִׁינַן שֶׁמָּא יֵשׁ לוֹ נְכָסִים בִּמְדִינָה אַחֶרֶת. -וְאֶלָּא מַתְנִיתִין דְּקָתָנֵי: לֹא שִׁייֵר קַרְקַע כָּל
13 שֶׁהוּא - אֵין מַתָּנָתוֹ קַיֶּימֶת, הֵיכִי מַשְׁכְּחַתְּ לָהּ? אֲמַר רַב חָמָא: בְּאוֹמֵר "כָּל נְכָסַי". מַר בַּר
14 רַב אַשִׁי אָמַר: בְּמוּחְזָק לָן דְּלֵית לֵיהּ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: חֲזָרָה בְּמִקְצָת הָוֵי חֲזָרָה בְּכוּלָּהּ אוֹ
15 לָא? תָּא שְׁמַע: כּוּלָּן לָרִאשׁוֹן וּמִקְצָתָן לַשֵּׁנִי - שֵׁנִי קָנָה, רִאשׁוֹן לֹא קָנָה; מַאי לָאו
16 בְּשֶׁמַּת? - לָא, בְּשֶׁעָמַד. הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא, מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא: מִקְצָתָן לָרִאשׁוֹן וְכוּלָּן לַשֵּׁנִי בּו
17 - רִאשׁוֹן קָנָה, שֵׁנִי לֹא קָנָה; אִי אָמְרַתְּ בְּשֶׁלָּמָא בְּשֶׁעָמַד - מִשּׁוּם הָכִי שֵׁנִי לֹא קָנָה.
18 אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ בְּשֶׁמַּת, תַּרְוַיְיהוּ לֵיקְנוּ אֲמַר לֵיהּ רַב יִמַּר לְרַב אַשִׁי: וְתֶהֱוֵי נָמֵי בְּשֶׁעָמַד;
19 אִי אָמְרַתְּ בְּשֶׁלָּמָא חֲזָרָה בְּמִקְצָת הָוְיָא חֲזָרָה בְּכוּלָּהּ - הֵינוּ דִּשְׁנֵי מִיהַת קָנָה. אֶלָּא אִי
20 אָמְרַתְּ חֲזָרָה בְּמִקְצָת לָא הָוְיָא חֲזָרָה בְּכוּלָּהּ - נֵיהֱוֵי בְּמִחַלֵּק, וְלִחַד מִינַּיְיהוּ לָא לֵיקְנוּ
21 וְהִלְכְתָא: חֲזָרָה בְּמִקְצָת הָוְיָא חֲזָרָה בְּכוּלָּהּ; רֵישָׁא - מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ בֵּין שֶׁמַּת בֵּין שֶׁעָמַד,
22 סֵיפָא - לָא מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ אֶלָּא בְּשֶׁעָמַד. אִיבַּעְיָא לְהוּ: הִקְדִּישׁ כָּל נְכָסָיו וְעָמַד, מַהוּ?
23 מִי אָמְרִינַן: כָּל לִגְבֵּי הֶקְדֵּשׁ גָּמַר וּמַקְנֵי, אוֹ דִלְמָא כָּל לִגְבֵּי נַפְשֵׁיהּ לָא גָּמַר וּמַקְנֵי?
24 הַפְקִיר כָּל נְכָסָיו, מַהוּ? מִי אָמְרִינַן: כֵּיוָן דְּאֵף לַעֲנִיִּים בָּעֲשִׂירִים גָּמַר וּמַקְנֵי, אוֹ דִלְמָא
25 כָּל לִגְבֵּי נַפְשֵׁיהּ לָא גָּמַר וּמַקְנֵי? חִילֵּק כָּל נְכָסָיו לַעֲנִיִּים, מַאי? מִי אָמְרִינַן: צְדָקָה וַדַּאי
26 גְּמַר גָּמַר וּמַקְנֵי, אוֹ דִלְמָא כָּל לִגְבֵּי נַפְשֵׁיהּ לָא גָּמַר וּמַקְנֵי? תֵּיקוּ. לֵישָׁנָא אַחֲרִינָא:
27 הִקְדִּישׁ כָּל נְכָסָיו, מַהוּ? הַפְקִיר כָּל נְכָסָיו, מַהוּ? חִילֵּק כָּל נְכָסָיו לַעֲנִיִּים, מַהוּ? תֵּיקוּ.
28 אֲמַר רַב שֵׁשֶׁת: "יִטּוֹל", וְ"יִזְכֶּה", וְ"יַחֲזִיק" וְ"יִקְנֶה" - כּוּלָּן לְשׁוֹן מַתָּנָה הֵן. בְּמַתְנִיתָא
29 תָּנָא: אַף "יַחְסִין" וְ"יֵרֵת" בְּרָאוּי לְיוֹרְשׁוֹ, וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא הִיא. אִיבַּעְיָא לְהוּ:

יהנה — יראה. **הא דאיתנהו בעייניהו** — חזר. דלהכי שבקינהו, אם אעמוד מחליי — אחזירם. **דפרעינהו בחוביה** — אם עמד אינו חוזר. **איבעיא להו שכיב מרע שהודה** — ואמר בחליו: שדה ומעות הללו של פלוני הן. ואף על פי שהיינו מוחזקים בנכסים הללו שאינן של אותו פלוני, שהיינו יודעין שהן של זה המודה בהם לאחרים. מי אמרינן שהוא אומר כן שלא להשביע את בניו, או דלמא אינו אומר כן שלא להשביע את בניו, או דלמא כיון דאדעתא דהודאה. ואף על גב דאמרינן בסנהדרין בפרק "דיני ממונות תניינא" (כט, ב): ההוא דהוו קרי ליה עבברא דשכיב אדיברי. כי קשביב אמר: פלניא ופלניא מסקו בי זוזי. אתו תבעינהו ליורשיה כו'. ומסקנא: אדם עשוי שלא להשביע את בניו, ופטורין מלשלם. והכא אמרינן דאולינן בתר הודאת פיו נראה בעיני: דהתם היינו טעמא, כיון שעושה עצמו עשר לזה לאיש מלוה — ודאי להחזיק עצמו בעני היה עושה. אבל כיון שהממון בעין, והוא מודה של פלוני הוא — יש לומר שהפקידו אצלו מקודם לזה השכיב מרע, או הקנה לו השכיב מרע על ידי אחר, והרי הוא חפץ שיבא לידו. **דאיסור** — הוא איסור גזירה, שבא על רחל בת מר שמואל קודם שנתגייר, ונתעברה הימנו בגיותו את רב מרי בר רחל, ובתוך כך נתגייר, ואחר כך נולד רב מרי. והוה ליה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה. והיא מבנות שמואל שנשבו, כדאיתא בכתובות (כג, א). **אמר רבא בשאי קני לזו בי כו'** — והלכך אני זוכה בהן, דנכסי הגר דינן כהפקר. והרי הן בידי, והנני קודם וזוכה. **גר לאו בר אוריתי הוא** — דרחמנא אפקריה לזרעיה דגיר. **דליתיה ביישוה** — כגון רב מרי, דליתיה נמי בדין מתנת שכיב מרע. **ליתנהו נביה** — אין המעות בבירתו של איסור, שיוכל ליתנן לו בידו. **אין מטבע נקנה בחליפין** — בבבא מציעא ב"והזהב" (מו, א). **אי אגב קרקע** — כדאמרינן בפרק קמא דקדושין (כו, א), ונפקא לן מקרא ד"לכסף ולזהב וגו' עם יתר מצורות אשר ביהודה". **אם במעמד שלשתן** — אני ואיסור ורב מרי בירחו, נפקד ומפקיד ומקבל מתנה. **לא אולינא** — בתר איסור, פן אפסיד. **אמאי** — לא תמצא ענין שיוכל רב מרי לזכות? והלא יודה איסור שהן של רב מרי, ויזכה בהן **אהכי והכי נפק אורייתא** — מתוך שנאמר בבית המדרש יצא הקול, ולימודהו לטעון כן. כל אלו הדברים שאמר רבא הלכות הן.

כמה

דכאמרינן בכתובות (כג, א) — אין נראה לי, דהא אמרינן בירושלמי שאמרה אמת במה שאמרה "נשביתני וטדורה אני", והכי נמי משמע בגמרא שלנו, דאמר ליה רבי יוחנן לרב שמן בר אבא: זיל אשיפל בקרובתך. על כן נראה דהא דאמרינן בעלמא רב מרי ברה דבת שמואל — אותר הוה, ושמא הוא שנוכר אביו בפרק "מי שהחשיך" (שבת קנד, א), ומה שקורא אותו על שם אמו — לפי שרוצה ליחסו אחר שמואל, כדאשכחן: רבנא עוקבא ורבנא נחמיה בני ברתיה דרב, וכן רבי שמעון בן פזי, ואבא שאול בן אמא מרים (כתובות פז, א). **כל** דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע — נראה לי דאם היו לגר בנים — איתא במתנת שכיב מרע, אף על גב דהמקבל גר, דליתיה בירושה. דעל הנותן הוא דאיכא קפידא, ולא על המקבל. וראיה לדבר, בפרק "נושאין על האנוסה" (יבמות עט, א) שיש בן מוכר את אביו, דמוקי ר' יוחנן) בשביט מרע. וכן (משביט מרע) שכתב כל נכסיו לעבדו חוזר ובנכסים ואינו חוזר בעבד, ואם מת ולא חזר — קנה העבד הכל, כדאיתא בפרק קמא דגיטין (מ, א) ועבד ליתיה בירושה. **ואי** אגב קרקע ליה ליה ארעא — והיכי נמי דהוה יכול איסור להזדוות שיש לו קרקע בדפרישית לעיל בפרק "חזקת הבתים" (מד, ב). אלא שפיר קאמר לקמן דליקנינהו ניהליה באודיתא, שהודה שהמעות עצמן של רב מרי. **מנמרי** טענתייהו לאינשי ומפסדי מנאי — ואם תאמר: הא דאמרינן בפרק קמא דקדושין (יז, ב): הלוה מעות מן הגוי שנתגיירו בניו — לא יחזיר לבניו, ואם החזיר — אין רוח חכמים נוחה הימנו. והא תניא: רוח חכמים נוחה הימנו לא קשיא: כאן — שהיתה הורתו ולידתו שלא בקדושה, כאן — שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה. ואם כן היה לו לרבא להחזיר ותירץ רבינו חם: דהתם, כיון שעשה לו הגוי חסד שהלוה לו — יעשה עמו חסד ויתן לבניו, אבל כאן שלא עשה עמו חסד שפקפידא אצלו — אין צריך להחזיר לבניו. והרב רבינו יצחק בן רבי מאיר פירש: דכיון דלא קתני בהדיא בברייתא: ואם לא החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו — לא הוה חייש לה רבא. ואין נראה כלל, דהא מדקתני אם החזיר רוח חכמים נוחה הימנו — מכלל דאם לא החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו, וקתני לה לכולהו בבי במסכת שביעית (פרק עשירי משנה ט): המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה הימנו, והמלוה מעות מן הגר והחזיר לבניו — רוח חכמים נוחה הימנו. וקתני נמי התם: כל המטלטלין נקנין במשיכה, ואם קיים דבריו שלא במשיכה — רוח חכמים נוחה הימנו. ואמר עלה ד"ההוב" (בבא מציעא מח, א) דאם לא קיים דבריו — אין רוח חכמים נוחה הימנו, מכלל דבכולהו בבי שמעינן מכלל דן לאו. **דקא** מגמרי טענתא לאינשי כו' — יש תימה: למה לא קיים רבא את דבריו? והא קיימא לן: מצוה לקיים דברי המת תעוד, הא דקיימא לן לקמן (קנא, ב) ובבכל דוכתי דדברי שכיב מרע כבתובין ומסורין דמו, תיפוק ליה דמצוה לקיים דברי המת למאן דאית ליה, דהיינו רבי מאיר. ומתנת שכיב מרע נמי לא קניא אלא לאחר מיתה ותירץ הרב רבינו יצחק בן רבי מאיר: דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא היכא דאמר "תנו מנה זה לפלוני", אבל היכא דאמר "מנה זה לפלוני" ולא אמר "תנו" — כל כי האי גוונא לא הוה אמרינן מצוה לקיים דברי המת. מיהו קשיא: מדמיימתו חכמים ראיה לרבי אליעזר דדברי שכיב מרע נקנים באמירה מההוא דאמרן של בני רוכל שקיימו חכמים את דבריה (בבא בתרא קנו, ב), אלמא דברי שכיב מרע כבתובין וכמסורין דמו. ואין ראיה היא, דלמא דהיינו טעמא דמצוה לקיים דברי המת ואין לחלק בין היכא דאמר "תנתן בבינתי לבתי" להיכא דאמר "תנו". ועוד קשיא מהא דאמר בגיטין בפרק "המקבל" (סה, ב): גניבא יוצא בקולר הוה, כי נפיק אמר "הבו ארבע מאה זוזי לרבי אבינא מחמרא דנהר פניא" כו'. ולא אמרינן התם מצוה לקיים דברי המת, ואף על גב דאפילו באומר כשהיה בריא אמרינן ליה הכי, כדמוכח בפרק קמא דגיטין (טו, א) ועוד קשה מהא דפרק "השולח" (שם מ, א) גבי "פלונית שפחתי עשתה לי קורת רוח" כו', דאמרינן התם מצוה לקיים דברי המת. מיהו, מזה אין קשיא כלל, כמו שאפרש בסמוך. ורבינו יצחק תירץ: דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא היכא שהוא בידו שלישי, כי הא דתנן "שקל לבני" כו', וכי ההיא דמסכת כתובות פרק "מציאת האשה" (סט, ב): המשליש מעות לבתו — יעשה שליש מה שהושלש בידו, ומוקי

שכיב מרע שהודה מהו — פירש רבינו שמואל: דמיבעיא ליה אם אומר כן שלא להשביע את בניו, או דלמא כיון דאדעתי אודי. והא דאמר בפרק "זה בורר" (סנהדרין כט, ב) דאדם עשוי שלא להשביע את בניו — התם מיירי שמחזיק עצמו עבד לזה לאיש מלוה, עשוי שלא להשביע את בניו. אבל גבי פקדון אינו עושה — ודאי [שלא] להשביע את בניו, אלא מודה. ואין נראה לומר, דאדרבה, כל שכן הוא, שיותר יש לנו לומר שאומר אמת במלוה, כיון שמשעבד עצמו, אבל גבי פקדון — עושה שלא להשביע את בניו ועוד: איזו ראיה מביא מאיסור גיורא שהודאתו היתה ודאי אמת כדי ליתן, דלא שייך כאן מידי שלא להשביע את בניו ונראה לרבינו יצחק לפרש כן: שכיב מרע שהודה מהו? מי שהודה שיש לפלוני מנה בידו, אף על פי שאנו מוחזקים בו שאין לו — מי אמרינן דקני במתנת שכיב מרע ואם עמד חזר, או דלמא קני לגמרי ואם עמד אינו חוזר? ופשיט מההוא מעשה דאיסור גיורא דקני לגמרי במתנת בריא על ידי הודאתו. דאי במתנת שכיב מרע — היאך קנה? והא אמרינן: כל מאן דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע כו' — אם כן במתנת בריא היא, ואם עמד — אינו חוזר. וכן משמע מתוך פירוש רבינו חננאל, דפירש: לזרי איסור דהנהו דמים דרב מרי בריה, וקני להו באודיתא דאבוה. ועוד יש מפרשים: שכיב מרע שהודה מהו? פירוש: שהודה שיש לו פקדון ביד אחרים, והקנה לזה, מי מהני להקנותו באמירה בעלמא או לא? ופשיט ליה מעובדא דאיסור דקני באמירה בעלמא. והוא הדין נמי בבריא הוה מצי למיבעי, אלא אפילו בשכיב מרע דמקני באמירה בעלמא לא פשיטא ליה אי קני אי לא. מיהו, אי קני בשכיב מרע — לא הוה שמעינן דקני בבריא, אבל אי לא הוה קני בשכיב מרע — כל שכן בבריא. מפי רבי יהושעיה עיקר.

רב מרי בריה הזרתו שלא בקדושה כו' — ובימות פרק "החולץ" (מה, ב) אמרינן: אבשריה לרב מרי בר רחל ומניה בפורסי דבבל, ואף על גב דכתיב "מקרב אחיך" כו', כיון דאמר מישראל — "מקרב אחיך" קרינן ביה, וזה ודאי היה גר. ויכול להיות שהוא אותו שבבבן בנו של איסור. מיהו, בפרק "מי שהחשיך" (שבת קנד, א) רב מרי בר רחל ישראל גמור היה, דקאמר התם: רבה, אבוה דרב מרי בר רחל. וצריך לומר דתרי רב מרי בר רחל הוו. מיהו, מה שפירש רבינו שמואל דרב מרי בר איסור גיורא, שבא על בת שמואל קודם שנתגייר, והזרתו שלא בקדושה — שנשביית, ולא נמצא לו שמואל קודם שנתגייר, והוחזרו שלא בקדושה — אינו נראה, דאדרבה, כל שכן שיותר יש לנו לומר שאומר אמת במלתו, כיון שמשעבד עצמו, אבל גבי פקדון — עושה שלא להשביע את בניו ועוד: איזו ראיה מביא מאיסור גיורא שהודאתו היתה ודאי אמת כדי ליתן, דלא שייך כאן מידי שלא להשביע את בניו ונראה לרבינו יצחק לפרש כן: שכיב מרע שהודה מהו? מי שהודה שיש לפלוני מנה בידו, אף על פי שאנו מוחזקים בו שאין לו — מי אמרינן דקני במתנת שכיב מרע ואם עמד חזר, או דלמא קני לגמרי ואם עמד אינו חוזר? ופשיט מההוא מעשה דאיסור גיורא דקני לגמרי במתנת בריא על ידי הודאתו. דאי במתנת שכיב מרע — היאך קנה? והא אמרינן: כל מאן דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע כו' — אם כן במתנת בריא היא, ואם עמד — אינו חוזר. וכן משמע מתוך פירוש רבינו חננאל, דפירש: לזרי איסור דהנהו דמים דרב מרי בריה, וקני להו באודיתא דאבוה. ועוד יש מפרשים: שכיב מרע שהודה מהו? פירוש: שהודה שיש לו פקדון ביד אחרים, והקנה לזה, מי מהני להקנותו באמירה בעלמא או לא? ופשיט ליה מעובדא דאיסור דקני באמירה בעלמא. והוא הדין נמי בבריא הוה מצי למיבעי, אלא אפילו בשכיב מרע דמקני באמירה בעלמא לא פשיטא ליה אי קני אי לא. מיהו, אי קני בשכיב מרע — לא הוה שמעינן דקני בבריא, אבל אי לא הוה קני בשכיב מרע — כל שכן בבריא. מפי רבי יהושעיה עיקר.

"יֵהָנֶה בָהֶן", מַהוּ? דְּיָנֵיהוּ כּוּחֲהוּ מַתָּנָה קָאָמַר, אוֹ דִלְמָא לִיתְּנֵי מִינַּיְיהוּ מִידֵי קָאָמַר? "יֵרָאֶה בָהֶן", מַהוּ? "יֵעָמֹד בָּהֶן", מַהוּ? "יֵשָׁעֵן בָּהֶן", מַהוּ? תֵּיקוּ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: מָכַר כָּל נְכָסָיו, מַהוּ? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: אִם עָמַד אֵינוֹ חוֹזֵר. וְיִמְנֵין אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: אִם עָמַד חוֹזֵר. וְלָא פְּלִיגִי: הָא דְּאִיתְנְהוּ לְזוּזֵי בְּעֵינַיְיהוּ, הָא דְּפָרְעֵינְהוּ בְּחוֹבוֹ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: שְׁכִיב מֵרַע שֶׁהוֹדָה, מַהוּ? תָּא שְׁמַע: דְּאִיסּוּר גִּיּוֹרָא הָוָה לֵיהּ תְּרֵיסַר אַלְפֵי זוּזֵי בֵּי רָבָא. רַב מָרֵי בְּרֵיהּ, הוֹנְתָהּ שֶׁלֹּא בִּקְדוּשָּׁה וְלֵידָתוֹ בִּקְדוּשָּׁה הֲוָאי, וּבֵי רַב הָוָה. אָמַר רָבָא: הֵיכִי נֵיקְנְינְהוּ רַב מָרֵי לְהָנֵי זוּזֵי? אִי בִּירוּשָׁה - לָאו בַּר יְרוּשָׁה הוּא; אִי בְּמַתָּנָה - מַתָּנַת שְׁכִיב מֵרַע בִּירוּשָׁה שָׁוְיוּהָ רַבָּנָן, כָּל הֵיכָא דְּאִיתֵיהּ בִּירוּשָׁה אִיתֵיהּ בְּמַתָּנָה, כָּל הֵיכָא דְּלֵיתֵיהּ בִּירוּשָׁה לֵיתֵיהּ בְּמַתָּנָה; אִי בְּמִשְׁיכָה - לֵיתְנְהוּ גַּבֵּיהּ; אִי בַּחֲלִיפִין - אֵין מַטְבֵּעַ נִקְנֶה בַּחֲלִיפִין; אִי אַגַּב קַרְקַע - לֵית לֵיהּ אַרְעָא; אִי בְּמַעֲמַד שְׁלָשְׁתָּן - אִי שָׁלַח לֵיהּ לָא אָזְלִינָא. מַתְקִיף לָהּ רַב אִיקָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַמֵּי: אַמַּאי? וְלוֹדֵי אִיסּוּר דְּחַלְּיָן זוּזֵי דְּרַב מָרֵי נַיְינְהוּ, וְלִיקְנְינְהוּ בְּאוֹדְיֵתָא אַדְּהָכֵי נָפַק אוֹדְיֵתָא מִבֵּי אִיסּוּר. אִיקַּפֵּד רָבָא, אָמַר: קָא מְגַמְּרִי טַעֲנָתָא לְאֵינָשֵׁי וּמַפְסְדִי לִי.

"שִׁיר"

ומוקי התם טעמא משום דמצוה לקיים דברי המת. ומיירי שהורשלש מתחלה לבך, כי היכי דלא תקשה ממעשה דאיסור גיורא, דהכא לא אמרינן מצוה לקיים דברי המת ואף על גב דהוה ביד שליש. אלא היינו טעמא — משום דלא הורשלו לו מתחלה לבך. ושקה על זה הפירוש מהא דאמרינן בגיטין פרק "השולח" (מ, א): "פלונית שפתחי עשתה לי קורת רוח" — כופין את היורשים כר', משום דמצוה לקיים דברי המת. והתם לא הורשלו ביד שליש מידי וצריך לומר: דגבי שתרוי יש לנו לומר יותר מצוה לקיים דברי המת מבשאר דברים. והשתא נמי אתי שפיר, דלא תקשה מהא דאמרינן לקמן (קנא, ב) האומר "תנו גט לאשתי" כר' אבל האומר "תנו מנה לפלוני" ומת — יתנו לאחר מיתה, ודייק מינה: מתנת שכיב מרע במקצת לא בעי קנין. דלא הוה מצי למימר טעם משום דמצוה לקיים דברי המת, דלא אמרינן הכי אלא בשהורשלש מתחלה לבך. ואם תאמר: על דר משנה דגיטין (יג, א) דמייתי לקמן: אבל אמר "תנו מנה לפלוני" ומת — יתנו לאחר מיתה, אמר רב עלה בסוף פרק קמא (שם) בגמרא: והוא שמונתין בקרן זוית. איכא דמוקי לה התם למשנה בבריא ובמעמד שלשתן, ואיכא דמוקי לה התם בשביב מרע. ואמאי לא מוקי לה למתניתין התם בשהורשלש מתחלה לבך ומשום מצוה לקיים דברי המת? ואי משום דכיחזרא"ה לא הוה מוקמי התם ואף על גב דקיימא לן הכי, דבאמר בפרק קמא דגיטין (טו, א), ובדאשכחן נמי בפרק "כל הגט" (שם ל, א) דלא מוקי שמואל מתניתין דפרק "כל הגט" דהמולוה מעות את הבהן ואת הלוי כרבי יוסי, משום דכיחזרא"ה לא מוקמי, אף על גב דסבירא ליה בפרק קמא דבבא מציעא (יב, א) כוותיה. ורבנן פליגי עליה דרבי מאיר דמצוה לקיים דברי המת בסוף פרק קמא דגיטין (יד, ב), אף על גב דרבי יוסי פליג עליה בכתובות (סט, ב) מכל מקום הולקין רבנן על רבי מאיר בסוף פרק קמא דגיטין (שם) גבי "הולך מנה לפלוני". אך מההיא דרבי יוסי בפרק קמא דבבא מציעא אין ראיה כל כך, דאיכא לאחויי דכיחזרא"ה לא מוקמינן, משום דרבי יוסי הוי יחידאה היכא דפליג במסכת בכורות בפרק "הוקוף עובר פרתו" (יח, א), ולא פסיק שמואל הלכה כוותיה אלא בהא דבבא מציעא פרק קמא, משום דסתמא עניים גופייהו ניחא להו כדאיתא התם, ולהכי מודה נמי איהו במתניתין ד"כל הגט". ויש שהם מתרצים שם בשם רבינו תם, דלא אמר התם מצוה לקיים דברי המת בין שראוי לינתן אלא מחזיים ולא לינתן לאחר מיתה, להכי לא שייך בה מצוה לקיים דברי המת. תדע, דהוי דומיא דגט ושטר שחרור, שאינו ראוי לינתן אלא מחזיים. ואין נראה לרבינו יצחק, דהא אפילו בדבר דשייך מחזיים אמרינן בסוף פרק קמא דגיטין, בבריייתא ד"הולך מנה לפלוני" הלך ובקשו ולא מצאו, דמשמע התם דאפילו בדבר דשייך לינתן מחזיים קאמר מצוה לקיים דברי המת. מיהו, יש לדחות ולומר שהמשלח צוה ליתנם לו לאחר מותו, דמוקמינן לה נמי בשביב מרע, שעיקר צוואתו אינו אלא לאחר מיתה: ולא סבירא ליה לרב התם בדך מימרא מצוה לקיים דברי המת, אלא סבירא ליה כשמואל, דמסיק התם בכתובות פרק "מציאת האשה" ברבי יוסי, דלית ליה מצוה לקיים דברי המת. ואף על גב דפריך על רב יוסף בסוף ההוא פרק: והא קיימא לן מצוה לקיים דברי המת, ולא פריך עליה דרב הכי — משום דלא הוה ידע לשנויי עלה מידי; ואין זו תימה אי סבר לה בהא כשמואל. ואף על גב דפריך התם עלה דרב: והא קיימא לן התם דברי שכיב מרע כר' — משום דליכא מאן דפליג בה. ועוד יש לומר: דלא משתמע ליה לאוקמי מתניתין דהתם שהורשלש מתחלה לבך, מדקתני: "תנו מנה לפלוני", ולא קתני "תן מנה זה לפלוני", דהוה משמע שהורשלש מתחלה [לבך]. ואף על גב דבגמרא בסוף פרקין דגיטין גבי "הולך מנה לפלוני", קתני סתם: מצוה לקיים דברי המת, ולא קתני "זה" — היינו משום דמשמע לן שפיר בשהורשלש מתחלה, דבאותה שעה אמר לו להולך. מפי רבי. ועוד היה מפרש רבינו תם: דלא שייך הבא בשמעתין מצוה לקיים דברי המת, משום דכל דאיתיה בירושה — איתיה במתנה מצוה לקיים דברי המת, וכל דליתיה בירושה כר' כדאמר גבי מתנת שכיב מרע. מיהו, לא דמי למתנת שכיב מרע שהיא בעין ירושה, דיש לנו יותר לדמותה לירושה, כדאמר לעיל. ועוד: דכי היכי דמפרש גמרא דמתנת שכיב מרע אינה בגר — הוה ליה למימר נמי טעמא דמצוה לקיים דברי המת אינו בגר. מיהו, יש לדחות, דפשיטא ליה דלא שייך בגר, כיון דליתיה בירושה פשיטא ליה שכיון שמת — בטל, ואין לו שום זכות להורישׁ, ואיך יקיימו דבריו? מיהו, כדפירשתי לעיל ניחא טפי. מפי רבי. ועוד היה אומר רבינו יצחק: דאלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא באומר לו פה אל פה, ורבא לא אזל לגבייה. וחזר בו רבינו יצחק כדקאמר ב"השולח" (גיטין מ, ב): "עשיתי פלוני עבדי בן חורין" כר' אמר רבי יוחנן: ובולן בשטר. ואם הן הדקהני בתר הכי: "אעשנו בן חורין" רבי אומר: זכה, והכמים אומרים: לא זכה, אלא כופין את היורשים כר' — מיירי נמי בשטר, ולא פה אל פה. דאי אמר ליה, [ליורשים לעשותו בן חורין] — למה לי שטר? וכן פירש רבינו תנאל. **שייר** קרקע של שהוא — ולא פירש איזו קרקע, אלא חוץ ממקרקעי סתם של שהוא, ויש לומר: גופו של עבד שייר, דעבדא בכמקרעי דמי, ומטלטלין נמי עשו שיור, דאם אמר נמי "חוץ ממטלטלין של שהוא" — שייר בגופו של עבד, ולקרקע דתנן איידי, כדקאמר התלמוד. ובתלמוד ארץ ישראל בפרק שלישי דפאה: ורבי יוסי בשם רבי אלעזר: שייר מטלטלין ולא עשה כלום, אני אומר: גופו של עבד שייר. ובמסקנא מפרש: משום דלאו ברות גיטא מתנינן לה. דכיון שיש לבעל העבד זכות בשטר, שכתוב בו שייר קרקע לעצמו — לא הקנה לו שטר לגמרי, שגם זכות האדון כתוב בו, הלכך לא קרינא ביה "ספר כריתות". וטעמא דרבי שמעון דאמר לעולם הוא בן חורין — משום דחשיב ליה ברות גיטא בהבי, כיון שלא שייר בגוף העבד. מיהו, מתחלה היה סבור דטעמא דתנא קמא — משום דשייר בגוף העבד. וכן בפרק קמא דגיטין (ח, ב) דמוקי פלוגתייהו בפלגינן דבורא, מתחלה היה סבור כן, דלתנא קמא משום שייר בגוף העבד ולרבי שמעון לא שייר, דפלגינן דבורא. והעבד קנוי לעצמו. ושם פירש רבינו תנאל: מתחלה סובר תנא קמא כיון ששייר קרקע כל שהוא סתם, אין יכול לברר העבד הנכסים שהקנה לו רבו, ולא קנה בנכסים, דאמר: יד בעל השטר על התחתונה, וכיון שבנכסים לא קנה — עצמו נמי לא קנה. ורבי שמעון סבר: אף על גב דלא קנה בנכסים — עצמו קנה, דפלגינן דבורא, עד שיאמר "חוץ מאחד מרבואי", דאיכא למימר גופו של עבד שייר. וכן פירש בתלמוד ארץ ישראל, לשון רבינו תנאל. והתוספתא נראה דבשבוש מיתניא, דמאי בא רבי שמעון לתשמיענו, דאפילו היכא שאומר "חוץ מעיר פלונית"? וכי בשביל שהזכיר מה שמוציא יש לו להיות פחות בן חורין? דכל שכן [שהוא משוחרר] כשאומר סתם, דיד בעל השטר על התחתונה, וסמי מהא דתוספתא מקמי ירושלמי. ומיהו, אין נראה לשבש התוספתא. **שייר** קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין ורבי שמעון אומר אפילו אמר כל נכסי קנוי לך חוץ מעיר פלונית חוץ משדה פלונית זכה בנכסים קנה עצמו בן חורין — פירוש: אפילו הזכיר בהדיא מה שמוציא מן השחרור, דאז יש לנו לומר שלא שחרר העבד. ואפילו הבי קנה נכסים, ונשתחרר. דפלגינן דבורא, דאית לן למימר: מאוותה שדה או מאותה עיר הדר ביה, אבל מן העבד לא הדר ביה. מכלל דרבנן דפליגי עליה אית להו דלא פלגינן דבורא, ומדהדר בנכסים — הדר נמי בעבד. אי נמי, מדשייר בנכסים — שייר נמי בעבד. ובפרק קמא דגיטין (ח, ב) מייתי לה נמי להך דהכא, למימרא דפלגינן דבורא, ולא פסירתו רש"י דהתם, אלמא לא שייר כלל מן העבד אלא מן הנכסים, ובהא פליגי רבנן עליה, ובפלוגתייהו בפרק קמא (שם א) גבי רבי מאיר אומר עבו בארץ ישראל לגיטין. אבל אין להקשות על פירוש רבינו שמואל שפירש ששייר העבד משום דהוי מקרקעי, מדאמר עשו מטלטלים שיור אצל עבד — דהא ודאי אמת הוא, דהוי מטלטלים כמו מקרקעי. מפי רבי.

קרקע

"שַׁיֵּיר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא - מַתָּנָתוֹ קַיֶּימֶת". וְכַמָּה "כָּל שֶׁהוּא"? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: קַרְקַע בְּדֵי פְּרָנָסָתוֹ, וְרַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר: מְמַלְטְלִין בְּדֵי פְּרָנָסָתוֹ. אָמַר רַבִּי זֵירָא: כַּמָּה מִכָּאן שֶׁמִּעַלְתָּא דְּכַבֵּי קַרְקַע טַעֲמָא מַאי? דְּאִי קָאֵי סָמִיךְ עֲלֵיהּ, מְמַלְטְלֵי נַמֵּי, אִי קָאֵי סָמִיךְ עֵילָוֵיהוּ. מַתְקִיף לָהּ רַב יוֹסֵף: וְמַאי בַּיְנוֹתָא? מַאן דְּאָמַר: מְמַלְטְלִין - קַרְקַע תְּנַן מַאן דְּאָמַר: בְּדֵי פְּרָנָסָתוֹ - כָּל שֶׁהוּא תְּנַן אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: וְכָל הֵיכָא דְּתָנֵי קַרְקַע, קַרְקַע דַּוְקָא? וְהָא תְּנַן: הַסּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לְעַבְדּוֹ - יָצָא בֶּן חוֹרִין, שַׁיֵּיר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא - לֹא יָצָא בֶּן חוֹרִין; רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לְעוֹלָם הוּא בֶּן חוֹרִין, עַד שֶׁיֹּאמַר: "כָּל נְכָסַי נְתוּנִין לְפְלוֹנִי עַבְדִּי חוּץ מֵאֶחָד מֵרְבּוֹאָה שֶׁבָּהֶן";

ואמר

עד שיהיה השיור ששייר סתם, ויאמר "כל נכסיי נתונים לפלוני עבדי, חוץ מאחד מרבוא שבהן", שההוא "אחד מרבוא" — אעבד קאי, ואינו משוחרר. ודרך כבוד כתב לעבדו כך, ומכל מקום לא קנה כלום.

ואמר

כמה מכוונן — כמה יפה כוונו, שפירשו "כל שהוא" — כדי פרנסתו, למר במקרקעי ולמר באפילו במטלטלי. **דמקרקעי** — כדי פרנסתו, טעמא מאי הוי שיור, להקנות המתנה שנתן מקצת? משום דכי קאי מחליו סמיך עלייהו. והלכך נתן לדעת בן, שאפילו אם יעמוד מחליו — תתקיים המתנה, והוא יתפרנס ממה ששייר. מטלטלי נמי כר'. **מאי בוננא** — והלא אינן מכוונות יפה, דלמאן דאמר מטלטלי כר'. קרקע דוקא — בתמיה, והתנן במסכת פאה. **הבותב נכסיו לעבדו יצא בן חורין** — שהרי העבד בכלל נכסים, ונמצא שהקנה לעבד את גופו עם שאר נכסים. **שייר קרקע כל שהוא** — כגון שאמר "חוץ מקרקע כל שהוא" — לא יצא בן חורין. שהעבד הוקש לקרקעות, דבתיב "והתנחלתם" (ויקרא כה), והאי "קרקע כל שהוא" איכא למימר שעל העבד הוא אומר. ונמצא שאינו בן חורין, וגם הנכסים לא קנה. והוא הדין אם אמר "חוץ ממטלטלין כל שהוא", בדמפרש רבי אלעזר לקמיה, שעשו המטלטלין שיור אצל העבד, דדלמא האי עבד הוא המטלטלין ששייר, דעבדא מיטלטל. אבל אם אמר "כל נכסיי נתונים לך חוץ משדה פלוני" — הרי הוא בן חורין, שהעבד אינו בכלל אותו שדה שפירש. **רבי שמעון אומר לעולם הוא בן חורין** — אם שייר קרקע כל שהוא. דשייר קרקע ולא עבד, דמקרקעי מיטלטל.

ואמר רב דימי אמר רבי אלעזר עשו כו' — אף על גב דקתני: שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין — הוא הדין אם שייר מטלטלין כל שהוא, דעבדא נמי כמטלטלי דמי, שהרי אינו מחזר לקרקע וקרו ליה בני אדם מטלטלי. אלמא, אף על גב דקתני קרקע — לאו דוקא, אלא הוא הדין למטלטלי. ומתניתין נמי, מטלטלי כדי פרנסתו במקרקעי כדי פרנסתו דמי. **ולא עשו ממלמלי שיור אצל כתובה** — דתנן גבי דההיא במסכת פאה. ובפרקין דלעיל (קלב, א) מייתינן לה ופרשינן לה: הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא — אבדה כתובתה. ואית דמוקי לה דתם בשותק. ופירש רב נחמן: כיון שעשאה שותפת בין הבנים אבדה כתובתה, דבההיא קרקע כל שהוא ששייר לה, שלא נתן לבניו — מחלה כתובתה. ודוקא קרקע כל שהוא, אבל שייר לה וכתב לה מטלטלין כל שהוא — לא אבדה כתובתה. דכתובה עיקרה גובה ממקרקעי ולא ממטלטלי, במסכת כתובות, הלכך אמקרקעי סמכה דעתה. ולכך לא עשו מטלטלין שיור לכתובתה, דאם שייר לה הבעל מטלטלין ונתן לה בשחילק נכסיו לבניו, וכתב לאשתו מטלטלין כל שהוא — לא אבדה כתובתה. **אמר ליה רב יוסף לאביי** — לעולם אימא לך כל דהיכא דתני קרקע — דוקא הוא. והיכא גבי עבד, דהינו טעמא דלאו דוקא, דבדין הוא דלא איבעי ליה למיתני מקרקעי, אלא מטלטלי הוה ליה למיתני בהדיא. **ואידי דקתני יישא** — במסכת פאה, רבי עקיבא אומר: קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובבכורים, ולכתוב עליו פרוזבול, ולקנות עמהן נכסים שאין להם אחריות בכסף בשטר ובחוקה; דהני כולהו דוקא מקרקעי ולא מטלטלי — תנא נמי סיפא קרקע, אף על גבי דהוה הדין בסיפא למטלטלי. ומשום סידורא דכל שהן מתנו בגי הדדי. ו"בידוי" לא גרסינן בסדר המשנה. דבשלמא גבי פאה — "פאת שדך" כתיב קרקע כל שהוא. גבי בכורים כתיב "ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי". ולכתוב עליה פרוזבול — הכי תקון רבנן, אם יש לו ללוות קרקע — כותבין פרוזבול למלוה לגבות חובו בשביעית, דדמי כמאן דאית ליה משכון, דמקרקעי דלוה משתעבד ליה, וגבי משכון לא משמטא שביעית, דלא קרינא ביה "לא יגוש" הואיל ואית ליה משכון, ולא רצו בית דין לעקור תקנת שביעית מן התורה. ולקנות עמהן נכסים שאין להם אחריות — מקראי נפקא לן בקדושין.

קרקע כל שהוא חייבת בפאה כו' — לעיל בשלהי "לא יחפור" (כז, א) פירשתי לה. **וכל** היכא דתני כל שהוא לית ליה שיעורא והא תנן כו' — ואף על גב דקרקע כל שהוא חייב בפאה היינו כל שהוא דוקא, כדאמרינן לעיל בפרק "לא יחפור" (כז, א) — היינו משום דמסתבר טפי הכי. ובקדושין פרק קמא (כו, א) הארכתי טפי בדיני "כל שהוא". **וכמה** כל שהוא אמר רב מנה ופרס — ואם תאמר: מאי מקשה ליה? הלכא ודאי הוא חולק על רב דלעיל ויש לומר, דהכי קאמר: מי פליג על רב בכל הנך? **מנה** ופרס — שיעור דרבנן ורבי דוסא לא ידיעי מנא ליה. **ואידי** דקאמר תנא קמא שיעורא רבה אמרי אינהו שיעורא זוטא — והא דתנן (כלים פרק חמישי משנה א): תנור תחלתו ארבעה וסופו כל שהוא, ואמרינן (חולין קכד, א): מאי "כל שהוא" — טפח, איכא למימר דאידי דנקט שיעורא רבא נקיט נמי שיעורא זוטא. **עבדא** במקרקעי דמי או במטלטלי דמי — לענין מילי דרבנן מיבעי ליה, אבל במלתא דאורייתא — פשיטא דאיתקוש לקרקעות, כדפירשתי לעיל בפרק "המוכר את הבית" (סח, א) על הך מילתא.

אמר

וְאָמַר רַב דִּימִי בַּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: עָשׂוּ מְמַלְמְלִין שִׁיּוּר אֵצֶל עֶבֶד, וְלֹא עָשׂוּ מְמַלְמְלִין שִׁיּוּר - אֵצֶל כְּתוּבָּה - הָתָם בְּדִין הוּא דְּלָא לִיתְנֵי קַרְקַע, וְאִידֵּי דְּתָנָא יֵישָׁא, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא חַיֶּיבֶת בְּפֵאָה וּבְבִכּוּרִים, וְלִכְתּוֹב עֲלֵיהֶם פְּרוֹזְבּוֹל, וְלִקְנוֹת עִמָּהֶם נְכָסִים שֶׁאֵין לָהֶם אַחֲרָיוּת בְּכֶסֶף וּבְשֶׁטָר וּבְחֶזְקָה, מִשּׁוּם הָכִי קָתָנֵי קַרְקַע. - וְכָל הֵיכָא דְּתָנֵי "כָּל שֶׁהוּא" לֵית לֵיהּ שִׁעוּרָא? וְהָא תָּנֵן, רַבִּי יוֹסֵה בֶּן רַבִּי חֲנִינָא אוֹמֵר: חֲמֵשׁ רְחָלוֹת גְּזוּזוֹת מָנֶה שֶׁהֵן? אָמַר רַב: מָנֶה וּפְרָס, וּבִלְבַד שֶׁיִּהוּ מְחוּפְּשׁוֹת - הָתָם בְּדִין הוּא דְּלָא לִיתְנֵי כָּל שֶׁהוּא, וְאִידֵּי דְּקָאָמַר תָּנָא קָמָא שִׁיעוּרָא רַבָּה אָמַר אִיהוּ נָמֵי שִׁיעוּרָא זוּטְרָא, קָרֵי לֵיהּ "כָּל שֶׁהוּא". פְּשִׁיטָא, אָמַר "מְמַלְמְלִי לְפַלְנְיָא" - כָּל מָאנֵי תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ קָנֵי, לְבַר מֵחֲטֵי וּשְׂעֹרֵי. "כָּל מְמַלְמְלֵי לְפַלְנְיָא" - אֲפִילּוּ חֲטֵי וּשְׂעֹרֵי, וַאֲפִילּוּ רֵיחַיִם הָעֶלְיוֹנָה קָנֵה, לְבַר מֵרֵיחַיִם הַתַּחְתּוֹנָה. "כָּל הַמְמַלְמֵל" - אֲפִילּוּ רֵיחַיִם הַתַּחְתּוֹנָה קָנֵי. אִיבָּעֵיָא לְהוּ: אֵיבָּדָא בְּמִקְרְקָעָא אוֹ בְּמְמַלְמְלָא דְּמֵי? אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אָוִיָא לְרַב אָשֵׁי, תָּא שְׁמַע: הַמּוֹכֵר אֶת הָעִיר - מָכַר בָּתִּים, שִׂיחִין וּמְעָרוֹת, וּמִרְחָצָאוֹת, וּבֵית הַבַּדִּין, וּבֵית הַשַּׁלְחִין, אֲבָל לֹא אֶת הַמְמַלְמְלִין; וּבְזַמַּן שֶׁאָמַר: "הִיא וְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ", אֲפִילּוּ הָיוּ בָּהּ בְּהֵמָה אוֹ עֲבָדִים - הֲרֵי פּוֹעֵל מְכוּרִין; אִי אָמְרַתְּ בְּשִׁלְמָא בְּמְמַלְמְלָא דְּמֵי, מִשּׁוּם הָכִי לָא מִיזְּדַבְּנִן בְּרֵישָׁא, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ בְּמִקְרְקָעָא דְּמֵי, אַמַּאי לָא מִיזְּדַבְּנִן? - וְאֶלָּא מַאי? בְּמְמַלְמְלָא דְּמֵי, מַאי "אֲפִילּוּ"? [אֶלָּא] מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר? שְׁאנֵי מְמַלְמְלָא דְּנַיֵּיד מִמְּמַלְמְלָא דְּלָא נַיֵּיד; אֲפִילּוּ תֵּימָא בְּמִקְרְקָעָא דְּמֵי, שְׁאנֵי מְקַרְקָעָא דְּנַיֵּיד מִמְּקַרְקָעָא דְּלָא נַיֵּיד. אָמַר לֵיהּ רַבִינָא לְרַב אָשֵׁי, תָּא שְׁמַע: הַכּוֹתֵב לְעַבְדּוֹ כָּל נְכָסָיו - נָצָא בֶּן חוֹרִין, שַׁיֵּר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא - לֹא יָצָא בֶּן חוֹרִין, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לְעוֹלָם הוּא בֶּן חוֹרִין - עַד שֶׁיֹּאמַר "כָּל נְכָסַי נְתוּנִין לְפְלוֹנִי לְעַבְדִי חוּץ מֵאֶחָד מֵרַבּוֹא שֶׁבָּהֶן"; וְאָמַר רַב דִּימִי בַּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: עָשׂוּ מְמַלְמְלִין שִׁיּוּר אֵצֶל עֶבֶד, וְלֹא עָשׂוּ מְמַלְמְלִין שִׁיּוּר אֵצֶל כְּתוּבָּה; וְאָמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף לְאַבַּיֵי: מַאי טַעֲמָא? - עַבְדָּא מְמַלְמְלָא הוּא, וּמְמַלְמְלָא לְמִמְקַרְקָעָא הוּא, וּמְמַלְמְלָא לָא הֲוֵי שִׁיּוּר.

אמר

אלא וידוי מעשר, אף על גב דכתיב ביה (דברים כו) "השקיפה ממעון קדשך וגו' ואת האדמה אשר נתתה לנו" [וגו'] — אפילו אין לו קרקע יתודה, דהאי "לנו" אבל ישראל קאי, כדתנן במסכת מעשר שני (פרק חמישי משנה יד): מכאן אמרו ישראל וממזרים מתודין אבל לא גרים ועבדים משוחררים, שאין להם חלק בארץ. אלמא, אפילו אין לו קרקע, אלא שיהא ראוי הוא ואבותיו ליטול חלק בארץ. **ואמר ליה אביי לרב יוסף** — דאקשי ליעיל: למאן דאמר כדי פרנסתו, "כל שהוא" תנן. וכל היכא דתנן "כל שהוא" מי לא בעינן שיעורא? **והתנן** — בפרק "ראשית הגז": **חמש רחלות גזוזות כל אחת ואחת משקל מנה ופרס** — ליטרא וחצי ליטרא, חיישת בראשית הגז, דברי רבי דוסא. ר"מחמש צאן עשויות" נפקא להו לבית הלל דבעינן חמש, וחכמים אומרים: חמש רחלות וכו'. **אמר רב מנה ופרס** — בין המשתק. ובלבד שיהו מחופשות — כל אחת יש בה צמר חומש של מנה ופרס. אבל בציר מהכי כמאן דליתיה דמי. **שיעורא רבה** — מנה ופרס לכל אחת, תנא סיפא נמי שיעורא זוטא. אבל מתניתין דקתני "כל שהוא" — דוקא הוא, והלכך לא מבטנן שמעתא דסבי. **אמר** — שביב מרע "ממטלטלי לפלניא". והוא הדין לבריא על ידי קנין. **לבר מחטי ושעורי** — והוא הדין לבר מבהמותיו. כן נראה בעיני. **אפילו ריחיים העליונה** — שרגילין ליטלה משם כדי לתקנה. אבל ריחיים התחתונה — במקומה מתקנין אותה. **כל דממלמל** — כל שיכולין לטלטלו, שאינו מחובר לקרקע ממש, ואף על פי שאין רגילין לטלטלו. **איבעיא להו עבדא כממלמלי דמי** — נהי ודאי דעבדא במקרקעי דמי לענין שבועה וחבוקה, דכל מילי דאורייתא דין מקרקעי יש להם מ"והתנחלתם". אבל לענין לשון בני אדם — מיקרו להו מטלטלי, וישנן בכלל מתנת מטלטלי שהרי מטלטלי הוא, או לא? **היינו דלא אוזבן ליה ברישא** — במאי דקתני ברישא דמתניתין, היכא דמכר את העיר סתמא, ולא אמר לו "היא וכל מה שבתוכה" — לא קחשיב אלא מקרקעי, אבל עבדים ומטלטלין לא נמכרו. אלמא עבדא במטלטלי דמי. **ופרכינן: אלא מאי עבדא כממלמלי דמי** — אם כן, מאי "אפילו" דקתני סיפא: מכר את המטלטלין ואפילו עבדים. ואי במטלטלי דמי אמאי קאמר "אפילו", דמשמע דאינו דומה כל כך למטלטלין? **אלא מאי אית לך למימר** — אמאי קמפלגי בינן למטלטלין למיתני "אפילו" משום דשאני בין מטלטלי דניידי דהיינו עבדים, למטלטלי דלא ניידי, והלכך קתני בהו "אפילו". הכי נמי ברישא, איכא לאמר דעבדא במקרקעי דמי, והאי דלא מיזדבני בכלל העיר — דשאני להו לבני אדם בין מקרקעי דנייד למקרקעי דלא נייד, ובין דעיר מכר, דהיינו מקרקעי דלא נייד — לא אסיק אדעתיה למכור אלא מקרקעי דלא ניידי, דהיינו דומיא דעיר. אבל היכא דאמר סתמא "מקרקעי לפלניא" — עבדים בכלל, והיכא דאמר סתמא "מטלטלי לפלניא" — לעולם אימא לך דאינו בכלל. **עשו ממלמלי שיור** — דכי היכי דקתני: שייר קרקע כל שהוא לא יצא לחירות, הכי נמי אם שייר מטלטלי כל שהוא לא יצא לחירות. **ואמר ליה רבא לרב נחמן מאי טעמא** — והשיב לו רב נחמן: עבדא מטלטלי. דבין דשייר מטלטלין לעצמו — איכא למימר דעבדו שייר לעצמו, שהוא מטלטלין, ולא יצא לחירות. אלמא במטלטלי דמי [מבאן שייך לעמוד הבאו]. **אמר ליה רב אשי לרבינא** — לעולם אימא לך במקרקעי, והאי עשו מטלטלין שיור אצל העבד — לאו היינו טעמא בדרב נחמן דאמר עבדא מטלטלי הוא, אלא בדפרישית טעמא.

דאנן

אמר ליה אנן משום דלאו כרות גיטא מתנינן לה — שכן השיב רב נחמן לרבא. אבל רב אשי לא היה אומר מסברא דנפשיה. והכי נמי משמע בפרק קמא דגיטין (ט, א) דפריך התם דרב נחמן אודב נחמן, ומשני: משום דלאו כרות גיטא. אלמא משמע דרב נחמן גופיה הוא דקאמר הכי. רבינו תם.

ואלו הן שכיב מרע כו' — והא דלא חשיב הא דתניא לעיל בפרק "יש נוחלין" (קלב, א): הכותב כל נכסיו לאשתו ויצא עליה שטר חוב, רבי אליעזר אומר: תקרע כתובתה כו'. ו"כל נכסיו" קאמר התם, ומקאמר התם נמי בתר הכי: דניתא לה דתיפוק לקא עלה דכתב ניהלה לכולהו נכסי — איבא למימר דכולהו נכסים לאו דוקא, שאין צריך אלא יותר מכתובתה. אי נמי, בפלוגתא לא קא מיירי. ואף על גב דשטר מברחת נמי איכא פלוגתא בכתובות (עט, א), כמו שהביא רבינו שמואל — מכל מקום היכא דגליא דעתה דמשום אנסובי הוא — מודו כולי עלמא, כדקאמר לקמן. **מטלטלין** ואיתנהו בעיניהו הוי שיור — פירוש: שיירהדה לכתובה, כדאמר אמימר בפרק "אף על פי" (כתובות נד, א) כדפירש רבינו שמואל. ולא דמיא להא דאמר לעיל בפרק "יש נוחלין" (קלב, ב): מטלטלי קאמרת? מטלטלי לא קאמינא. פירוש: דמטלטלין לא הוי שיור לכתובה, דהכא מיירי במטלטלין שיירהדה לכתובה, וכדפירש רבינו שמואל, ואותו ודאי הוי שיור.

כי הא דרב פפא הוו ליה תריסר אלפי זוז — פירשתי לעיל בפרק "המוכר את הספינה" (עח, ב), וגם ההיא דשני שטרות הם פירשתי שם. איבעיא

אָמַר לֵיהּ: אֲנַן מִשּׁוּם דְּלָאו כְּרוּת גִּיטָּא מַתְנִינַן לָהּ.
אָמַר רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן: חַמְשָׁה - עַד שֶׁיִּכְתְּבוּ כָּל נִכְסֵיהֶם, וְאֵלּוּ הֵן: שָׁכִיב מְרַע, עַבְדּוֹ, וְאִשְׁתּוֹ, וּבְנָיו, מְבָרַחַת. שָׁכִיב מְרַע, דִּתְנַן: שָׁכִיב מְרַע שֶׁמָּכַר כָּל נְכָסָיו לַאֲחֵרִים וְשַׁיֵּיר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא - מַתָּנָתוֹ קַיֶּימֶת, לֹא שַׁיֵּיר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא - אֵין מַתָּנָתוֹ קַיֶּימֶת. עַבְדּוֹ, דִּתְנַן: הַפּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לְעַבְדּוֹ - יָצָא בֶּן חוֹרִין, שַׁיֵּיר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא - לֹא יָצָא בֶּן חוֹרִין. אִשְׁתּוֹ, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לְאִשְׁתּוֹ - לֹא עָשָׂאָה אֶלָּא אַפֹּטְרוֹפּוֹס. בָּנָיו, דִּתְנַן: הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לִבְנָיו, וְכָתַב לְאִשְׁתּוֹ קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא - אֲבָדָה פְּרוּטָתָהּ. מְבָרַחַת, דְּאָמַר מָר: מְבָרַחַת צְרִיכָה שֶׁתְּהֵא כְּתוּבָּתוֹ כָּל נְכָסֶיהָ. וּבְגִילּוּחוֹ - מְגַלְּחֵי הֲוֵי שִׁיּוּר, לְבַר מִמְּתִיבְתָּא, דְּאָמְרִי קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא כְּתִיבִי בְּכִתּוּבָה וְאִיתְנְהוּ בְּעֵינֵיהוּ - הֲוֵי שִׁיּוּר. אָמַר "נִכְסַי לְפְלָנִי" - עֲבָדָא נִכְסַי, דִּתְנַן: הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לְעַבְדּוֹ - יָצָא בֶּן חוֹרִין. אַרְעָא אִיקְרֵי נִכְסַי, דִּתְנַן: נִכְסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת נִקְנִין בְּכֶסֶף וּבִשְׁטָר וּבַחֲזָקָה. גְּלִימָא אִיקְרֵי נִכְסַי, דִּתְנַן: וְשֶׁאֵין לָהֶן אַחֲרָיוּת נִקְנִין עִם נִכְסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת, בְּכֶסֶף וּבִשְׁטָר וּבַחֲזָקָה. כִּי הָא דְּרַב פָּפָּא הֲוָה לֵיהּ תְּרֵיסַר אַלְפֵי זוּזֵי בֵּי חוֹזָאֵי, אֲקָנְיֵנְהוּ נַיהֲלֵיהּ לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר אַחָא אַגַּב אַסֵּיפָא דְּבֵי"תֵיהּ, כִּי אָתָא, נָפַק לְאַפֵּיהּ עַד תָּווֹךְ. שְׁטָרָא אִיקְרֵי נִכְסֵי, דְּאָמַר רַבָּה בַּר יִצְחָק: שְׁנֵי שְׁטָרוֹת הֵן, אָמַר "זְכוּ בְּשֵׂדֶה זֶה לְפְלוֹנִי וְכִתְבוּ לוֹ אֶת הַשְׁטָר" - חוֹזֵר בַּשְׁטָר וְאֵינוֹ חוֹזֵר בַּשָּׂדֶה, "עַל מְנָת שֶׁתִּכְתְּבוּ לוֹ אֶת הַשְׁטָר" - חוֹזֵר בֵּין בַּשְׁטָר בֵּין בַּשָּׂדֶה; וְרַב חִיָּיא בַּר אַבִּין אָמַר רַב הוּנָא: שִׁלְשָׁה שְׁטָרוֹת הֵן, תְּרֵי - הֲנֵי דַּאֲמָרַן, אִידָךְ - אִם קָדַם מוֹכֵר וְכָתַב אֶת הַשְּׁטָר, פָּאוּתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ:

כותבין

דאנן משום דלאו כרות גיטא מתנינן לה — עבד גמר "לה" "לה" מאשה, דבעינן גט כריתות. וכיון דיש לבעל העבד זכות בשטר שכתוב בו, שייירּ קרקע ומטלטלי לעצמו — לא הקנה לו השטר לגמרי, שגם זכות האדון כתוב בו, הלכך לא קרינא ביה גט כריתות. בענין זה פירש רבינו חננאל ורבותי שבעלותי"ר. וגם יש לפרש כך: לעולם עבדא כי מקרקעי דמי. וגבי גט אמאי חשבינן אפילו מטלטלין שיור אצל עבד — היינו טעמא, משום דכריתות נמור בעינן, וכיון שזה שייירּ מטלטלין — מאן לימא לן דלא היה בדעתו לשייר העבד בכלל המטלטלין, אחרי שלא פירש מה הן המטלטלין ששייירּ. ואף על גב דבדוכתא אחרינא עבדא במקרקעי דמי, מיהו גבי כריתות — לאו כריתות הוא. **אמר רבא אמר רב נחמן חמשה** — נותני מתנה הן, שאין דינן חלוק מנותני מקצת עד שיכתבו כל נכסיהם, ואז דינן חלוק ממשייר קצת ממנו. וכגון שלא שיירו כלום, אפילו במטלטלין, כדמסיק בסיפא, לבר מכתובת אשה — במקרקעי הוי שיור ולא מטלטלי. **ואלו הן שכיב מרע עבדו אשתו ובניו מברחת** — והשתא מפרש להו ואזיל, שכיב מרע כו'. וכולהו כבר מפורשים בפרק זה וב"יש נוחלין" לבד ממברחת, ולקמן בסמוך אפרשנה. **בניו דתנן הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה** — אבל שייר לא אבדה, דמגו דנחתא אדאי שיורא בשביל כתובתה — נחתא נמי אבולהו נכסי, כדאמר ב"יש נוחלין": ההוא דפלגינהו לנכסיה לאתתיה ולבניה שייר חד דיקלא וכו'. ואסקיה התם: מגו דנחתא אדיקלא נחתא נמי אבולהו נכסי. **מברחת דאמר מר כו'** — כלומר, אשה שלמנה שיש לה נכסים ודעתה לינשא, ורוצה להבריח נכסיה מבעלה שלא יהא זכאי בנכסיה, ואם תתאלמן או תתגרש יחזרו לה נכסיה. ואם לא הוציאתן מרשותו קודם נשואין — יזכה בהן בעל. ואמרינן בכתובות: צריכה שתכתוב כל נכסיה לאחר סתם, כיון דלא שיירה מידי — אגן סהדי דלא נתנה לזה אלא לשביל שרוצה לינשא, ולכשתרצה יחזרו לה. אבל אם שיירה כל שהוא — קנה המקבל מתנה, ולא יחזרו לה כל הנכסים עלמידת. ווה הדבר אינו כתוב בתלמוד כך, אלא מכללא שמעינן לה. דאמרינן בכתובות בפרק "האשה שנפלו לה נכסים" (כתובות עט, א), אמר רב חנילאי בר אידיי אמר שמואל: אני מורה הוראה, אם יבא שטר מברחת לידי — אקרענו. ויהיב טעמא — דלא שביק אינש לנפשיה ויהב לאחרינו. מיתיבי: הרוצה שתבריח נכסיה מבעלה כיצד היא עושה? כותבת שטר פסים לאחרים, דברי רבן שמעון בן גמליאל. וחכמים אומרים: רצה, משחק בה, עד שתכתוב "מהיום ולכשארצה". טעמא — דכתבה ליה הכי, הא לא כתבה הכי — קנינהו לוקח. אמר רבי זירא: לא קשיא: הא — בבולן, הא — במקצתן. שמעינן מהכא: היכא דכתבה כולן לא קנה לוקח. ואף בעל לא קנה, כדמשני התם: עשאום כנכסים שאינן ידועין לבעל אליבא דרבי שמעון. אבל היכא דלא כתבה כולן — צריכה שתכתוב "מהיום ולכשארצה", לא קנה לוקח. **ובגילוחו** — הני חמשה, ממטלטלי הוי שיור. שאם שייר מטלטלין — בשייר קרקע דמי. **ואיתנהו בעיניהו הוי שיור** — שהרי אשה גובה כתובתה מהם, כדאמר אמימר בפרק "אף על פי" בכתובות (נה, א): מטלטלי ואיתנהו בעיניהו — בלא שבועה, ואיכא למימר דאזדא אמימר לטעמיה, דהא הכא אמימר נמי קאמר לה. **אמר נכסי לפלוני** — פסקי הלכות הן שפוסק התלמוד. שכיב מרע שאמר "נכסיי לפלניא", אי נמי בבריא שהקנה בסודר ואמר "נכסיי לפלניא". ובא התלמוד לפרש איזו דבר קרוי ממון. והוא הדין אם אמר בלשון לעז *"אוויי"ר", או בלשון שמכנין הממון — דין "נכסיי לפלוני" נוהג בו. **עבדא מקרי נכסי** — כמו כסף וזהב, והרי הוא בכלל המתנה. **דתנן** — בקדושין. **נכסים שיש להם אחריות** — והקרקעות — אחריות כל מלוה וחוב וכתובה נסמכין עליהן, לפי שאין דליקה שולטת בהן ואינן אובדין, וקתני בהן לשון נכסים, **ושאין להם אחריות** — היינו מטלטלין. וארישא קאי, דמיקרו נכסים, וכמאן דאיתני' "נכסים שאין להם אחריות". **נקנין עם נכסים שיש להן אחריות** — שאם מכר אדם או נתן לחבירו מטלטלין וקרקעות, החזיק בקרקעות — קנה מטלטלין. **כי הא דרב פפא** — כלומר, ומניין לנו דנכסים שאין להם אחריות הנקנין עם נכסים שיש להן אחריות, מיירי נמי במעות? ומנלן דמעות נמי נקנו על ידי קרקעות? והלא אין מטבע נקנית בחליפין, ועל ידי קרקעות מנלן? כי הא דרב פפא כו' אקנינהו נהליה לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה — שהקנה לו בסודר קרקע כניסת ביתו, ואגבו הקנה לו המעות בתורת הרשאה המפורשת בבבא [קמא] (ע, א). אי נמי, הלך והחזיק הקרקע והקנה לו המעות כל מקום שהן. אלמא מעות מיקרי נכסי. **עד תווך** — מקום. ויש מפרשין: חצי הדרך, ומפרשין נמי שלא יחזיק בהן לעצמו. ולא היא, דכיון דכתב בהרשאה "וכל מאן דמתעביד ליה מן דינא קבלתי בין לזוכה בין לחובה?" — מינה שמעינן דשליח שוויה, הכי מפרש בבבא [קמא] (שם). **זכו בשדה זו** — הקנה להן בסודר לצורך פלוני. **חוזר בשטר** — מייפוי כח דשטר יכול לחזור בו, כל זמן שלא נמסר השטר לאותו פלוני. **ואינו חוזר בשדה** — אחרי שכבר זכו בקנין או בחזקה, וזכין לאדם שלא בפניו. **שלשה** — ענייני שטרות הן. ולא בא לחלוק אלא להוסיף. **אם קדם מוכר וכתב שטר** — מכירה, להיות מזומן ללוקח, כל שעה שירצה למכרו לשדהו לא יהא עיכוב במעותיו בשביל כתיבת השטר, ולכך קדם והכתיבו. והוא יכול לעשות כן, כאותה ששנינו:

כותבין

כותבין שטר למוכר אף על פי שאין כו' — דאינו חוב אלא למוכר, וכיון שהוא רוצה — יכתוב לו. כיון שהחזיק זה בקרקע כו' — מסקנא דמילתא דרב הונא היא: אם קדם מוכר וכתב לו את השטר ואחר כך מכר לזה את השדה, כיון שהחזיק הלוקח בשדה נקנה לו השטר בשטר המכר, דאין אדם יכול לעבדו. דלדעת כן מכר לו את השדה — שיזכה הלוקח בשטר הנכתב לו לשמו, ובשהחזיק בשדה נקנה לו השטר, כדתנן: נכסים שאין לזקן אחריות כו'. אלמא שטר מיקרי נכסים שאין לזקן אחריות. דתנן — במסכת שקלים בפרק רבעי (משנה ז): המקדיש נכסיו והיה בהן בהמה הראויה על גבי המזבח, זכרים ונקבות, רבי אליעזר אומר: זכרים ימכרו לצרכי עולות, ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים, ודמיהם יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית. רבי יהושע אומר: זכרים עצמן כו', ובמסכת תמורה (לא, ב) מפרש פלוגתייהו. **יינות שמנים כו'** — גם זו שנויה במסכת שקלים. דתנן — במסכת ערכין: המקדיש נכסיו — מעלין לו תפילין. כלומר, אף תפילין הקדש, ומעלין לו בדמים ופודין בשוויהן. אלמא, מדחל עלייהו הקדש — מיקרי נכסי, שדרי נכסיו הקדש. **ספר תורה** — מי מיקרי נכסי? כתפילין דמו, או דלמא תפילין היינו טעמא — דהוי מלבוש, אבל ספר — מצוה היא ולא נכסי, ואף על פי שיכול למכרו לא מיקרי נכסי? תיקו. **משום דקבעי לאינסובי לרב זביד** — וכן פירשה לו בהדיא, כדמוכח בסיפא, דגליא דעתה משום דבעיא לאינסובי היא ונותנתן לזה, דאין זה אלא להבריח מבעלה. **ואיגרישה** — ותבעה נכסה מכנה. **והא אינסיבא** — והפסידה, דקנה בנה. ולא אתני גלויי דעתה אלא להכי, שאילו לא היתה ניסת לרב זביד — לא תתקיים המתנה. אבל השתא דאינסיבא — נתקיימה המתנה. **ממולאי** — דאביי אביו ממשפחת בית עלי, כדאמרינן (ראש השנה יח, א): אביי ורבא ממשפחת בית עלי קאתו. והזו שם מקומן, בבראשית רבה: רבי מאיר אזל לממלא, ראה אותן שהם שחורי ראש כו'. **מילי טוליית** — בעלי מומין, שאין בהן ממש. כמו: שקל מוליא ושדא בנצא – גשושית (בבא בתרא נד, א). **אפילו למאן דאמר מבריחת קני** — יש מפרשים: היינו גבי ההוא מעשה דאימיה דרב שמואל בר אבא מאקרוקא בפרק "החובל" (בבא קמא פח, א), ולאו מלתא היא, דהתם בחיי בעלה כתבה נכסי מלוג שלה לבנה לזכות בהן אחר מיתת בעלה. והכי מפרשינן לה: אפילו לרבנן דפליגי ארבן שמעון בן גמליאל בבתובות בפרק "האשה שנפלו לה נכסים" (עט, א) ואמרי: רצה — משחק בה, ומעבד המתנה לעצמו, וקנה הכל. ולעיל פרישית לה. **הני מילי** — דאמרי רבנן: רצה משחק בה וקנה — היכא דיהבה סתמא, ולא גליא דעתה דמשום אינסובי הוא, ולא נודע שלהבריח מהבונתו. **אבל הכא גליא דעתה דמשום אינסובי** — מברחת מבעלה, ולדעת כן שיחזור לה אחר גירושין, והרי אינסיבא ואיגרשא — הכא מדרבן דלא קני, אלא יחזרו לה נכסים. כדאמרינן נמי התם: עד שתכתוב "מהיום ולשכשארצה", דרבין דגליא דעתה — כמאן דכתבה ליה הכי דמי. **אימיה דרמי בר חמא כו'** — ומסקנא: אחרון קנה, משום דהדרה בה מראשון. ובפרק "מי שהיה נשוי" בכתובות (צד, ב) איכא מעשה אחרינא: אימיה דרמי בר חמא בצפרא כתבתינהו לנכסי לרמי בר חמא, לאורתא כתבתינהו לרב עוקבא. אתא רמי בר חמא לקמיה דרב ששת אוקמיה בנכסי, אתא רב עוקבא בר חמא לקמיה דרב נחמן אוקמיה בנכסי. ומסקנא: שודא דדייני, ולהקדמה לא חיישינן, הואיל וביום אחד נכתבו. מיהו, ההוא מיבעיא לן לאוקמה במתנת בריא, והא דהכא בשביב מרע. ובשביב מרע, לא שנא ביום אחד לא שנא בשני ימים — אחרון קני, דהא הדר ביה מקמיה. **והא מתה** — דבשלמא אם לא מתה — תנן: לא שייר קרקע כל שהוא — אין מתנתו מתנה, וכמו שחזרה מן הראשון בשנתנה לשני, תחזור בה מן השני אם מת תרצה. אבל עתה שמתה — תתקיים מתנה ראשונה, ויקנה ראשון, שהרי היא נתנה במתנת שכיב מרע ודברייה בכתובין ובמסורין בשמתה, ולא אמרינן דייתיקי מבטלת דייתיקי והכי סבירא ליה. **כל שאילו עמד כו'** — וזאת האשה, מאחר שאם עמדה היתה חוזרת — הועילה חזרתה מן הראשון אף על פי שמתה, וקנה שני. וכן הלכה. **אימור דאמר שמואל לעצמו** — היכא דחזר בו החולה ושייר לעצמו ולא נתנה לאחרים — דויא חזרתו חזרה אף על גב דמית. אבל הכא דחזר בו מראשון ונתן לאחר — שמא לאו חזרה גמורה היא. **מלוא דשטרי** — ברך של שטרות, אי נמי: נרתק מלא שטרות. **הני לעמרם בני** — כגון שקנו מידה. אי נמי בלא קנין, וכגון דלא שיירה מידי. **והא לא משך** — רב עמרם האי מלוגא דשטרי בחייה. **השתא אמרי** — כולי עלמא שאחי שנתת לו מתנה דוי צורבא מרבנן. **הכי אמר שמואל כל שאילו עומד חוזר כו'** — ובתרא קני. **פיסקתא** — כמו פיסקא, חתיכת קרקע.

אי בעיא להו ספר תורה מאי — ואם תאמר: מאי קמיבעיא ליה? על כרחך הוא בכלל נכסים שאין לזקן אחריות דנקנין במשיכה, או נכסים שיש לזקן אחריות שנקנין בכסף בשטר בחזקה, דמי נפיק מבינייהו? ואומר רבינו יצחק: דאף על גב דהוי לענין קנייה כנכסים שאין להם אחריות, מכל מקום לאו הוי בכלל נכסים, לפי שאינו יכול למכרו אלא ללמוד תורה ולישא אשה, כדאמר בפרק בתרא דמגילה (כז, א). מפי רבי.

אפילו למאן דאמר מברחת קנה כו' — צריך לומר דמיירי במקצת נכסים, דאי בכל נכסים — פשיטא דלא קנה, כדמוכח בפרק "האשה שנפלו" (כתובות עט, א) דלא פליגי אלא במקצת נכסים, אבל בכל נכסים לא פליגי. **גליא** דעתה דמשום אינסובי הוא והא אינסיבא ואיתגרשה — וכן גורס רבינו חננאל. ואינו נראה לרבינו יצחק, דהא משמע דהוי טעמא משום דמיגרשא, אבל אם היתה תחת בעלה — קנה. ואילו בפרק "האשה שנפלו" (כתובות עט, א) משמע דאפילו כשהיא תחת בעלה לא קנה מן לוקח. דפריך התם: וכי מאחר דלא קנה מן לוקח — ליקנינהו בעל ומשני: תקנתא דרבנן שעשאוהו כגון שמברחת. מיהו יש לומר, דמכל מקום נהי דלא קני בעל ולוקח — מכל מקום ברשות המקבל מתנה הם, עד שתתגרש. מפי רבי. מתה

1 פּוֹתְבִין שְׁטָר לְמוֹכֵר וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹקֵחַ עִמּוֹ;
2 כֵּיוָן שֶׁהֶחֱזִיק זֶה בְּקַרְקַע - נִקְנָה שְׁטָר כָּל מָקוֹם
3 שֶׁהוּא; וְזוֹ הִיא שֶׁשָּׁנִינוּ: נְכָסִים שֶׁאֵין לָהֶן אַחֲרָיוּת
4 נִקְנִין עִם הַנְּכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת בְּכֶסֶף וּבְשְׁטָר
5 וּבַחֲזָקָה. בְּהֵמָה אֵיקְרֵי נְכָסִי, דְּתַנְיָן: הַמַּקְדִּישׁ נְכָסָיו
6 וְהָיְתָה בָּהֶן בְּהֵמָה רְאוּיָה לְגִבֵּי מִזְבֵּחַ - זְכָרִים עוֹלוֹת,
7 וּנְקֵבוֹת יִמָּכְרוּ לְצָרְכֵי זִבְחֵי שְׁלָמִים. עוֹפוֹת אֵיקְרֵי
8 נְכָסִי, דְּתַנְיָן: הַמַּקְדִּישׁ נְכָסָיו וְהָיוּ בָהֶן דְּבָרִים הָרְאוּיִין
9 לְגִבֵּי מִזְבֵּחַ: יֵינוֹת, שְׁמָנִים וְעוֹפוֹת. תִּפְלִין אֵיקְרֵי
10 נְכָסִי, דְּתַנְיָן: הַמַּקְדִּישׁ נְכָסָיו - מַעֲלִין לוֹ תִּפְלִין.
11 אִיבָּעֵיָא לְהוּ: סֵפֶר תּוֹרָה מַאי? כֵּיוָן דְּלָא מְזַדְּנָן,
12 דְּאָסוּר לְהַנּוֹתוֹ - לָאו נְכָסִי הוּא, אוֹ דִלְמָא כֵּיוָן
13 דְּמִזְדַּנְּנָן לְמֵילַף תּוֹרָה וְלִישָּׂא אִשָּׁה - נְכָסִי הוּא?
14 תֵּיקוּ. (סִימָן: זוּטְרָא אִימִיהּ דְּעַמְרָם מַתְרְתֵּי אַחְוָתָא
15 רַב טוֹבִי וְרַב דִּימִי וְרַב יוֹסֵף) אִימִיהּ דְּרַב זוּטְרָא בַּר
16 טוֹבְיָא פְּתַבְתִּינְהוּ לִנְכָסָהּ לְרַב זוּטְרָא בַּר טוֹבְיָא, דְּבָעֵיָא לְאִנְסוּבֵי לֵיהּ לְרַב זְבִיד. אִינְסִיבָא
17 וְגֵרְשָׁהּ, אָתְיָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב בֵּיבִי בַּר אַבַּיֵי, אָמַר: מְשׁוּם אִנְסוּבֵי, וְהָא אִינְסִיבָא. אָמַר לֵיהּ רַב
18 הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: מְשׁוּם דְּאָתוּ מְמוּלָּאֵי אָמְרִיתוּ מִילֵּי מוּלְיֵיתָא? אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר
19 מַבְרַחַת קָנֵי, הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּלָא גְּלֵיָא דַּעְתָּהּ, אֲבָל הָכָא - גְּלֵיָא דַּעְתָּהּ דְּמִשּׁוּם אִנְסוּבֵי
20 הוּא, וְהָא אִינְסִיבָא וְאִיגְּרֵישָׁה. אִימִיהּ דְּרַמֵּי בַּר חָמָא בְּאוֹרְתָּא כְּתַבְתִּינְהוּ לִנְכָסָהּ לְרַמֵּי בַּר
21 חָמָא, בְּצַפְרָא כְּתַבְתִּינְהוּ לְרַב עוּקְבָא בַּר חָמָא. אֲתָא רַמֵּי בַּר חָמָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב שֵׁשֶׁת,
22 אוֹקְמֵיהּ בִּנְכָסֵי; אֲזַל רַב עוּקְבָא בַּר חָמָא קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, אוֹקְמֵיהּ בִּנְכָסֵי. אֲתָא רַב שֵׁשֶׁת
23 לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, אָמַר לֵיהּ: מַאי טַעְמָא אוֹקְמֵיהּ מָר לְרַב עוּקְבָא בַּר חָמָא? אִי מִשּׁוּם
24 דְּהַדְרָא בָּהּ - וְהָא שְׁכִיבָא אָמַר לֵיהּ, הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל שֶׁאֵילּוּ עָמַד חוֹזֵר, חוֹזֵר בְּמַתָּנָתוֹ.
25 -אֵימוֹר דְּאָמַר שְׁמוּאֵל - לְעַצְמוֹ, לְאַחֵר מִי אָמַר? אָמַר לֵיהּ, בְּפֵירוּשׁ אָמַר שְׁמוּאֵל: בֵּין
26 לְעַצְמוֹ בֵּין לְאַחֵר. אִימִיהּ דְּרַב עַמְרָם חַסִּידָא הֲוָה לָהּ מְלוֹגָא דִּשְׁטָרֵי, כִּי קָא שָׁכְבָא אָמְרָה:
27 לְיהֵוֵי לְעַמְרָם בְּרִי; אֲתֵי אֲחוּהּ לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, אָמְרוּ לֵיהּ: וְהָא לָא מְשַׁךְ אָמַר לְהוּ:
28 דִּבְרֵי שְׁכִיב מְרַע כִּבְרִיבִין וְכִמְסוֹרִין דָּמוּ. אַחֲתֵיהּ דְּרַב טוֹבִי בַּר רַב מַתָּנָה כָּתְבָה לְנִכְסָהּ
29 לְרַב טוֹבִי בַּר רַב מַתָּנָה בְּצַפְרָא, לְפָנָיו אָתָא רַב אַחֲדְבוֹי בַּר רַב מַתָּנָה בְּכָבָה לָהּ, אָמַר לָהּ,
30 הֲשְׁתָּא אָמְרִי: מָר זוּטְרָא מַרְבָּנָן וּמָר לָאו זוּטְרָא מַרְבָּנָן כְּתַבְתִּינְהוּ נִיחְלֵיהּ; אָתָא לְקַמֵּיהּ
31 דְּרַב נַחְמָן, אָמַר לֵיהּ, הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל שֶׁאֵילּוּ עָמַד חוֹזֵר, חוֹזֵר בְּמַתָּנָתוֹ. אֲחֵתֵיהּ דְּרַב
32 דִּימִי בַּר יוֹסֵף הֲוָה לָהּ פִּיסְקְתָא דְּפַרְדֵּיסָא, כָּל אִימַת דַּהֲוַת חָלְשָׁא הֲוָה מַקְנְיָא לֵיהּ נִיחְלֵיהּ,

מתה וקיימו חכמים את דבריה — פירוש: אלמא מתנת שכיב מרע במקצת לא בעי קנין.

ואם תאמר: לפי סברתו של מקשה, אמאי נקט מתה? אפילו בלא מתה נמי, כיון דמתנת שכיב מרע במקצת אינו חוזר, דהוי כמתנת בריא וכן יש להקשות בהך דלקמן ד"תנו מנה לפלוני" ומת, כי לפי סברת המקשה אמאי נקט "ומת"? כי אין נראה לומר שיחלוק רבא במה שאומר דרי היא מתנת בריא, ולא יסבור שאם עמד אינו חוזר, אלא דבעי קנין — דהא מסתימת לישה של מקשה, דהוי כמתנת בריא ולא כמתנת שכיב מרע במקצת אינו חוזר, דהוי כמתנת בריא וכן יש להקשות בהך דלקמן ד"תנו מנה לפלוני" ומת, כי לפי סברת המקשה אמאי נקט "ומת"? כי אין נראה לומר שיחלוק רבא במה שאומר דרי היא מתנת בריא, ולא יסבור שאם עמד אינו חוזר, אלא דבעי קנין — דהא מסתימת לישה של מקשה, אמאי נקט מתה? אפילו בלא מתה נמי, כיון ד

[דף כ"ג ע"ב]

מִתְנַמְנְמִין הָיוּ. וּמְתַקְּנִין שָׁם תִּקּוּן גָּדוֹל – מַה תִּקּוּן הָיוּ עוֹשִׂין שָׁם? שֶׁהָיוּ מַעֲמִידִין הָאֲנָשִׁים בִּפְנֵי עַצְמָן וְהַנָּשִׁים בִּפְנֵי עַצְמָן, כְּהִיא דְּתָנֵינַן תַּמָּן: וַחֲלָקָה הָיְתָה בִּרְאשָׁהּ וְהִקִּיפוּהָ כְּצוּצְטְרָא, שֶׁהַנָּשִׁים רוֹאוֹת מִלְּמַעְלָן וְהָאֲנָשִׁים מִלְּמַטָּן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ מְעָרְבִין. מִמַּי לָמְדוּ? מִדִּבֶּר תּוֹרָה – (זְכַרְיָה יב, יב): "וְסָפְדָה הָאָרֶץ מִשְׁפָּחוֹת מִשְׁפָּחוֹת לְבָד", תְּרֵין אָמוֹרִין, חַד אָמַר: זֶה הֶסְפֵּדוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ. וְחוֹרָנָה אָמַר: זֶה הֶסְפֵּדוֹ שֶׁל יֵצֶר הָרַע. מַאן דְּאָמַר זֶה הֶסְפֵּדוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ – מַה אִם בְּשָׁעָה שֶׁהֵן אֲבֵילִין אַתְּ אָמַר הָאֲנָשִׁים בִּפְנֵי עַצְמָן וְהַנָּשִׁים בִּפְנֵי עַצְמָן, בְּשָׁעָה שֶׁהֵן שְׂמֵחִים לֹא כָּל שֶׁכֵּן? מַאן דְּאָמַר זֶה הֶסְפֵּדוֹ שֶׁל יֵצֶר הָרַע, מַה אִם בְּשָׁעָה שֶׁאֵין יֵצֶר הָרַע קַיָּם אַתְּ אָמַר הָאֲנָשִׁים בִּפְנֵי עַצְמָן וְהַנָּשִׁים בִּפְנֵי עַצְמָן, בְּשָׁעָה שֶׁיֵּצֶר הָרַע קַיָּם לֹא כָּל שֶׁכֵּן? וּמְנוֹרוֹת שֶׁל זָהָב הָיוּ שָׁם – בַּר קַפָּרָא אָמַר: וְגוֹבְהָן מֵאָה אַמָּה. וְהָא תָּנֵי כָּל דְּתָלִי מֵאָה אַמִּין בָּעֵי בָּסִים תְּלָתִין וּתְלָת סוֹלָמָא מִיכָּא תְּלָתִין וּתְלָת וְסוֹלָמָא מִיכָּא תְּלָתִין וּתְלָת. וְהָתָנֵי כָּל הָעֲזָרָה לֹא הָיְתָה אֶלָּא אֹרֶךְ מֵאָה וּשְׁמוֹנִים וְשֶׁבַע עַל רֹחַב מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים וְחָמֵשׁ. אַשְׁכַּח תָּנֵי מְקוֹמָן מַעֲשֶׂה נִסִּים הָיוּ. מַה בְּיַד כַּלָּהֶם מֵאָה וְעֶשְׂרִים לוֹג אוֹ בְּיַד כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאָה וְעֶשְׂרִים לוֹג.

הֲלָכָה ג', מַתְנִיתִין – מִבְּלָאֵי מִכְנְסֵי כֹּהֲנִים וּמֵהֲמְיָנֵיהֶן הָיוּ מַפְקִיעִין, וּבָהֶן הָיוּ מַדְלִיקִין. לֹא הָיְתָה חָצֵר בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁלֹּא הָיְתָה מְאִירָה מֵאוֹר בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה.

גְּמָרָא – תָּנֵי מִבְּלָאֵי מִכְנְסֵי כֹּהֵן גָּדוֹל הָיוּ מַדְלִיקִין אֶת הַנֵּרוֹת שֶׁבִּפְנִים, וּמִבְּלָאֵי מִכְנְסֵי כֹּהֵן הֶדְיוֹט הָיוּ מַדְלִיקִין אֶת הַנֵּרוֹת שֶׁבַּחוּץ. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: כְּתִיב (שְׁמוֹת כז, כ): "לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד", שְׁעָרוּ לוֹמַר, אֵין לְךָ עוֹשֶׂה שַׁלְהֶבֶת אֶלָּא פִּשְׁתָּן בִּלְבַד. מַהוּ 'מַפְקִיעִין'? תִּרְגֵּם רַבִּי חַנַּי קוֹמֵי רַבִּי יוֹסָה: מַפְשִׁילִים. תָּנֵי, לֹא הָיָה חָצֵר בִּירוּשָׁלַם שֶׁלֹּא הָיְתָה מְאִירָה מֵאוֹר בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה. תָּנֵי, יְכוֹלָה אִשָּׁה לָבוֹר חִטָּיהָ לְאוֹר הַמַּעֲרָכָה. וְלֹא הָיוּ מוֹעֲלוֹת? לָאו. דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הֲרֵיחַ וְהַמַּרְאֶה וְהַקּוֹל – אֵין בָּהֶן מְעִילָה. שִׁשָּׁה קוֹלוֹת הָיוּ נִשְׁמָעִים מִירִיחוֹ: מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל שַׁעַר הַגָּדוֹל שֶׁנִּפְתַּח, מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַמַּגְרֵפָה, מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הָעֵץ שֶׁעָשָׂה בֶּן קָטִין מוּכְנִי לַכִּיּוֹר, מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל גְּבִינִי פָּרוֹז, מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הֶחָלִיל, מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַצִּלְצָל, וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף קוֹלוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּשָׁעָה שֶׁהוּא

[דף כ"ד ע"א]

מְזַכִּיר אֶת הַשֵּׁם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. מִירִיחוֹ הָיוּ מְרִיחִין רֵיחַ פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת. אָמַר רַבִּי לְעָזָר בֶּן דִּלְגּוֹי: עִזִּים הָיוּ לְבֵית אַבָּא בְּהָרֵי אַכְבָּור וְהָיוּ מִתְעַטְּשׁוֹת מֵרֵיחַ פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת.

הֲלָכָה ד׳, מַתְנִיתִין – הַחֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה הָיוּ מְרַקְּדִין לִפְנֵיהֶן בַּאֲבוּקוֹת וְאוֹמֵר לִפְנֵיהֶן דִּבְרֵי תִּשְׁבָּחוֹת, וְהַלְוִיִּם בַּכִּנּוֹרוֹת בִּנְבָלִים וּבְמִצְלְתַּיִם וּבְכָל כְּלֵי שִׁיר בְּלֹא מִסְפָּר, עַל חֲמֵשׁ־עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת הַיּוֹרְדוֹת מֵעֲזֶרֶת יִשְׂרָאֵל לְעֲזֶרַת נָשִׁים כְּנֶגֶד חֲמֵשׁ־עֶשְׂרֵה שִׁיר הַמַּעֲלוֹת שֶׁבְּתְהִלִּים שֶׁעֲלֵיהֶם עוֹמְדִים הַלְוִיִּם בְּשִׁיר.

גְּמָרָא – הַחֲסִידִים וְאַנְשֵׁי הַמַּעֲשֶׂה, יֵשׁ מֵהֶן שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: ׳אַשְׁרֵיךְ יַלְדוּתוֹ שֶׁלֹּא בִּיֵּשְׁתְּ אֶת זְקֻנוּתוֹ׳ – אֵלּוּ חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה, וְיֵשׁ מֵהֶן אוֹמְרִים: ׳אַשְׁרֵיךְ זְקֻנוּתוֹ שֶׁכִּפְּרָה עַל יַלְדוּתוֹ׳ – אֵלּוּ בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה. אֵלּוּ וְאֵלּוּ הָיוּ אוֹמְרִים: אַשְׁרֵי מִי שֶׁלֹּא חָטָא וּמִי שֶׁחָטָא וּמָחַל לוֹ. הִלֵּל הַזָּקֵן כַּד הֲוָה חָמֵי לוֹן עָבְדִין בַּפַּחֲזוּ , הֲוָה אָמַר לוֹן: דַּאֲנַן הָכָא מַאן הָכָא? וּלְקִילוּסָן הוּא צָרִיךְ? וְהָכְתִיב (דָּנִיֵּאל ז, י): ״אֶלֶף אַלְפִין יְשַׁמְּשׁוּנֵּיהּ וְרִבּוֹת רִבְוִין קָדָמוֹהִי יְקוּמוּן״. כַּד הֲוָה חָמִין לוֹן עָבְדִין בְּכִשָּׁר, הֲוָה אָמַר דִּי לֹא נָן הָכָא מַאן הָכָא? שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לְפָנָיו כַּמָּה קִילּוּסִין, חָבִיב הוּא קִלּוּסָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִכֹּל. מַה טַּעֲמָא? ״וְנֹעַם זְמִירוֹת יִשְׂרָאֵל״ (שְׁמוּאֵל־ב כג, א): ״יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל״ (תְּהִלִּים כב, ד). בֶּן יְהוֹצָדָק הָיָה מְשַׁתֵּבֵחַ בִּקְפִּיצוֹתָיו. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁהָיָה מְרַקֵּד בִּשְׁמוֹנָה אֲבוּקוֹת שֶׁל זָהָב, וְלֹא הָיָה אֶחָד מֵהֶן נוֹגֵעַ בַּחֲבֵרוֹ, וּכְשֶׁהָיָה כּוֹרֵעַ – הָיָה נוֹעֵץ גּוּדְלוֹ בָּאָרֶץ וְכוֹרֵעַ וּמִיַּד הָיָה נִזְקָף. אֵיזוֹ הִיא כְּרִיעָה אֶחָד מֵהֶן נוֹגֵעַ בַּחֲבֵרוֹ, וּכְשֶׁהָיָה כּוֹרֵעַ – הָיָה נוֹעֵץ גּוּדְלוֹ בָּאָרֶץ וְכוֹרֵעַ וּמִיַּד הָיָה נִזְקָף. אֵיזוֹ הִיא כְּרִיעָה וְאֵיזוֹ הִיא בְּרֵכָה? רַבִּי חִיָּיה רַבָּה הֶרְאָה כְּרִיעָה לִפְנֵי רַבִּי וְנִפְסַח וְנִתְרַפֵּא, לֵוִי בַּר סִיסִי הֶרְאָה כְּרִיכָה לִפְנֵי רַבִּי וְנִפְסַח וְלֹא נִתְרַפֵּא. כְּתִיב (ש״ב ו, כ): ״וַיָּשָׁב דָּוִד לְבָרֵךְ אֶת בֵּיתוֹ וַתֵּצֵא מִיכַל בַּת שָׁאוּל לִקְרָאתוֹ״ וְגוֹ׳. מַהוּ ״אַחַד הֶרִיקִים״? אָמַר אַבָּא בַּר כַּהֲנָא: הֲרִיקִים זֶה אַרְכִיסְטִים . אָמְרָה: הַיּוֹם נִגְלָה כְּבוֹד בֵּית אַבָּא. אָמְרוּ עָלָיו עַל בֵּית שָׁאוּל שֶׁלֹּא נִרְאָה מֵהֶם לֹא עָקֵב וְלֹא גּוּדָל מִימֵיהֶם, הַדָּא הוּא דִכְתִיב (שְׁמוּאֵל־א׳ כד, ג): ״וַיָּבֹא אֶל גִּדְרוֹת הַצֹּאן עַל הַדֶּרֶךְ וְשָׁם מְעָרָה״. רַבִּי אָבוֹן בְּשֵׁם רַבִּי לָעְזָר: גֶּדֶר לִפְנִים מִגֶּדֶר הָיָה. ״וַיָּבֹא שָׁאוּל לְחַפֵּךְ אֶת רַגְלָיו״, וְהָוָה חָמֵי לֵיהּ מְשַׁלְשֵׁל צִיבְחַר וּמְסַלֵּיק צִיבְחַר . אָמַר דָּוִד: הֵיאַךְ מִינְגַּע בְּהָדֵין גּוּפָא צַדִּיקָא? הֲדָא הוּא דִּי אָמַר לֵיהּ: ״הִנֵּה הַיּוֹם הַזֶּה רָאוּ עֵינֶיךָ אֵת אֲשֶׁר נְתָנְךָ הַיּוֹם בְּיָדִי בַּמְּעָרָה וְאָמַר לְהָרְגֶךָּ״; ׳וְאָחוֹס עָלֶיךָ׳ אֵין כְּתִיב כָּאן אֶלָּא ׳וַתָּחָם עָלֶיךָ׳ – צְנִיעוּתְךָ חָם עָלֶיךָ. ״וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל מִיכַל לִפְנֵי ה׳ אֲשֶׁר בָּחַר בִּי מֵאָבִיךְ וְגוֹ׳. וּנְקַלֹּתִי עוֹד מִזֹּאת וְהָיִיתִי שָׁפָל בְּעֵינַי וְעִם הָאֲמָהוֹת אֲשֶׁר אָמַרְתְּ עִמָּם אִכָּבֵדָה״. שֶׁאֵינָן אֲמָהוֹת אֶלָּא אִמָּהוֹת. וּמַה נָּעֲנְשָׁה? ״וּלְמִיכַל בַּת שָׁאוּל לֹא הָיָה לָהּ וָלָד עַד יוֹם מוֹתָהּ״. וְהָא כְתִיב: ״הַשִּׁשִּׁי יִתְרָעֶם לְעָגְלָה אִשְׁתּוֹ״. שִׁגְעַת כְּעָגְלָה וְמֵתָה.

הֲלָכָה ה׳, מַתְנִיתִין – עָמְדוּ שְׁנֵי כֹּהֲנִים בְּשַׁעַר הָעֶלְיוֹן הַיּוֹרֵד מֵעֲזֶרַת יִשְׂרָאֵל לְעֲזֶרַת נָשִׁים, וּשְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת בְּיָדָם, קָרָא הַגָּבָר, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ, הִגִּיעַ לְמַעֲלָה עֲשִׂירִית, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ, הִגִּיעוּ

לַעֲזָרָה, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ. הָיוּ תוֹקְעִין וְהוֹלְכִין עַד שֶׁמַּגִּיעִין לְשַׁעַר הַיּוֹצֵא לַמִּזְרָח, הִגִּיעוּ לְשַׁעַר הַיּוֹצֵא לַמִּזְרָח,

[דף כ"ד ע"ב]

וְהָפְכוּ פְּנֵיהֶן לַמַּעֲרָב וְאָמְרוּ: "אֲבוֹתֵינוּ הָיוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה אֲחוֹרֵיהֶם אֶל הֵיכַל ה' וּפְנֵיהֶם קֶדְמָה וְהֵמָּה מִשְׁתַּחֲוִים קֶדְמָה לַשֶּׁמֶשׁ וְאָנוּ לְיָהּ וּלְיָהּ עֵינֵינוּ"; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שׁוֹנִין אוֹתוֹ, לוֹמַר – "אָנוּ לְיָהּ וּלְיָהּ עֵינֵינוּ".

גְּמָרָא – תְּרֻגֵּם רַב קוֹמֵי דְּבֵית רַבִּי שִׁילֹה: קָרָא גַּבְרָא – אַכְרִיז כָּרוֹזָא. אָמְרִין לֵיהּ: קָרָא תַּרְנְגוֹלָא . אָמַר לוֹן: וְהָא תְּנִינַן 'בֶּן גֶּבֶר'. אִית לָךְ מֵימַר בַּר תַּרְנְגוֹלָא? רַבִּי יִרְמְיָה בָּעֵי: עֲשִׂירִית מִלְּמַעְלָן עֲשִׂירִית מִלְּמַטָּן. אָמַר רַבִּי חִייָה בַּר בָּא: "וְהֵמָּה מִשְׁתַּחֲוִים" אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא "וְהֵמָּה מִשְׁתַּחֲוִיתָם" – שֶׁהָיוּ מִשְׁתַּחֲוִים לַחַמָּה וּמִשְׁתַּחֲוִים לַהֵיכָל. אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא: "כִּי שְׁתַּיִם רָעוֹת עָשָׂה עַמִּי" (יִרְמְיָה ב, יג), וְכִי שְׁתַּיִם רָעוֹת עָשָׂה עַמִּי? הָא וַתֹּרָה לְאֶלֶף? אֶלָּא שֶׁהָיוּ מִשְׁתַּחֲוִים לַחַמָּה וּמִשְׁתַּחֲוִים לַהֵיכָל.

הֲלָכָה ו', מַתְנִיתִין – אֵין פּוֹחֲתִין מֵעֶשְׂרִים וְאַחַת תְּקִיעוֹת בַּמִּקְדָּשׁ, וְאֵין מוֹסִיפִין עַל אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה. בְּכָל יוֹם הָיוּ שָׁם עֶשְׂרִים וְאַחַת תְּקִיעוֹת, שָׁלֹשׁ לִפְתִיחַת שְׁעָרִים, וְתֵשַׁע לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר, וְתֵשַׁע לְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם. וּבַמּוּסָפִין הָיוּ מוֹסִיפִין עוֹד תֵּשַׁע. וּבְעֶרֶב שַׁבָּת הָיוּ מוֹסִיפִין עוֹד שֵׁשׁ, שָׁלֹשׁ לְהַבְטִיל הָעָם מִמְּלָאכָה, וְשָׁלֹשׁ לְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל. עֶרֶב שַׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ הֶחָג הָיוּ שָׁם אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה, שָׁלֹשׁ לִפְתִיחַת שְׁעָרִים, שָׁלֹשׁ לְשַׁעַר הָעֶלְיוֹן, וְשָׁלֹשׁ לְשַׁעַר הַתַּחְתּוֹן, וְשָׁלֹשׁ לְמִלּוּי הַמַּיִם, וְשָׁלֹשׁ עַל גַּבֵּי מִזְבַּח, תֵּשַׁע לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר, וְתֵשַׁע לְתָמִיד שֶׁל בֵּיתוֹ הָעַרְבַּיִם, וְתֵשַׁע לַמּוּסָפִין, שָׁלֹשׁ לְהַבְטִיל אֶת הָעָם מִן הַמְּלָאכָה, וְשָׁלֹשׁ לְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל.

גְּמָרָא – תָּנֵי, אֵין פָּחוֹת מִשֶּׁבַע וְלֹא יוֹתֵר עַל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה. הֶהֵן תַּנָּיָא עָבַד תְּקִיעָה וּתְרוּעָה וּתְקִיעָה חֲדָא. וְהֶהֵן תַּנָּיָא עָבִיד כָּל חֲדָא חֲדָא מִינְּהוֹן חֲדָא. שְׁתְּמָצָא אוֹמֵר שָׁלֹשׁ עַל כָּל מַטֶּה וּמַטֶּה. רַבִּי יְהוּדָא אוֹמֵר שָׁלֹשׁ עַל כָּל דֶּגֶל וְדֶגֶל. וְתָנֵי, וְשָׁלֹשׁ לְמַעְלָה עֲשִׂירִית, הָא חוֹרִין! מַאן דְּאִית לֵיהּ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ – לֵית לֵיהּ לְמַעְלָה עֲשִׂירִית, מַאן דְּאִית לֵיהּ לְמַעְלָה עֲשִׂירִית – לֵית לֵיהּ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. אָמַר רַבִּי זְעֵירָה: זֹאת אוֹמֶרֶת שֶׁלֹּא הָיוּ תוֹקְעִין אֶלָּא לִנְסוּךְ הַמַּיִם בִּלְבַד, אֵין תֵּימַר לְמִילּוּיִין נִתְּנוּ – שָׁלֹשׁ לְמִלּוּי הַמַּיִם שֶׁל יוֹם וְשָׁלֹשׁ לְמִלּוּי הַמַּיִם שֶׁל מָחָר. אִילֵּין אִינּוּן? וְהָא אִית לְךָ תּוֹרְנִין. תֵּשַׁע לְמוּסְפֵי שַׁבָּת, תֵּשַׁע לְמוּסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְתֵשַׁע לְמוּסְפֵי יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

[דף כ"ה ע"א]

אֶלָּא כְּמַאן דְּאָמַר: יִתְקְעוּ לִפְנִים מִן הַמּוּסָפִין יִתְקְעוּ. רַבָּנָן דְּקֵיסָרִין בְּשֵׁם רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא: וַאֲפִלּוּ כְּמַאן דְּאָמַר יִתְקְעוּ לִפְנִים מִן הַמּוּסָפִין יִתְקְעוּ. תּוֹקְעִין הָיוּ מוֹסִיפִין – לֹא הָיוּ מוֹסִיפִין תְּקִיעוֹת. רַבִּי חִיָּיה בַּר בָּא אָמַר: הִיא נֶבֶל הִיא כִּנּוֹר, נִימִין יְתֵרוֹת בֵּין זֶה לָזֶה. אָמַר רַבִּי חִיָּיה בַּר אַבָּא לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ נֶבֶל? שֶׁהוּא מְנַבֵּל כַּמָּה מִינֵי זְמָר. רַבִּי חוֹנָה בְּשֵׁם רַב יוֹסֵף: עַל יְדֵי עוֹר שֶׁאֵינוֹ עָבוּד וְעַל יְדֵי נִימִין יְתֵרוֹת הָיָה מַלְבִּין כַּמָּה מִינֵי זְמָר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: עוּגָב זֶה אַרְדַּבְלִים. תָּנֵי, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לֹא הָיָה אַרְדַּבְלִים בִּירוּשָׁלַיִם מִפְּנֵי שֶׁהוּא סוֹרֵחַ אֶת הַנְּעִימָה. חָלִיל שֶׁל מִקְדָּשׁ שֶׁל מֹשֶׁה הָיָה, וְשֶׁל קָנֶה הָיָה. נִשְׁבַּר וְתִקְּנוּהָ וְלֹא הָיָה קוֹלוֹ עֶרֶב כְּמוֹת שֶׁהָיָה, חָזְרוּ וּנְטָלוּהוּ וְחָזַר לִכְמוֹת שֶׁהָיָה. צִלְצָל שֶׁל מִקְדָּשׁ שֶׁל מֹשֶׁה הָיָה, וְשֶׁל נְחֹשֶׁת הָיָה נִשְׁבַּר וְתִקְּנוּהוּ וְלֹא הָיָה מְצַלְצֵל כְּמוֹת שֶׁהָיָה, חָזְרוּ וּנְטָלוּהוּ וְחָזַר לִכְמוֹת שֶׁהָיָה. מַכְּתֶשֶׁת שֶׁל מִקְדָּשׁ שֶׁל מֹשֶׁה הָיָה, וְשֶׁל נְחֹשֶׁת הָיָה, נִשְׁבְּרָה וְתִקְּנוּהָ וְלֹא הָיְתָה מְפַטֶּמֶת כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה, חָזְרוּ וּנְטָלוּהָ וְחָזְרָה לִכְמוֹת שֶׁהָיְתָה. אֵלּוּ שְׁנֵי כֵלִים שֶׁנִּשְׁתַּבְּרוּ בְּבִנְיַן הָרִאשׁוֹן וְלֹא עָלְתָה עֲלֵיהֶן אָרוּחָה , עֲלֵיהֶן הוּא אוֹמֵר: "נְחֹשֶׁת מָרוּק" (דִּבְרֵי הַיָּמִים–ב ד, יז) "נְחֹשֶׁת מְמֹרָט" (מְלָכִים–א ז, מה). "וּכְלֵי נְחֹשֶׁת מַצְהָב טוֹבָה שְׁנַיִם חֲמוּדֹת כַּזָּהָב" (עֶזְרָא ח, כה). תְּרֵין אָמוֹרִין: חַד אָמַר, חַד מִינֵייהוֹן כִּתְרֵי דִּדְהַב, וְחוֹרָנָה אָמַר, תְּרֵי מִנְּהוֹן כִּתְרֵי דִּדְהַב. תָּנֵי, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שְׁלוֹחַ הָיָה מוֹצִיא מַיִם כְּאִיסָר. אָמְרוּ: נַרְחִיבֶנּוּ וְיָרְבּוּ מֵימָיו, הִרְחִיבוּהוּ וְנִתְמַעֲטוּ מֵימָיו. חָזְרוּ וְהִקְטִינוּהוּ וְחָזַר לִכְמוֹת שֶׁהָיָה. מַגְרֵפָה, רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר: עֲשָׂרָה נְקָבִים הָיוּ בָהּ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד הָיָה מוֹצִיא מֵאָה מִינֵי זְמָר. וְחוֹרָנָה אָמַר: מֵאָה נְקָבִים הָיוּ בָהּ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד הָיָה מוֹצִיא עֲשָׂרָה מִינֵי זְמָר, מִדִּבְרֵי שְׁנֵיהֶם הָיְתָה מוֹצִיאָה אֶלָּא מִינֵי זְמָר. מוּסְפֵי שַׁבָּת וּמוּסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ, מִי קֹדֶם? רַבִּי יִרְמְיָה סָבַר מֵימָר: מוּסְפֵי שַׁבָּת וּמוּסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ – מוּסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ קוֹדְמִין. חֵייְלֵיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה מִן חֲדָא: שִׁירוֹ שֶׁל שַׁבָּת וְשִׁירוֹ שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ – שִׁירוֹ שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ קוֹדֶם. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: שַׁנְיָא דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: כְּדֵי לְפָרְסְמוֹ וּלְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? שׁוֹחֵט מוּסְפֵי שַׁבָּת וְאוֹמֵר עֲלֵיהֶן שִׁירוֹ שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, בְּרֹם הָכָא, מוּסְפֵי שַׁבָּת וּמוּסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ – מוּסְפֵי שַׁבָּת קוֹדְמִין, עַל שֵׁם כָּל הַתָּדִיר מֵחֲבֵרוֹ קוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ.

הֲלָכָה ז' מַתְנִיתִין – יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג הָיוּ שָׁם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר פָּרִים וְאֵילִים שְׁנַיִם וְשָׂעִיר אֶחָד. נִשְׁתַּיְּרוּ שָׁם אַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים לִשְׁמוֹנָה מִשְׁמָרוֹת. בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, שִׁשָּׁה מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד. בַּשֵּׁנִי, חֲמִשָּׁה מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד.

[דף כ"ה ע"ב]

בַּשְּׁלִישִׁי, אַרְבָּעָה מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד. בָּרְבִיעִי, שְׁלֹשָׁה מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד. בַּחֲמִישִׁי, שְׁנַיִם מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד. בַּשִּׁשִּׁי, אֶחָד מַקְרִיב שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד. בַּשְּׁבִיעִי, כֻּלָּן שָׁוִין. בַּשְּׁמִינִי, חָזְרוּ לַפִּים כְּבָרְגָלִים. אָמְרוּ, מִי שֶׁהִקְרִיב פָּרִים הַיּוֹם, לֹא יַקְרִיב לְמָחָר, אֶלָּא חוֹזְרִין חֲלִילָה.

גְּמָרָא – תָּנֵי, כָּל הַמִּשְׁמָרוֹת שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ שׁוֹנוֹת וּמְשַׁלְּשׁוֹת בְּפָרִים, חוּץ מִשְּׁתַּיִם הָאַחֲרוֹנוֹת שֶׁהָיוּ שׁוֹנוֹת וְלֹא הָיוּ מְשַׁלְּשׁוֹת בְּפָרִים. רַבִּי לְעָזָר שָׁאַל: מַהוּ לְהַתְחִיל מֵהֶן לָרֶגֶל הַבָּא? אָמַר רַבִּי יוֹסָה: מַתְנִיתִין אָמְרָה כֵּן – בַּשְּׁמִינִי חָזְרוּ לְפִים כְּרָגְלִים. לֹא צוֹרְכָה דְּיִלְפָא כַּהֲדָא דְּתָנֵי בְּשֵׁם רַבִּי נָתָן, דְּתָנֵי רַבִּי נָתָן: שְׁמִינִי לֹא הָיָה בּוֹ פִּים. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי נָתָן, מַהוּ לְהַתְחִיל מֵהֶן לָרֶגֶל הַבָּא? אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: וְתָנֵי כֵּן, שְׁמִינִי רֶגֶל בִּפְנֵי עַצְמוֹ, פִּים בִּפְנֵי עַצְמָן, בָּרְכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, קָרְבָּן בִּפְנֵי עַצְמוֹ. רֶגֶל – דְּאָמַר רַבִּי אָבִין בְּשֵׁם דְּבֵי אַחָא: כְּלָהֶם כָּתוּב "וּבַיּוֹם" וְכָאן כְּתִיב "בַּיּוֹם", לְלַמֶּדְךָ, שֶׁהוּא רֶגֶל בִּפְנֵי עַצְמוֹ. פִּים – אָמַר רַבִּי יוֹסָה: מַתְנִיתִין אָמְרָה כֵּן, בַּשְּׁמִינִי חָזְרוּ לְפִים כָּרְגָלִים. בְּרָכָה – אָמַר רַבִּי אֵילָא: זְמַן. קָרְבָּן – פַּר אֶחָד אַיִל אֶחָד.

הֲלָכָה ח', מַתְנִיתִין – בִּשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים בַּשָּׁנָה הָיוּ כָּל הַמִּשְׁמָרוֹת שָׁווֹת בְּאֵמּוּרֵי הָרְגָלִים, וּבְחֹלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד הַפָּנִים. בַּעֲצֶרֶת אוֹמְרִים לוֹ, הַיּוֹם מִצְוָה הַיּוֹם. מִשְׁמָר שֶׁזְּמַנּוֹ קָבוּעַ, הוּא מַקְרִיב תְּמִידִין, נְדָרִים וּנְדָבוֹת וְשְׁאָר קָרְבְּנוֹת צִבּוּר, וּמַקְרִיב אֶת הַכֹּל. יוֹם טוֹב הַפָּמוּךְ לַשַּׁבָּת, בֵּין מִלְּפָנֶיהָ בֵּין מֵאַחֲרֶיהָ, הָיוּ כָּל הַמִּשְׁמָרוֹת שָׁווֹת בְּחֹלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד הַפָּנִים.

[דף כ"ו ע"א]

חָל יוֹם אֶחָד לְהַפְסִיק בֵּינְתַיִם, מִשְׁמָר שֶׁזְּמַנּוֹ קָבוּעַ, הָיָה נוֹטֵל עֶשֶׂר חַלּוֹת, וְהַמִּתְעַכֵּב נוֹטֵל שְׁתַּיִם. וּבְשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, הַנִּכְנָס נוֹטֵל שֵׁשׁ, וְהַיּוֹצֵא נוֹטֵל שֵׁשׁ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הַנִּכְנָס נוֹטֵל שֶׁבַע, וְהַיּוֹצֵא נוֹטֵל חָמֵשׁ. הַנִּכְנָסִין חוֹלְקִין בַּצָּפוֹן, וְהַיּוֹצְאִין בַּדָּרוֹם. בִּלְּגָה לְעוֹלָם חוֹלֶקֶת בַּדָּרוֹם, וְטַבַּעְתָּהּ קְבוּעָה, וְחַלּוֹנָהּ סְתוּמָה.

גְּמָרָא – כְּתִיב (דְּבָרִים יח, ח): "חֵלֶק כְּחֵלֶק יֹאכֵלוּ". יָכוֹל אַף בְּשְׁאָר כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה כֵּן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לְבַד מִמְכָּרָיו עַל הָאָבוֹת", חוּץ מִמַּה שֶׁמָּכְרוּ אָבוֹת לְבָנִים אַתְּ שַׁבַּתְּךָ וַאֲנִי שַׁבָּתִי. וּבַעֲצֶרֶת אוֹמֵר: 'הַיּוֹלְךְ מַצָּה הַיּוֹלְךְ חָמֵץ', אִית תַּנָּיֵי תָּנֵי, 'הַיּוֹלְךְ חָמֵץ הַיּוֹלְךְ מַצָּה', מַאן דְּאָמַר 'הַיּוֹלְךְ מַצָּה' שֶׁהוּא חָבִיב, מַאן דְּאָמַר 'הַיּוֹלְךְ חָמֵץ' שֶׁהוּא תָּדִיר. אָמַר רַבִּי לֵוִי: כָּל הַמִּשְׁמָרוֹת הָיוּ נְתוּנוֹת בַּדָּרוֹם. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי:

מַתְנִיתִין אָמְרָה בֵּן, חָל יוֹם אֶחָד לְהַפְסִיק בֵּינְתַיִם. רַבִּי יוּדָה בֶּן טִיטָם בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא: קָרְיָא מְסַיֵּעַ לְהֵן תַּנָּיָא (שְׁמוּאֵל–א כא, ד): "וְעַתָּה מַה יֵּשׁ תַּחַת יָדְךָ חֲמִשָּׁה לֶחֶם תְּנָה בְיָדִי אוֹ הַנִּמְצָא"; וַאֲחֵימֶלֶךְ מִן הַמִּשְׁמָר הַיּוֹצֵא הָיָה. הַנִּכְנָסִין חוֹלְקִין בַּצָּפוֹן וְיוֹצְאִין בַּדָּרוֹם – אָמַר רַבִּי חֲנַנְיָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי הִלֵּל: כְּדֵי לַחְלֹק כָּבוֹד לַנִּכְנָסִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי בוֹן: לֹא מִטַּעַם זֶה, אֶלָּא בְּגִין דְּתָנֵינַן, כָּל הַנִּכְנָסִין לְהַר הַבַּיִת נִכְנָסִין דֶּרֶךְ יָמִין וּמַקִּיפִין וְיוֹצְאִין דֶּרֶךְ שְׂמֹאל. בִּלְגָּה לְעוֹלָם חוֹלֶקֶת בַּדָּרוֹם – מִפְּנֵי מִרְיָם בַּת בִּלְגָּה שֶׁהֵמִירָה דָּתָהּ וְהָלְכָה וְנִשֵּׂאת לְסַרְדִּיוֹט אֶחָד מִשֶּׁל מַלְכוּת בֵּית יָוָן, וּבָאָה וְטָפְחָה עַל גַּבּוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, אָמְרָה לוֹ: לוֹקִים! לוֹקִים! אַתָּה הֶחֱרַבְתָּה נִכְסֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְלֹא עָמַדְתָּ לָהֶן בִּשְׁעַת דּוֹחֲקָן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: עַל יְדֵי שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּהּ לַעֲלוֹת וְלֹא עָלַת, וְנִכְנַס יִשֵּׂבֶב וְשִׁמֵּשׁ תַּחְתֶּיהָ בִּכְהוּנָּה גְּדוֹלָה, לְפִיכָךְ בִּלְגָּה לְעוֹלָם בְּיוֹצֵא. וְיִשֵּׂבֶב בַּנִּכְנָס. וְיַעֲקְרוּ אוֹתָהּ מִמְּקוֹמָהּ?! לֵית יָכִיל, דְּאָמַר רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: קָשֶׁה לִפְנֵי הַמָּקוֹם לְעַקֵּר שַׁלְשֶׁלֶת יוֹחֲסִין מִמְּקוֹמָן. וְיַעֲשׂוּ אוֹתָן עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ.

[דף כ"ו ע"ב]

לֵית יָכִיל, דִּכְתִיב (דִּבְרֵי הַיָּמִים–א ט, כב): "הֵמָּה יִסַּד דָּוִיד וּשְׁמוּאֵל הָרֹאֶה בֶּאֱמוּנָתָם"; בְּאֱמוּנָתָם – אוּמָנוּת גְּדוֹלָה הָיְתָה שָׁם, שֶׁאֵין מִשְׁמָר נוֹטֵל וְשׁוֹנֶה בִּשְׁדֵה אֲחוּזָה עַד שֶׁיְּסַפְּרוּ לוֹ חֲבֵרוֹ. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: חִשַּׁבְתִּים, שֶׁאֵין מִשְׁמָר נוֹטֵל וְשׁוֹנֶה בִּשְׁדֵה אֲחוּזָה עַד שֶׁיְּסַפְּרוּ לוֹ חֲבֵרוֹ. וְטַבַּעְתָּהּ קְבוּעָה – רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה: טַבָּעוֹת עֲשׂוּ לָהֶן, רְחָבוֹת מִלְּמַעְלָן וְצָרוֹת מִלְּמַטָּן. וְחַלּוֹנָהּ סְתוּמָה – שֶׁלֹּא הֶעֱמִידוּ אוֹתָהּ עַל סַפְיֵיהֶן, כְּהִיא דְּתָנֵינַן תַּמָּן: הוּא הָיָה נִקְרָא 'בֵּית הַחוֹלְפוֹת', שֶׁשָּׁם הָיוּ גּוֹנְזִין אֶת הַסַּפְיִנִין.

הַדֶּרֶן עָלָךְ מַסֶּכֶת סָפָה וַהֲדָרָךְ עָלָן מַסֶּכֶת סָפָה.

הַדֶּרֶן עָלָךְ מַסֶּכֶת סָפָה, וְהַדָּרָךְ עָלָן. דַּעְתָּן עָלָךְ מַסֶּכֶת סָפָה, וְדַעְתָּךְ עָלָן. לָא נִתְנַשֵּׁי מִנָּךְ מַסֶּכֶת סָפָה, וְלֹא תִתְנַשֵּׁי מִנָּן, לָא בְּעָלְמָא הָדֵין וְלָא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי: (ג' פְּעָמִים)

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתְּהֵא תּוֹרָתְךָ אֻמָּנוּתֵנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְתְהֵא עָמְנוּ לָעוֹלָם הַבָּא.

חֲנִינָא בַּר פָּפָּא, רְמִי בַּר פָּפָּא, נַחְמָן בַּר פָּפָּא, אַחָאי בַּר פָּפָּא, אַבָּא מָרִי בַּר פָּפָּא, רַבְרֶם בַּר פָּפָּא, רְכִישׁ בַּר פָּפָּא, סוּדְרָא בַּר פָּפָּא, אַדָּא בַּר פָּפָּא, דָּרוּ בַּר פָּפָּא:

הַעֲרֶב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה כָּלָּנוּ אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ:

מֵאֵבֶי תִּתְמַמֵּנִי מִצְוָתֶךָ, כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ, לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ, כִּי בָם חִיִּיתָנִי: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אֶמֶן סֶלָה וָעֶד:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁשַּׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קַרְנוֹת. שֶׁאֲנוּ מַשְׁכִּימִים וְהֵם מַשְׁכִּימִים, אֲנוּ מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי בַטָּלִים. אֲנוּ עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים, אֲנוּ עֲמֵלִים וּמְקַבְּלִים שְׂכַר וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָם מְקַבְּלִים שְׂכַר. אֲנוּ רָצִים וְהֵם רָצִים, אֲנוּ רָצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְהֵם רָצִים לִבְאֵר שַׁחַת, שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לִבְאֵר שַׁחַת, אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם, וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי, כְּשֵׁם שֶׁעָזַרְתַּנִי לְסַיֵּם מַסֶּכֶת סָפָה, כֵּן תַּעַזְרֵנִי לְהַתְחִיל מַסֶּכְתּוֹת וּסְדָרִים אֲחֵרִים וּלְסַיְּמָם, לִלְמוֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה. וּזְכוּת כָּל הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים, יַעֲמוֹד לִי וּלְזַרְעִי, שֶׁלֹּא תָמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם. וְיִתְקַיְּמוּ בִּי, בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ, בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ, וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ: כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ, וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן, יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַּשָּׁלוֹם:

פרק ראשון

[דף א' ע"א]

מַזְכִּירִין גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מִיּוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, מִיּוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, הוֹאִיל וְאֵין הַגְּשָׁמִים סִימָן בְּרָכָה בֶּחָג, לָמָּה הוּא מַזְכִּיר? אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אַף הוּא אֵינוֹ אוֹמֵר אֶלָּא 'מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם' בְּעוֹנָתוֹ. אָמְרוּ לוֹ, אִם כֵּן לְעוֹלָם יְהֵא מַזְכִּיר:

גמרא מֵאֵימָתַי מַזְכִּירִין גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים כו'. תַּעֲמִיהּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, עַל יְדֵי שֶׁאַרְבַּעַת מִינִין הַזָּלִוּ גְּדִילִים עַל הַמַּיִם, לְפִיכָךְ הֵן בָּאִין פְּרַקְלִיטִין לַמַּיִם. דָּבָר אַחֵר, בְּשָׁעָה שֶׁהָעֲבָד מְשַׁמֵּשׁ אֶת רַבּוֹ כָּל צָרְכּוֹ, הוּא תּוֹבֵעַ פְּרָסוֹ מִמֶּנּוּ. אָמַר לוֹ ר' יְהוֹשֻׁעַ, וַהֲלֹא מִשָּׁעָה שֶׁהָעֲבָד מְשַׁמֵּשׁ אֶת רַבּוֹ כָּל צָרְכּוֹ וְרוּחַ רַבּוֹ נוֹחָה הֵימֶינּוּ, הוּא תּוֹבֵעַ פְּרָנָסָתוֹ מִמֶּנּוּ. דָּבָר אַחֵר, אֵין הָעֲבָד תּוֹבֵעַ פְּרָסוֹ אֶלָּא סָמוּךְ לְפִרְסוֹ.

תָּנֵי, רַבִּי לְיֶעֱזֶר אוֹמֵר מִשְּׁעַת נְטִילַת לוּלָב, ר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר מִשְּׁעַת הֲנִיחוֹ. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּהָדֵין בָּתְרָיָיא, הֵיא דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי לְיֶעֱזֶר קַדְמַיְיתָא, הֵיא דַּעְתֵּיהּ אַחֳרָיְיתָא. מְחַלְפָא שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ! תַּמָּן הוּא אָמַר מִיּוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן, וְהָכָא הוּא אָמַר מִשְּׁעַת הֲנִיחוֹ. אָמַר ר' מָנָא, שֶׁכָּל הַיּוֹם כָּשֵׁר לַלּוּלָב.

וְיַזְכִּיר מִבָּעֶרֶב! לֵית כָּל עַמָּא תַּמָּן. וְיַזְכִּיר בְּשַׁחֲרִית!

[דף א' ע"ב]

אַף הוּא סָבוּר שֶׁמָּא הִזְכִּירוּ מִבָּעֶרֶב וְהוּא הָוֵי מַדְבֵּר, מִכֵּיוָן דְּהוּא חָמֵי לוֹן דְּלָא מַדְכְּרִין בְּקַדְמֵיתָא וּמַדְכְּרִין בְּאַחֲרִיתָא, אַף הוּא יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא הִזְכִּירוּ מִבָּעֶרֶב. אָמַר לֵיהּ ר' חִיָּיה בַּר מָרְיָיא, הֲכֵין הֲוָה ר' יוֹנָה אָבוּךְ הָוֵי בָּהּ.

ר' חַגַּיי בְּשֵׁם ר' פְּדָת, אָסוּר לְיָחִיד לְהַזְכִּיר עַד שֶׁיַּזְכִּיר שְׁלוּחַ צִיבּוּר. ר' סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, בְּשְׁלִיחַ צִיבּוּר הַדָּבָר תָּלוּי? אָמַר ר' מָנָא קוּמֵי ר' חַגַּיי, מָה וּפְלִיג? אָמַר לֵיהּ לָא, דָּא דְּאַתְּ אָמַר בְּשְׁלִיחַ

צִיבּוּר הַדָּבָר תָּלוּי, יָחִיד אִם רָצָה לְהַזְכִּיר מַזְכִּיר – בְּטָל. וְדָא דְּאִתְּ אָמַר אָסוּר לְיָחִיד לְהַזְכִּיר עַד שֶׁיַּזְכִּיר שְׁלִיחַ צִיבּוּר – בְּגָשֶׁם. קָמוּן לְצְלוֹתָא, כְּמִי שֶׁהִזְכִּיר שְׁלִיחַ צִיבּוּר.

כְּשֵׁם שֶׁתְּחִיַּית הַמֵּתִים חַיִּים לָעוֹלָם, כָּךְ יְרִידַת גְּשָׁמִים חַיִּים לָעוֹלָם. ר' חִייָה בַּר בָּא שָׁמַע לַהּ מִן הָדָא (הושע ו) 'יְחַיֵּינוּ מִיּוֹמָיִם, בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יְקִימֵנוּ וְנִחְיֶה לְפָנָיו, וְנֵדְעָה נִרְדְּפָה לָדַעַת אֶת ה' כְּשַׁחַר נָכוֹן מוֹצָאוֹ'.

כְּתִיב (מלכים א יז) 'וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הַתְּשְׁבִּי מִתּוֹשָׁבֵי גִלְעָד אֶל אַחְאָב, חַי ה' אֱלֹהֶי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עָמַדְתִּי לְפָנָיו אִם יִהְיֶה הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר כִּי אִם לְפִי דְבָרִי'. ר' בֶּרֶכְיָה אָמַר, ר' יוֹסֵה וְרַבָּנִין. חַד אָמַר בֵּין עַל הַטַּל בֵּין עַל הַמָּטָר נִשְׁמַע לוֹ, וְהוֹרָנָה אָמַר עַל הַמָּטָר נִשְׁמַע לוֹ וְעַל הַטַּל לֹא נִשְׁמַע לוֹ. מַאן דְּאָמַר עַל הַמָּטָר נִשְׁמַע לוֹ וְעַל הַטַּל לֹא נִשְׁמַע לוֹ, מִן הָדֵין קְרָיְיָא (שם יח) 'לֵךְ הֵרָאֵה אֶל אַחְאָב וְאֶתְּנָה מָטָר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה'.

מַאן דְּאָמַר בֵּין עַל הַטַּל בֵּין עַל הַמָּטָר נִשְׁמַע לוֹ, אֵיכָן הוּתַּר נִדְרוֹ שֶׁל טַל? אָמַר ר' תַּנְחוּם אֶדְרָעָיָא, סָבְרִין מֵימַר, נֶדֶר שֶׁהוּתַּר מִכְּלָלוֹ הוּתַּר כּוּלּוֹ. אִית דְּבָעֵי מֵימַר בִּבְנָהּ שֶׁל צָרְפִית (שם יז) 'וַיִּקְרָא אֶל ה', וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהַי, הֲגַם עַל הָאַלְמָנָה אֲשֶׁר אֲנִי מִתְגּוֹרֵר עִמָּהּ הֲרֵעוֹתָ לְהָמִית אֶת בְּנָהּ'. אָמַר ר' יוּדָה בַּר פַּזִּי, לְאֶחָד שֶׁנָּנַב נַרְתִּיקוֹ שֶׁל רוֹפֵא, עִם בְּשֶׁהוּא יוֹצֵא נִפְצַע בְּנוֹ, חָזַר אָצְלוֹ וְאָמַר לוֹ אֲדוֹנִי הָרוֹפֵא רַפֵּא אֶת בְּנִי, אָמַר לוֹ לֵךְ וְהַחֲזֵר אֶת הַנַּרְתִּיק, שֶׁכָּל מִינֵי רְפוּאוֹת נְתוּנִין בּוֹ, וַאֲנִי מְרַפֵּא אֶת בְּנְךָ. כָּךְ אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאֵלִיָּהוּ,

[דף ב' ע"א]

לֵךְ וְהַתֵּר נִדְרוֹ שֶׁל טַל, שֶׁאֵין הַמֵּתִים חַיִּים אֶלָּא בִּטְלָלִים, וַאֲנִי מְחַיֶּה בְּנָהּ שֶׁל צָרְפִית.

וּמִנַּיִין שֶׁאֵין הַמֵּתִים חַיִּים אֶלָּא בִּטְלָלִים? שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כו) 'יִחְיוּ מֵתֶיךָ, נְבֵילָתִי יְקוּמוּן, הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שׁוֹכְנֵי עָפָר, כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּךָ וְאֶרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל'. מַהוּ 'וְאֶרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל'? אָמַר ר' תַּנְחוּם אֶדְרָעָיָא, וְאַרְעָא תַּפְקִידָהּ תְּפַקֵּט.

ר' יַעֲקֹב דִּכְפַר חָנָן בְּשֵׁם ר' שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, בְּשָׁעָה שֶׁעָשָׂה אַבְרָהָם זְקֵינָם אֶת רְצוֹנִי, נִשְׁבַּעְתִּי לוֹ שֶׁאֵינִי מֵזִיז טַל מִבָּנָיו לְעוֹלָם. מָה טַעֲמָא (תהלים קי) 'נִשְׁבַּע ה' וְלֹא יִנָּחֵם אַתָּה כֹהֵן לְעוֹלָם'. וּכְתִיב תַּמָּן (שם) 'לְךָ טַל יַלְדוּתֶיךָ'. אָמַר ר' יוּדָה בַּר פַּזִּי, בִּדְיָיתִיקִי נַתַּתִּיו לַאֲבִיהֶם, 'וְיִתֵּן לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם' וְגוֹ'.

אָמַר ר׳ שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן, בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל בָּאִין לִידֵי עֲבֵירוֹת מַעֲשִׂים רָעִים, הַגְּשָׁמִים נֶעֱצָרִין, וְהֵן מְבִיאִין לָהֶן זָקֵן אֶחָד, כְּגוֹן רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, וְהוּא מַפְגִּיעַ בְּעַדָם, וּמְיַד הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין. אֲבָל הַסַּל אֵינוֹ יוֹרֵד בְּשָׁבִיל בִּירְיָיה. מָה טַעֲמָא (מיכה ה) ׳אֲשֶׁר לֹא יְקַוֶּה לְאִישׁ וְלֹא יְיַחֵל לִבְנֵי אָדָם׳.

ר׳ זְעוּרָה בְּשֵׁם ר׳ חֲנִינָה, הָיָה עוֹמֵד בַּפֶּתַח וְהִזְכִּיר שֶׁל טַל אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. בְּטַל וְהִזְכִּיר שֶׁל גֶּשֶׁם מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. וְהָא תָנֵי בְּטַל וּבְרוּחוֹת לֹא חִיְּבוּ חֲכָמִים לְהַזְכִּיר, אִם רָצָה לְהַזְכִּיר מַזְכִּיר! לָא דָמֵי הַהוּא דְּמֵיקַל לְהוּא דְּלָא מְצַלֵּי וְלָא מֵיקַל.

בְּגֶשֶׁם וְהִזְכִּיר שֶׁל טַל אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, וְהָא תָנֵי אִם לֹא שָׁאַל בִּבְרַכַּת הַשָּׁנִים אוֹ שֶׁלֹּא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחַיַּית הַמֵּתִים מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. בְּהוּא דְּלָא אַדְכַּר לָא טַל וְלָא מָטָר.

ר׳ זְעוּרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה, לֹא שָׁאַל בִּבְרַכַּת הַשָּׁנִים, אוֹמְרָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה. וְדִכְוָותָהּ אִם לֹא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחַיַּית הַמֵּתִים, אוֹמְרָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה. מָה אִם שְׁאֵלָה שֶׁהִיא מִדּוֹחַק אוֹמְרָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה, אַזְכָּרָה שֶׁהִיא מֻרְיוֹח לֹא כָל שֶׁכֵּן. וְהָא תָנֵי לֹא שָׁאַל בִּבְרַכַּת הַשָּׁנִים אוֹ שֶׁלֹּא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחַיַּית הַמֵּתִים, מַחֲזִירִין אוֹתוֹ! אָמַר רַבִּי אַחָוֵי דְּר׳ יוֹסֵי, בְּשֶׁלֹּא אָמָרָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה.

אֵיכָן הוּא חוֹזֵר.

([דף ב׳ ע״ב])

יֵיבָה בַּיי דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר בָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אִם עָקַב אֶת רַגְלָיו חוֹזֵר לְכַתְּחִילָּה, וְאִם לָאו חוֹזֵר לָעֲבוֹדָה. וְכָא אִם עָקַר אֶת רַגְלָיו חוֹזֵר לְכַתְּחִילָּה, וְאִם לָאו חוֹזֵר לְשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה:

בְּנִינְוֵה [בְּנֵי נִינְוֵה] צָרְכוּן לְמֵיעְבַּד תַּעֲנִית בָּתַר פִּסְחָא. אֲתוֹן וּשְׁאַלוּן לְרַבִּי, אֲמַר לוֹן רַבִּי, לְכוּ וַעֲשׂוּ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תְשַׁנּוּ מַטְבֵּיעָהּ שֶׁל תְּפִילָּה.

הֵיכָן הוּא אוֹמְרָהּ? ר׳ יִרְמְיָה סָבַר מֵימַר אוֹמְרָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי, לֹא אָמַר רַבִּי זְעוּרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה, לֹא שָׁאַל בִּבְרַכַּת הַשָּׁנִים אוֹ שֶׁלֹּא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחַיַּית הַמֵּתִים אוֹמְרָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה, וַאֲמַר לוֹן רַבִּי לְכוּ וַעֲשׂוּ וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תְשַׁנּוּ מַטְבֵּיעָהּ שֶׁל תְּפִילָּה?!

עַל דַּעְתֵּיהּ דְּר׳ יוֹסֵי הֵיכָן הוּא אוֹמְרָהּ? בַּשִּׁשׁ שֶׁהוּא מוֹסִיף. עַד כַּדּוֹן צִיבּוּר שֶׁיֵּשׁ לוֹ שִׁשׁ, יָחִיד שֶׁאֵין לוֹ שִׁשׁ? אָמַר רַבִּי חִינְנָא לֹא כֵן אָמַר רַבִּי זְעִירָא בְּשֵׁם רַב חוּנָה, יָחִיד תּוֹבֵעַ צָרָכָיו בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה, וְאֵילּוּ צָרָכָיו הֵם.

תָּנֵי, נִתְפַּלֵּל וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה הַזְכִּיר, אָמַר ר' יוֹחָנָן, כָּל שְׁלוֹשִׁים יוֹם חֲזָקָה מַה שֶּׁהוּא לָמוּד הַזְכִּיר. מִיכָּן וְהֵילְךְ, מַה שֶּׁצּוֹרֶךְ יַזְכִּיר.

ר' בָּא בְּשֵׁם ר' חוּנָה, שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת (מַזְכִּיר בְּשַׁחֲרִית וְאֵינוֹ מַזְכִּיר בְּמוּסָף, מִנְחָה בְּשַׁחֲרִית וְעַרְבִית בְּמוּסָף) [מַזְכִּיר בְּמוּסָף וְאֵינוֹ מַזְכִּיר בְּמִנְחָה וְעַרְבִית וְשַׁחֲרִית, וּמַזְכִּיר בְּמוּסָף].

חֲנַנְיָה בֶּן אָחִי ר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, בַּגּוֹלָה לֹא נָהֲגוּ בֵּן, אֶלָּא עַד שִׁשִּׁים יוֹם בַּתְּקוּפָה. שְׁמוּאֵל אָמַר הֲלָכָה כַּחֲנַנְיָה בֶּן אָחִי ר' יְהוֹשֻׁעַ. וְתָנֵי כֵן, בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים בְּחוּצָה לָאָרֶץ, אֲבָל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַכֹּל לְפִי הַזְּמַן, הַכֹּל לְפִי הַמְּאוֹרָע. הָדָא דַּתְּ אָמַר בְּגֶשֶׁם, אֲבָל בְּטַל, אִם רָצָה לְהַזְכִּיר כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה מַזְכִּיר:

אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ הוֹאִיל וְאֵין הַגְּשָׁמִים סִימָן בְּרָכָה בַּהַג, לָמָּה הוּא מַזְכִּיר? אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אַף הוּא אֵינוֹ אוֹמֵר אֶלָּא מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם בְּעוֹנָתוֹ: בְּעוֹנָתָן הֵן חֲבִיבִין כִּתְחִיַּית הַמֵּתִים.

אָמַר ר' יוֹסָה, וְתַמֵּיהַ אֲנָא, הֵיךְ רַבָּנָן מְדַמְּיִי יְרִידַת גְּשָׁמִים לִתְחִיַּית הַמֵּתִים, וְלָא דָמְיָיא. בָּעֵי בַּר נָשָׁא דְּיֵיחוֹן מִיתַיָּיא כָּל אֵימַת, לָא בָעֵי בַּר נָשָׁא דְּיֵיחוֹת מִיטְרָא כָּל אֵימַת:

אָמְרוּ לוֹ אִם בֵּן לְעוֹלָם יְהֵא מַזְכִּיר: מְחַלְּפָה שִׁיטָתֵיהּ:

[דף ג' ע"א]

דְּרַבִּי לְיעֶזֶר, מְחַלְּפָה שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. דְּאִיתְפַּלְגוּן, רַבִּי לְיעֶזֶר אוֹמֵר אִם אֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה אֵין נִגְאָלִין לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ל) 'בְּשׁוּבָה וָנַחַת תִּוָּשֵׁעוּן'. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְכִי אִם יַעַמְדוּ יִשְׂרָאֵל וְלֹא יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה אֵינָן נִגְאָלִין לְעוֹלָם?! אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְיעֶזֶר, חַקְדּוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַעֲמִיד עֲלֵיהֶן מֶלֶךְ קָשֶׁה כְּהָמָן, וּמְיָיד הֵן עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה וְהֵן נִגְאָלִין. מַאי טַעְמָא (ירמיה ל) 'וְעֵת צָרָה הִיא לְיַעֲקֹב וּמִמֶּנָּה יִוָּשֵׁעַ'. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְהָא כְּתִיב (ישעיה נה) 'חִנָּם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא בְכֶסֶף תִּגָּאֲלוּ'. מָה עָבַד לָהּ ר' לְיעֶזֶר? תְּשׁוּבָה, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (משלי ז) 'צְרוֹר הַכֶּסֶף לָקַח בְּיָדוֹ' וְגוֹ'. אָמַר לוֹ ר' יְהוֹשֻׁעַ, וְהָא כְּתִיב (ישעיה ס) 'אֲנִי ה' בְּעִיתָהּ אֲחִישֶׁנָּהּ'. מָה עָבַד לָהּ ר' לְיעֶזֶר? תְּשׁוּבָה, כְּמָה דַּתְּ אָמַר (דברים י) 'וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שׁוֹאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם לְיִרְאָה' וְגוֹ'.

ר' אַחָא בְּשֵׁם ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אִם זְכִיתֶם 'אֲחִישֶׁנָּהּ', וְאִם לָאו 'בְּעִתָּהּ'. כֵּינָן שֶׁאָמַר לוֹ ר' יְהוֹשֻׁעַ (דניאל יב) 'וַיָּרֶם יְמִינוֹ וּשְׂמֹאלוֹ אֶל הַשָּׁמַיִם וַיִּשָּׁבַע בְּחֵי הָעוֹלָם כִּי לְמוֹעֵד מוֹעֲדִים וָחֵצִי וּכְכַלּוֹת נַפֵּץ יַד עַם קוֹדֶשׁ תִּכְלֶינָה כָּל אֵלֶּה' אִיסְתַּלַּק ר' לְיעֶזֶר:

מִתּוֹךְ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים נִגְאֲלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, מִתּוֹךְ הַקֵּץ, מִתּוֹךְ צָרָה, מִתּוֹךְ צְוָוחָה, מִתּוֹךְ זְכוּת אָבוֹת, מִתּוֹךְ תְּשׁוּבָה (מִתּוֹךְ הַקֵּץ). הָדָא הוּא דִּכְתִיב (שמות ב) ׳וַיְהִי בַּיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבוֹדָה וַיִּזְעָקוּ׳ – מִתּוֹךְ צָרָה. ׳וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם׳ – מִתּוֹךְ צְוָוחָה. ׳וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ׳ – מִתּוֹךְ זְכוּת אָבוֹת. ׳וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׳ – מִתּוֹךְ תְּשׁוּבָה. ׳וַיֵּדַע אֱלֹהִים׳ – מִתּוֹךְ הַקֵּץ.

וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברים ד) ׳בַּצַּר לְךָ׳ – מִתּוֹךְ צָרָה. ׳וּמְצָאוּךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים׳ – [מִתּוֹךְ הַקֵּץ]. ׳וְשַׁבְתָּ׳ – מִתּוֹךְ תְּשׁוּבָה. ׳כִּי אֵל רַחוּם ה׳ אֱלֹהֶיךָ׳ – מִתּוֹךְ רַחֲמִים. ׳לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח בְּרִית אֲבֹתֶיךָ׳ – מִתּוֹךְ זְכוּת אָבוֹת.

וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים קו) ׳וַיַּרְא בַּצַּר לָהֶם׳ – מִתּוֹךְ צָרָה. ׳בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם׳ – מִתּוֹךְ צְוָוחָה. ׳וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ׳ – מִתּוֹךְ זְכוּת אָבוֹת. ׳וַיִּנָּחֵם כְּרֹב חֲסָדָיו׳ – מִתּוֹךְ תְּשׁוּבָה. ׳וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים׳ – מִתּוֹךְ רַחֲמִים׃

חַד בַּר נַשׁ הֲוָה אִיחְטָא בְּלִישָׁנֵיהּ, אֲתָא לְגַבֵּי רַבִּי יוֹחָנָן וְשַׁלְחֵיהּ גַּבֵּי ר׳ חֲנִינָה, אָמַר לֵיהּ אֵיזִיל תְּהֵי בָךְ וּלְעֵי בְּאוֹרָיְתָא, דִּכְתִיב (משלי טו) ׳מַרְפֵּא לָשׁוֹן עֵץ חַיִּים׃

אָמַר רַבִּי חֲנִינָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ, בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר מָצְאוּ כָּתוּב (ישעיה כא) ׳מַשָּׂא דּוּמָה׳ מַשָּׂא רוֹמִי. ׳אֵלַי קוֹרֵא מִשֵּׂעִיר׳, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵלַי קוֹרֵא מִפְּנֵי שֵׂעִיר. אָמַר ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ ׳אֵלַי׳, מֵאֵיכָן נִזְדַּוֵּג לִי, מִשֵּׂעִיר. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם אֵיכָן הוּא אֱלֹהֶיךָ, אֱמוֹר לוֹ בִּכְרַךְ הַגָּדוֹל שֶׁבֶּאֱדוֹם. מָה טַעְמָא, ׳אֵלַי קוֹרֵא מִשֵּׂעִיר׳.

תָּנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי, בְּכָל מָקוֹם שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל, גָּלַת הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן. גָּלוּ לְמִצְרַיִם, וְגָלַת הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן. מָה טַעְמָא (שמואל א ב) ׳הֲנִגְלֹה נִגְלֵיתִי לְבֵית אָבִיךָ בִּהְיוֹתָם בְּמִצְרַיִם לְבֵית פַּרְעֹה׳. גָּלוּ לְבָבֶל וְגָלַת שְׁכִינָה עִמָּהֶן. מָה טַעְמָא (ישעיה מג) ׳לְמַעַנְכֶם שִׁלַּחְתִּי בָבֶלָה. גָּלוּ לְמָדַי וְגָלַת הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן. מָה טַעְמָא (ירמיה מט) ׳וְשַׂמְתִּי כִסְאִי בְּעֵילָם׳ וְאֵין עֵילָם אֶלָּא מָדַי, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (דניאל ח) ׳וָאֲנִי בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה אֲשֶׁר בְּעֵילָם הַמְּדִינָה׳. גָּלוּ לְיָוָן וְגָלַת הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן. מָה טַעְמָא (זכריה ט) ׳וְעוֹרַרְתִּי בָנַיִךְ צִיּוֹן עַל בָּנַיִךְ יָוָן׳. גָּלוּ לְרוֹמִי וְגָלַת הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן.

[דף ג׳ ע״ב]

מַה טַעְמָא (ישעיה כא) ׳אֵלַי קוֹרֵא מִשֵּׂעִיר׳.

׳שׁוֹמֵר מַה מִּלַּיְלָה׳. אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לִישַׁעְיָה, רַבֵּינוּ יְשַׁעְיָה, מַה יּוֹצֵא לָנוּ מִתּוֹךְ הַלַּיְלָה הַזֶּה? אָמַר לָהֶן הַמְתִינוּ לִי עַד שֶׁנִּשְׁאַל. כֵּיוָן שֶׁשָּׁאַל חָזַר אֲצָלָן, אָמְרוּ לוֹ ׳שׁוֹמֵר מַה מִּלַּיְל׳, מַה מִּלַּיְל שׁוֹמֵר הָעוֹלָמִים? אָמַר לָהֶן (שם) ׳אָמַר שׁוֹמֵר אָתָא בוֹקֶר וְגַם לָיְלָה׳. אָמְרוּ לוֹ ׳וְגַם לָיְלָה׳? אָמַר לָהֶן לֹא כְשֶׁאַתֶּם סְבוּרִים, אֶלָּא בוֹקֶר לַצַּדִּיקִים וְלַיְלָה לָרְשָׁעִים, בוֹקֶר לְיִשְׂרָאֵל וְלַיְלָה לְאוּמּוֹת הָעוֹלָם. אֲמַרוּן לֵיהּ אֵימַת, אָמַר לוֹן אֵימַת דְּאַתּוּן בָּעֵי הוּא בָּעֵי (שם) ׳אִם תִּבְעָיוּן בְּעָיוּ׳. אָמְרוּ לוֹ מִי מְעַכֵּב, אָמַר לָהֶן, תְּשׁוּבָה (שם) ׳שׁוּבוּ אֵתָיו׳.

ר׳ אַחָא בְּשֵׁם ר׳ תַּנְחוּם בִּי ר׳ חִייָה, אִילּוּ יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה יוֹם אֶחָד, מִיָּד הָיָה בֶּן דָּוִד בָּא. מַה טַּעְמָא (תהלים צה) ׳הַיּוֹם אִם בְּקוֹלוֹ תִשְׁמָעוּ׳.

אָמַר ר׳ לֵוִי, אִילּוּ הָיוּ יִשְׂרָאֵל מְשַׁמְּרִין שַׁבָּת אַחַת כְּתִיקְנָהּ, מִיָּד הָיָה בֶּן דָּוִד בָּא. מָה טַּעְמָא (שמות טז) ׳וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אִכְלוּהוּ הַיּוֹם כִּי שַׁבָּת הַיּוֹם לַה׳ וְגוֹ׳, חַד יוֹם. וְאוֹמֵר (ישעיה ל) ׳בְּשׁוּבָה וָנַחַת תִּוָּשֵׁעוּן, בְּשׁוּבָה וְנֶיָיח תִּתְפָּרְקוּן׃

הלכה ב מתני׳ אֵין שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים אֶלָּא סָמוּךְ לַגְּשָׁמִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג, הָאַחֲרוֹן מַזְכִּיר וְהָרִאשׁוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר. בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, הָרִאשׁוֹן מַזְכִּיר וְהָאַחֲרוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר. עַד אֵימָתַי שׁוֹאֲלִין? ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר עַד שֶׁיַּעֲבוֹר הַפֶּסַח, ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר עַד שֶׁיֵּצֵא נִיסָן. שֶׁנֶּאֱמַר (יואל ב) ׳וַיּוֹרֶד לָכֶם גֶּשֶׁם מוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ בָּרִאשׁוֹן׃

גמרא אָמַר ר׳ יוֹחָנָן, הֲלָכָה כְּרַבִּי יוּדָה שֶׁאָמַר מִשֵּׁם ר׳ יוּדָה בֶּן בְּתֵירָה. ר׳ אָבוּן בְּשֵׁם ר׳ יוֹחָנָן, טַעְמָא דְּר׳ יוּדָה כְּדֵי שֶׁיֵּצְאוּ הַמּוֹעֲדוֹת בְּטַל, מִפְּנֵי שֶׁהַטַּל סִימָן יָפֶה לָעוֹלָם.

מְחַלְּפָה שִׁיטָתֵיהּ דְּר׳ יוּדָה. תַּמָּן הוּא אָמַר הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג הָאַחֲרוֹן מַזְכִּיר וְהָרִאשׁוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר, וְהָכָא הוּא אָמַר הָכֵין! חֲדָא בְּשֵׁם גַּרְמֵיהּ, וַחֲדָא בְּשֵׁם רַבִּי יוּדָה בֶּן בְּתֵירָה. וְלֹא יָדְעִין הֵיידָא בְּשֵׁם גַּרְמֵיהּ וְהֵיידָא בְּשֵׁם ר׳ יוּדָה בֶּן בְּתֵירָה. מִן מַה דְּאָמַר ר׳ יוֹחָנָן הֲלָכָה כְּר׳ יוּדָה שֶׁאָמַר מִשֵּׁם ר׳ יוּדָה בֶּן בְּתֵירָה, וְאָמַר רַבִּי אָבוּן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן טַעְמָא דְּר׳ יוּדָה כְּדֵי שֶׁיֵּצְאוּ הַמּוֹעֲדוֹת בְּטַל מִפְּנֵי שֶׁהַטַּל סִימָן יָפֶה לָעוֹלָם, הָא הָדָא אָמְרָה, קַדְמַיְיתָא בְּשֵׁם גַּרְמֵיהּ, וְתִינְיֵיתָא בְּשֵׁם ר׳ יוּדָה בֶּן בְּתֵירָה.

בְּעוֹן קוּמוֹי, אוֹ נֵימַר כָּאן לְהַזְכִּיר כָּאן לִשְׁאֵלָה, אָמַר לוֹן, הֲלָכָה, מָקוֹם

[דף ד' ע"א]

שֶׁמַּזְכִּירִין שׁוֹאֲלִין.

אָמַר רַבִּי יוֹסָה לְרַבִּי חֲנַנְיָה אָחוֹי דְרַב הוֹשַׁעְיָה, נְהִיר אַתְּ, כַּד חֲוֵינָן קָיְימִין קוּמֵי חֲנוּתֵיהּ דְרַב הוֹשַׁעְיָה חֲבִיבָהּ, עֲבַר רַבִּי זְעוּרָה וּשְׁאֵלְנָן לֵיהּ, וַאֲמַר עוֹד אֲנָא הֵיא צְרִיכָא לִי. עֲבַר ר' יָסָא וּשְׁאֵלְנָן לֵיהּ, וַאֲמַר עוֹד אֲנָא הֵיא צְרִיכָא לִי, וּבְסוֹפֵהּ אַתְּ מְצַיֵּית לֵיהּ, וַאֲמַר לָא שָׁנְיָא, הָלָכָה מָקוֹם שֶׁמַּזְכִּירִין שׁוֹאֲלִין.

ר' חִייָה בַּר בָּא אָתָא מִן צוֹר, וַאֲמַר מִן שְׁמֵיהּ דְּר' יוֹחָנָן, הָלָכָה מָקוֹם שֶׁמַּזְכִּירִין שׁוֹאֲלִין. ר' אַחָא דָּרַשׁ בְּבֵית מִדְרָשָׁא. ר' יִרְמְיָה דָּרַשׁ בִּכְנִישְׁתָּא דְּבוּלֵי, הָלָכָה מָקוֹם שֶׁמַּזְכִּירִין שׁוֹאֲלִין.

וְהָא תָּנִינַן בִּשְׁלֹשָׁה בְּמַרְחֶשְׁוָן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים, אָמַר ר' תַּנְחוּם בַּר חִייָה בִּשְׁעַת הַמִּקְדָּשׁ שָׁאנִי.

תָּנֵי, אָמַר ר' יוּדָה, לְפִי שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה, הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים וְהָאִילָן עוֹשֶׂה לִשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, אֲבָל לָעָתִיד לָבוֹא, הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה לְחֹדֶשׁ אֶחָד וְהָאִילָן עוֹשֶׂה לִשְׁנֵי חֳדָשִׁים. מָה טַעֲמָא (יחזקאל מז) 'לָחֳדָשָׁיו יְבַכֵּר'. ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, לְפִי שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים וְהָאִילָן עוֹשֶׂה לִשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, אֲבָל לָעָתִיד לָבוֹא, הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה לַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם וְהָאִילָן עוֹשֶׂה לְחֹדֶשׁ אֶחָד. שֶׁכֵּן מָצִינוּ שֶׁעָשָׂת הַתְּבוּאָה בִּימֵי יוֹאֵל לַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם וְקָרַב הָעוֹמֶר מִמֶּנָּה. מָה טַעֲמָא (יואל ב) 'וּבְנֵי צִיּוֹן גִּילוּ וְשִׂמְחוּ בַּה' אֱלֹהֵיכֶם כִּי נָתַן לָכֶם אֶת הַמּוֹרֶה לִצְדָקָה, וַיּוֹרֶד לָכֶם גֶּשֶׁם מוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ בָּרִאשׁוֹן. מָה מְקַיֵּים ר' יוֹסָה טַעֲמָא דְּר' יוּדָה 'לָחֳדָשָׁיו יְבַכֵּר'? בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ יְהֵא מְבַכֵּר:

הלכה ג מתני' בִּשְׁלֹשָׁה בְּמַרְחֶשְׁוָן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר בִּשְׁבָעָה בּוֹ, חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם אַחַר הֶחָג, כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ הָאַחֲרוֹן שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לִנְהַר פְּרָת:

גמרא מַתְנִיתָא דְּר' מֵאִיר. דְּתָנֵי אֵי זֶהוּ זְמַנָּהּ שֶׁל רְבִיעָה, ר' מֵאִיר אוֹמֵר הַבְּכִירָה בַּשְּׁלֹשָׁה, וְהַבֵּינוֹנִית בַּשִּׁבְעָה, וְהָאַפִּילָה בַּשִּׁבְעָה עָשָׂר. ר' יוּדָה אוֹמֵר הַבְּכִירָה בַּשִּׁבְעָה, וְהַבֵּינוֹנִית בַּשִּׁבְעָה, וְהָאַפִּילָה בָּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. ר' יוֹסָה אוֹמֵר הַבְּכִירָה בַּשִּׁבְעָה עָשָׂר, וְהַבֵּינוֹנִית בָּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, וְהָאַפִּילָה בִּשְׁלֹשִׁים יוֹם. שֶׁכֵּן מָצִינוּ שֶׁאֵין הַיְחִידִים מַתְחִילִין לְהִתְעַנּוֹת אֶלָּא בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵיו.

אָמַר ר' אַבְּמְרִי אָחוֹי דְּר' יוֹסֵי, הַכֹּל מוֹדִים בַּשִּׁבְעָה עָשָׂר, שֶׁהוּא זְמַן כִּימָה לִשְׁקֹעַ, שֶׁבּוֹ יָרַד מַבּוּל לָעוֹלָם. מָה טַעֲמָא (בראשית ז) 'בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל מַעְיְנוֹת תְּהוֹם רַבָּה'.

ר' אַבָּא בַּר זְמִינָא, ר' לָעְזָר בְּשֵׁם ר' הוֹשַׁעְיָה, הֲלָכָה כְּמִי שֶׁהוּא אוֹמֵר בִּשְׁלֹשָׁה בְּמַרְחֶשְׁוָן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים. וְלָמָּה לֹא אָמַר כְּר' מֵאִיר, אִית תַּנָּיֵי תָּנֵי וּמְחַלֵּף.

כַּמָּה גְּשָׁמִים יֵרְדוּ וְיהֵא אָדָם צָרִיךְ לְבָרֵךְ? ר' חִייָה בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן, בַּתְּחִילָּה כְּדֵי רְבִיעָה, וּבַסּוֹף כְּדֵי שֶׁיְּהוֹחוּ פְּנֵי הַקַּרְמִיד. ר' יַנַּיי בִּי ר' יִשְׁמָעֵאל בְּשֵׁם ר' שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, בַּתְּחִילָּה כְּדֵי רְבִיעָה וּבַסּוֹף כְּדֵי שֶׁתִּשָּׁטֵף הַמְּגוּפָּה. וְיֵשׁ מְגוּפָּה נִשְׁטֶרִית? אֶלָּא רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִילּוּ הִיא שְׁרוּיָיה. רַבִּי יוֹסָה בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה, רַבִּי יוֹנָה רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל, בַּתְּחִילָּה כְּדֵי רְבִיעָה וּלְבַסּוֹף אֲפִילּוּ כָּל שֶׁהוּא.

ר' יוֹסָה בְּשֵׁם ר' זְעוּרָה,

[דף ד' ע"ב]

לְהֶפְסֵק תַּעֲנִית נָאֶמְרָה. רַבִּי חִזְקִיָּה וְרַבִּי נַחוּם וְרַב אַדָּא בַּר אִיכּוּמָא חָוון יְתִיבִין. אָמַר רַבִּי נַחוּם לְרַב אַדָּא בַּר אִיכּוּמָא לָא מִסְתַּבְּרָא לְהֶפְסֵק תַּעֲנִית נָאֶמְרָה, אָמַר לֵיהּ אִין. אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִזְקִיָּה לְרַב אַדָּא בַּר אִיכּוּמָא לָא מִסְתַּבְּרָא לְהֶפְסֵק תַּעֲנִית נָאֶמְרָה, אָמַר לֵיהּ אִין. אָמַר לֵיהּ וּלְמָה אֲמַרְתְּ לֵיהּ אָבִין, אָמַר לֵיהּ דְּהוּא נָהֵיג בְּשִׁיטַת רַבֵּיהּ. אָמַר ר' מָנָא לְר' חִזְקִיָּה, מַנּוּ רַבֵּיהּ? אָמַר לֵיהּ, ר' זְעוּרָא. אָמַר לֵיהּ, (אַף) אֲנַן אָמְרִין ר' יוֹסָה בְּשֵׁם ר' זְעוּרָה לְהֶפְסֵק תַּעֲנִית נָאֶמְרָה.

רַב יְהוּדָה בְּר' יְחֶזְקֵאל אָמַר, הָכֵין הֲוָה יְחֶזְקֵאל אַבָּא מְבָרֵךְ עַל יְרִידַת גְּשָׁמִים. יִתְגַּדַּל יִתְקַדַּשׁ יִתְבָּרַךְ יִתְרוֹמֵם שִׁמְךָ מַלְכֵּינוּ עַל כָּל טִיפָּה וְטִיפָּה שֶׁאַתְּ מוֹרִיד לָנוּ, שֶׁאַתְּ מַמְנִיעָן זוֹ מִזּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לו) 'כִּי יִגְרַע נִטְפֵי מָיִם, יָזוֹקּוּ מָטָר לְאֵידוֹ'. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (ויקרא כז) 'וְנִגְרַע מֵעֶרְכֶּךָ'. אָמַר ר' יוּדָן אֲבוֹי דְּר' מַתַּנְיָה, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁהוּא מוֹרִידָן בְּמִידָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב כח) 'וּמַיִם תִּיכֵּן בְּמִידָּה'.

ר' יוֹסָה בַּר יַעֲקֹב סְלַק מְבַקְּרָה לְר' יוּדָן מוּגְדְּלָיָא, עַד דְּהוּא תַמָּן, נְחַת מִיטְרָא. שְׁמַע קָלֵיהּ, אָמַר, אֶלֶף אַלְפִּים אָנוּ חַיָּבִין לְהוֹדוֹת לְשִׁמְךָ מַלְכֵּינוּ עַל כָּל טִיפָּה וְטִיפָּה שֶׁאַתְּ מוֹרִיד לָנוּ, שֶׁאַתְּ גּוֹמֵל טוֹבָה לְחַיָּבִים. אָמַר לֵיהּ הָדָא מִנָּן לָךְ? אָמַר לֵיהּ, הָכֵין הֲוָה ר' סִימוֹן רַבִּי מְבָרֵךְ עַל יְרִידַת גְּשָׁמִים.

וְכַמָּה גְּשָׁמִים יֵרְדוּ וְיהֵא בָּהֶם כְּדֵי רְבִיעָה? מְלֹא כְלִי מַחֲזִיק שָׁלֹשׁ טְפָחִים [כְּמִלֹּא כְלִי מַחֲרִישָׁה שֶׁל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים], דִּבְרֵי ר' מֵאִיר. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר בַּתְּחִילָּה טָפַח, וּבַשְּׁנִיָּיה טְפָחַיִם, וּבַשְּׁלִישִׁית שְׁלֹשָׁה טְפָחִים.

תָּנֵי, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אֵין לְךָ טָפַח שֶׁהוּא יוֹרֵד מִלְּמַעְלָן שֶׁאֵין הָאָרֶץ מַעֲלָה טְפָחַיִם כְּנֶגְדּוֹ. וּמַה טַעַם (תהלים מב) 'תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא לְקוֹל צִינּוֹרֶיךָ'.

אָמַר רַבִּי לֵוִי, הַמַּיִם הָעֶלְיוֹנִים זְכָרִים וְהַתַּחְתּוֹנִים נְקֵבוֹת. מָה טַעֲמָא (ישעיה מה) ׳תִּפְתַּח אֶרֶץ וְיִפְרוּ יֵשַׁע׳. ׳תִּפְתַּח אֶרֶץ׳, כְּנֶגֶד הַזֹּאת שֶׁהִיא פּוֹתַחַת לִפְנֵי הַזָּכָר. ׳וְיִפְרוּ יֵשַׁע׳, זוֹ פְּרִיָּה וּרְבִיָּה. ׳וּצְדָקָה תַּצְמִיחַ׳, זוֹ יְרִידַת גְּשָׁמִים. ׳אֲנִי ה׳ בְּרָאתִיו׳, לְכָךְ בְּרָאתִיו, לְתִיקוּנוֹ וּלְיִישׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם.

רַבִּי אַחָא וְתָנֵי לָהּ בְּשֵׁם רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ רְבִיעָה? שֶׁהִיא רוֹבַעַת אֶת הָאָרֶץ.

רַבִּי חֲנִינָה בְּרִיקָה בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה, שָׁרְשֵׁי חִיטָּה בּוֹקְעִין בָּאָרֶץ חֲמִשִּׁים אַמָּה, שָׁרְשֵׁי תְּאֵינָה רַכִּין בּוֹקְעִין בַּצּוּר. אִם כֵּן מַה יַּעֲשׂוּ שָׁרְשֵׁי חָרוּב וְשָׁרְשֵׁי שִׁקְמָה? אָמַר רַבִּי חֲנִינָה, אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם הַתְּהוֹם עוֹלָה וּמַשְׁקָה אוֹתָהּ. מַאי טַעֲמָא (שם כז) ׳אֲנִי ה׳ נוֹצְרָהּ, לְרָגָעִים אַשְׁקֶנָּה׳. תָּנֵי, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מְלַמֵּד שֶׁאֵין הָאָרֶץ שׁוֹתָה אֶלָּא לְפִי חִיפּוּמָהּ.

תָּנֵי, אִם הָיְתָה הַשָּׁנָה חֲסֵירָה נוֹתְנִין לָהּ חֶסְרוֹנָהּ, וְאִם לָאו הוֹלְכִין אַחַר סִידְרָהּ, דִּבְרֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. רַבִּי אוֹמֵר לְעוֹלָם הוֹלְכִין אַחַר סִידְרָהּ.

[דף ה׳ ע״א]

אִם הָיְתָה הַשָּׁנָה מְעוּבֶּרֶת הוֹלְכִין אַחַר עִיבּוּרָהּ.

מְחַלְּפָה שִׁיטָּתֵיהּ דְּרַבִּי! תַּמָּן הוּא אָמַר אַחַר סִידְרָהּ, וְכָא הוּא אָמַר אַחַר עִיבּוּרָהּ?! ר׳ זְעוּרָה ר׳ יֶסָא רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק מָטֵי בָהּ בְּשֵׁם ר׳ יוֹחָנָן, לְבַסּוֹף נִצְרְכָה:

הלכה ד מתני׳ הִגִּיעַ שִׁבְעָה עָשָׂר בְּמַרְחֶשְׁוָן וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים, הִתְחִילוּ הַיְחִידִים מִתְעַנִּין. אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִשַּׁחֲשֵׁיכָה, וּמוּתָּרִין בִּמְלָאכָה וּבִרְחִיצָה וּבְסִיכָה וּבְנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּיטָּה:

גמרא אֵילּוּ הֵם הַיְחִידִים? אֵילּוּ שֶׁהֵן מִתְמַנִּין פַּרְנָסִין עַל הַצִּיבּוּר. מִכְּיוָן שֶׁהוּא מִתְמַנֶּה פַּרְנָס עַל הַצִּיבּוּר הוּא מִתְפַּלֵּל וְנַעֲנָה?! אֶלָּא מִכְּיוָן שֶׁהוּא מִתְמַנֶּה פַּרְנָס עַל הַצִּיבּוּר וְנִמְצָא נָאֶמָן, כְּדֵיי הוּא מְצַלֶּייָא וּמִתְעַנֶּייָא.

חַד בַּר נָשׁ חֲוָה מַפִּיק מַעְשְׂרוֹי בְּתִיקְנָן, אָמַר לֵיהּ ר׳ טָנָא קוּם אֱמוֹר בְּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת.

חַד בַּר נָשׁ אֲתָא גַּבֵּי חַד מִן קְרִיבּוֹי דְּר׳ יַנַּיי, אָמַר לֵיהּ, רַבִּי, זְכֵה עִימִּי. אָמַר לֵיהּ וְלָא חֲוָה לַאֲבוּךְ פְּרִיטִין? אָמַר לֵיהּ לָא. אָמַר לֵיהּ גַּבַּיי אִינּוּן מַפְקְדִין, אָמַר לֵיהּ שְׁמַעִית עֲלֵיהוֹן דְּאִינּוּן סַרְקוּן. אָמַר לֵיהּ כְּדֵיי אַתְּ מְצַלֶּייָא וּמִתְעַנֶּייָא.

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת זָבִים פֶּרֶק רְבִיעִי

א. טָמֵא הַמַּכֶּה אֶת הַטָּהוֹר, וְטָהוֹר שֶׁמַּכָּה אֶת הַטָּמֵא, בִּגְדֵי טָהוֹר - טְמֵאִים; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: טָהוֹר הַמַּכֶּה אֶת הַטָּמֵא, בִּגְדֵי טָהוֹר - טְהוֹרִין. טָמֵא הַמַּכֶּה אֶת הַטָּהוֹר, בִּגְדֵי טָהוֹר - טְמֵאִים, שֶׁאֵם יִמָּשֵׁךְ הַטָּהוֹר, הֲרֵי הַטָּמֵא נוֹפֵל. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: תְּקָעוֹ - טָמֵא. רְתָקוֹ - טָהוֹר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: טַטְרְקִי שֶׁשָּׁנֵי רָאשֶׁיהָ נוֹגְעִים בָּאָרֶץ, וְאֶמְצָעִיתָהּ רוֹפֶפֶת, וְהַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יוֹשְׁבִים עָלֶיהָ, בִּגְדֵי טָהוֹר - טְהוֹרִין. וַחֲכָמִים אוֹמְרִין: עַד שֶׁיְּהֵא זֶה מַגִּיף וְזֶה פּוֹתֵחַ, וְעַד שֶׁיְּהֵא זֶה מוֹשֵׁךְ הֵילֶךְ וְזֶה מוֹשֵׁךְ הֵילָךְ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁיְּהֵא הַטָּהוֹר מַעֲלֶה אֶת הַטָּמֵא. רַבִּי שִׁמְעוֹן מְטַהֵר. וּמוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּשִׁנַּיִם שֶׁהָיוּ טוֹחֲנִין בְּרֵחַיִם שֶׁל יַד אוֹ (בְּרֵחַיִם) שֶׁל חָמוֹר, אוֹ טוֹעֲנִין בִּזְמַן שֶׁמַּשָּׂאָן כָּבֵד, בִּגְדֵי טָהוֹר - טְמֵאִין:

ב. צִיצִיתוֹ שֶׁל טָמֵא עַל גַּבֵּי טָהוֹר - טָהוֹר. צִיצִיתוֹ שֶׁל טָהוֹר עַל גַּבֵּי טָמֵא, אִם עָמַד טָמֵא - טָהוֹר, וְאִם עָמַד טָהוֹר - טָמֵא. צִיצִיתוֹ שֶׁל טָמֵא עַל גַּבֵּי צִיצִית שֶׁל טָהוֹר, אִם עָמַד טָמֵא - טָהוֹר. אִם עָמַד טָהוֹר - טָמֵא. צִיצִית שֶׁל טָהוֹר עַל גַּבֵּי צִיצִיתוֹ שֶׁל טָמֵא, בֵּין שֶׁעָמַד טָמֵא בֵּין שֶׁעָמַד טָהוֹר - טָהוֹר:

ג. שִׁלְשָׁה דְּבָרִים רַבִּי אֱלִיעֶזֶר חִסְמָא מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְטַמֵּא, וַחֲכָמִים מְטַהֲרִין. נִדָּה שֶׁיְּשֵׁבָה עִם הַטָּהוֹרָה בַּמִּטָּה, כִּפָּה שֶׁבְּרֹאשָׁהּ - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר חִסְמָא מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְטַמֵּא, וַחֲכָמִים מְטַהֲרִין. נוֹטֶלֶת עֶרְבָה מִלְאָה בְּגָדִים בִּזְמַן שֶׁמַּשָּׂאָהּ כָּבֵד, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר חִסְמָא מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְטַמֵּא, וַחֲכָמִים מְטַהֲרִין. יָשַׁב בַּסְּפִינָה, כֵּלִים שֶׁבְּרֹאשׁ הַנַּס שֶׁבַּסְּפִינָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר חִסְמָא מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְטַמֵּא, וַחֲכָמִים מְטַהֲרִים:

הַשָּׁלֵם

ד. זָב שֶׁהָיָה מָטָל עַל חֲמִשָּׁה כַּסִּיּוֹת לְרָחְבָּן - כֻּלָּן טְהוֹרִין, שֶׁאֵין אֶחָד מֵהֶן נוֹשֵׂא אֶת רֻבּוֹ. וְאִם הָיָה אֶמְצָעִי גָּבוֹהַּ - טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁרֻבּוֹ נִשָּׂא עָלָיו. וּמוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁאִם יָשַׁב עַל גַּבֵּי גְּשִׁישׁ שֶׁל מִטָּה, וְטַלִּית תַּחַת שְׁתֵּי רַגְלָיו שֶׁל גְּשִׁישׁ - שֶׁטְּמֵאוֹת. וּבַבְּהֵמָה תַּחַת שְׁתֵּי רַגְלַיִם וְיַד אַחַת, אוֹ תַּחַת שְׁתֵּי יָדַיִם וְרֶגֶל אַחַת - שֶׁטְּמֵאָה:

ה. זָב שֶׁהִקִּישׁ עַל אִילָן שֶׁכֹּחוֹ רַע אוֹ עַל שׁוֹכָה שֶׁכֹּחָהּ רַע, וְנָפְלוּ מִמֶּנּוּ פֵּגִין אוֹ שׁוֹכוֹת, וְעָלֵיהֶן מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ - טְמֵאִין. הִקִּישׁ עַל גַּבֵּי תְּנוּר וְנָפַל הַיְמָנוּ כִּכַּר תְּרוּמָה - טָהוֹר. וְאִם הָיָה חֶרֶס מְדֻבָּק בּוֹ - טָמֵא. הַשִּׁדָּה, וְהַתֵּבָה, וְהַמִּגְדָּל, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן בָּאִין בְּמִדָּה - טְמֵאִים. וְרַבִּי נְחֶמְיָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מְטַהֲרִין בְּאֵלּוּ. וְאִם הָיוּ נִסּוֹטִין - טְמֵאִין. זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁהוּא מִכֹּחַ הֶסְטָה - טְמֵאָה, וּמִכֹּחַ רְעָדָה - טָהוֹר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַל קוֹרוֹת בֵּית הַבַּד, בִּזְמַן שֶׁהִיא נִפְרֶצֶת - טְהוֹרָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף עַל קוֹרוֹת הַבַּלָּנִים, בִּזְמַן שֶׁהִיא מְפַקְפֶּקֶת וְאֵינָהּ נִשְׁמֶטֶת:

ו. הַזָּב בְּכַף מֹאזְנַיִם, וּמִשְׁקָב וּמוֹשֵׁב בְּכַף שְׁנִיָּה, אִם הַזָּב כּוֹרֵעַ - מְטַמְּאִין אֶחָד וּפוֹסְלִין אֶחָד. אִם הָיוּ הֵן מַכְרִיעִין - מְטַמְּאִין שְׁנַיִם וּפוֹסְלִין אֶחָד. בְּאָדָם, בֵּין שֶׁהַזָּב מַכְרִיעַ וּבֵין שֶׁכָּרַע אֶת הַזָּב - מְטַמְּאִין שְׁנַיִם וּפוֹסֵל אֶחָד. הַזָּב בְּכַף מֹאזְנַיִם, וְאוֹכְלִין וּמַשְׁקִין בְּכַף שְׁנִיָּה, כָּרַע הַזָּב - מְטַמְּאִין אֶחָד וּפוֹסֵל אֶחָד. כָּרְעוּ הֵן - טְהוֹרִין. פֵּרַשׁ - מְטַמֵּא אֶחָד וּפוֹסֵל אֶחָד. וְאִם אֵינוֹ יָדוּעַ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין גְּבוֹהִין מִן הָאָרֶץ אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא - נוֹתְנִין עֲלֵיהֶן חוּמְרֵי נִשָּׂא וְחוּמְרֵי נוֹשֵׂא:

ז. יָשַׁב עַל גַּבֵּי קוֹרָה, הַכֵּלִים שֶׁבָּעֶקֶל - טְמֵאִין. עַל הַמַּכְבֵּשׁ שֶׁל כּוֹבֵשׁ, בִּזְמַן שֶׁהוּא טָעוּן בָּאֳבָנִים, כֵּלִים שֶׁתַּחְתָּיו - טְהוֹרִין. וְרַבִּי נְחֶמְיָה מְטַמֵּא. בִּזְמַן שֶׁהוּא חוֹזֵר בַּכֵּלִים, כֵּלִים שֶׁתַּחְתָּיו - טְמֵאִין:

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת זָבִים פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. הֶחְמִירָה הַתּוֹרָה בְּאוֹכְלִין וּמַשְׁקִין וּמַדָּף שֶׁעַל הַזָּבִין, מִן אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין וּמַדָּף שֶׁתַּחַת הַזָּב, מִמִּשְׁכָּב וּמוֹשָׁב שֶׁעַל הַזָּב. בְּמִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב שֶׁתַּחַת הַזָּב, מִן אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין וּמַדָּף שֶׁתַּחַת הַזָּב. בְּמִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב שֶׁתַּחַת הַזָּב, מִן הָאָדָם שֶׁתַּחַת הַזָּב. בָּאָדָם בֵּין מִתַּחַת בֵּין מֵעַל הַזָּב, מִמִּשְׁכָּב וּמוֹשָׁב שֶׁעַל הַזָּב:

ב. רֹב הַטָּמֵא עַל הַטָּהוֹר אוֹ עַל מִקְצָתוֹ, בֵּין בְּזָב בֵּין בְּמִשְׁכָּב - טָמֵא. מִקְצָת טָמֵא עַל הַטָּהוֹר אוֹ עַל מִקְצָתוֹ, מִקְצָת טָהוֹר עַל הַטָּמֵא אוֹ עַל מִקְצָתוֹ, בְּזָב - טָמֵא, וּבְמִשְׁכָּב - טָהוֹר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִקְצָת טָהוֹר עַל הַטָּמֵא, אַף בְּזָב - טָהוֹר:

ג. וְאֵלּוּ הֵן חִבּוּרִין: הַשִּׁנַּיִם וְהַצִּפָּרְנַיִם וְהַשֵּׂעָר שֶׁלָּהֶן. וְאֵלּוּ הֵן מִקְצָתָם: רָאשֵׁי אֶצְבָּעוֹת יָדַיִם וְרַגְלַיִם. כִּיחוֹ וְנִיעוֹ וְרִירוֹ, וּמֵי הָאַף שֶׁלּוֹ - הֲרֵי הֵן כְּרֹקּוֹ. דִּמְעַת עֵינוֹ וְדַם מַגֵּפָתוֹ, וְהֶחָלָב בָּאִשָּׁה - מִטְמְאִין טָמְאַת מַשְׁקֶה. זוֹבוֹ וְרֹקּוֹ וּמֵימֵי רַגְלָיו - מְטַמְּאִין טָמְאָה חֲמוּרָה. זֵעָה וְלֵחָה סְרוּחָה, וְהָרְעִי - טְהוֹרִין מִכְּלוּם. וְכֵן דַּם הַיּוֹצֵא מִפִּיו וּמִפִּי הָאֻמָּה שֶׁלּוֹ - טְהוֹרִין. שִׁכְבַת זַרְעוֹ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵין מְטַמְּאִין בְּמַשָּׂא. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשִׁכְבַת זֶרַע בְּלֹא צְחִצּוּחֵי זִיבָה. הַנּוֹגֵעַ בְּמִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב שֶׁל זָב וְזָבָה נִדָּה וְיוֹלֶדֶת וּמְצֹרָע - מְטַמְּאִין שְׁנַיִם וּפוֹסְלִין אֶחָד. אֶחָד הַנּוֹגֵעַ וְאֶחָד הַמַּסִּיט וְאֶחָד הַנּוֹשֵׂא וְאֶחָד הַנִּשָּׂא, וּמַסִּיט אֵין בָּהֶם:

ד. בְּזוֹבוֹ שֶׁל זָב, וּבְרֹקּוֹ, וּבְשִׁכְבַת זַרְעוֹ, וּבְמֵימֵי רַגְלָיו, וּבְדַם הַנִּדָּה - מְטַמֵּא שְׁנַיִם וּפוֹסֵל אֶחָד. אֶחָד הַנּוֹגֵעַ וְאֶחָד הַמַּסִּיט. וּמְסִיטוֹ וְנוֹשֵׂא וְנִשָּׂא אֵין לָהֶם. אֵין לְךָ דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ רוּחַ חַיִּים שֶׁמְּטַמֵּא בְּהֶסֵּט, וְאֵין דָּבָר מַסִּיט אֶת הַטָּמֵא מְטַמֵּא אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים:

הַשָּׁלֵם

ה. הַנּוֹגֵעַ בְּצֶמֶר נִבְלָה וּבִנְימֵי מֶרְכָּב, וּבְמֵי חַטָּאת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן כְּדֵי הַזָּיָה - מְטַמֵּא שְׁנַיִם וּפוֹסֵל אֶחָד, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַנּוֹגֵעַ שֶׁלֹּא יָסִיט. פֵּרַשׁ - מְטַמֵּא אֶחָד וּפוֹסֵל אֶחָד. בְּקֶרֶן שֶׁל נְבֵלָה, וּבְעֵץ שֶׁל מֶרְכָּב, וּבְמֵי חַטָּאת שֶׁאֵין בָּהֶם כְּדֵי הַזָּאָה - מְטַמֵּא אֶחָד וּפוֹסֵל אֶחָד. הַנּוֹגֵעַ בִּבְוֹעַל נִדָּה וּבַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - מְטַמֵּא אֶחָד וּפוֹסֵל אֶחָד בֵּין אָדָם בֵּין כֵּלִים. פֵּרַשׁ - מְטַמֵּא אֶחָד וּפוֹסֵל אֶחָד. עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - כְּשֶׁרָה, וּמְשַׁמְּשֶׁיהָ - כְּשֵׁרָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּנִדָּה, וּמְשַׁמְּשֶׁיהָ - כְּשֵׁרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה ל, כב): "תְּזָרֵם כְּמוֹ דָוָה צֵא תֹאמַר לוֹ" - מַה נִּדָּה מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא, אַף עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא. הַמַּכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ לְבֵית עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - טָמֵא. כְּלִי חֶרֶס שֶׁהִכְנִיס אֲוִירוֹ לְבֵית עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - טָמֵא. הַסַּפְסָלִין וְהַקַּתֶּדְרָאוֹת שֶׁהִכְנִיס רֻבָּן לְבֵית עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - טָמֵא. יַיִן שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מְנָסְכוֹ, אִם יֵשׁ בּוֹ כַּזַּיִת - מְטַמֵּא טָמְאָה חֲמוּרָה, וְאִם לָאו - אֵינוֹ מְטַמֵּא טָמְאָה חֲמוּרָה אֶלָּא טָמְאַת מַשְׁקִין בִּלְבַד:

ו. הָאוֹכֵל מִנִּבְלַת עוֹף טָהוֹר, מִן הָעֲצָמוֹת וּמִן הַגִּידִים, מִן הַשֶּׁלֶל שֶׁל בֵּיצִים, מִן הַדָּם וּבְשָׂר מִן הַחַי - טָהוֹר. מִן הָאֶשְׁכּוֹל שֶׁל בֵּיצִים, וּמִן הַקְּרָקְבָן וּבְנֵי מֵעַיִם, אוֹ שֶׁהִמְחָה אֶת הַחֵלֶב וּגְמָעוֹ - טָהוֹר. כְּרָכָהּ בְּחַזֶּרֶת וּבְלָעָהּ - טָמֵא. בַּסִּיב וּבְלָעָהּ - טָהוֹר. הֶקִיאָהּ וְהִיא בְּבֵית הַבְּלִיעָה - מְטַמֵּא אֶחָד וּפוֹסֵל אֶחָד. הֶקִיאָהּ וְחָזַר וּבְלָעָהּ וְהִיא בְּבֵית הַבְּלִיעָה - מְטַמֵּא שְׁנַיִם וּפוֹסֵל אֶחָד. בְּלָעָהּ וְאֵין בָּהּ כַּזַּיִת - טָהוֹר מִכְּלוּם. נָטַל צִפּוֹר וַאֲכָלָהּ, אִם יֵשׁ בָּהּ כַּזַּיִת - טָמֵא, וְאִם לָאו - טָהוֹר: נִבְלַת הַבְּהֵמָה בְּפָנָיו בְּתוֹךְ פִּיו - טָמֵא, וּבְבֵית הַבְּלִיעָה - טָהוֹר. נִבְלַת הָעוֹף בְּפָנָיו וּבְתוֹךְ פִּיו - טָהוֹר. וּבְבֵית הַבְּלִיעָה - טָמֵא. נִמְצֵאת אוֹמֵר: בְּמָקוֹם שֶׁזּוֹ מְטַמְּאָה - זוֹ מְטַהֶרֶת, וּבְמָקוֹם שֶׁזּוֹ מְטַהֶרֶת - זוֹ מְטַמְּאָה. נִבְלַת עוֹף טָמֵא - כְּבַחֲצִי פְּרַס לִפְסֹל אֶת הַגְּוִיָּה. וְזוֹ אֶחָד מִשְּׁלִשָּׁה עָשָׂר דָּבָר שֶׁבֵּין נִבְלַת עוֹף טָהוֹר

תּוֹסֶפְתָּא

וּבֵין נִבְלַת עוֹף טָמֵא. נִבְלַת עוֹף טָמֵא, כַּזַּיִת - בְּבֵית הַבְּלִיעָה, כַּבֵּיצָה - לְטַמֵּא טָמְאַת אוֹכָלִין; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: זֶה וְזֶה כַּזַּיִת. וְרַבִּי חֲנִינָא אוֹמֵר: זֶה וָזֶה כַּבֵּיצָה:

ז. הָאוֹכֵל אֵבֶר מִן הַחַי מִן הַבְּהֵמָה מִן הַחַיָּה וּמִן הָעוֹפוֹת טְמֵאִים - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה שְׁמוֹנִים; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי אֶלְעָזָר וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ לוֹקֶה אֶלָּא אַרְבָּעִים; הָאוֹכֵל אֵבֶר מִן הַחַי מִן הַבְּהֵמָה מִן חַיָּה, מֵעוֹפוֹת טְהוֹרִין - כָּל שֶׁהוּא. וּמִן הַטְּמֵאִין - עַד שֶׁיִּהְיוּ בּוֹ כַּזַּיִת.

מַסֶּכֶת טְבוּל יוֹם פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. הַמַּכְנִיס חַלּוֹת בֵּין לְהַפְרִישָׁן בֵּין שֶׁלֹּא לְהַפְרִישָׁן, פָּרְשׁוּ וְאַחַר כָּךְ נָשְׁכָן - נִפְסָלוֹת בְּמִנְיָן. מוֹסִיף עֲלֵיהֶן הָאֹרֶז וּגְרִיס שֶׁל טַפִּיחַ, בִּזְמַן שֶׁאֵינָן קְלוּפִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף פּוֹלִין הַגַּמְלוֹנִין כֵּיוֹצֵא בָהֶן - טְהוֹרִין בְּאַב הַטֻּמְאָה וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּטְבוּל יוֹם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: טְהוֹרִין בְּטְבוּל יוֹם וּטְמֵאִין בְּכָל הַטֻּמְאוֹת. מוֹסִיף עֲלֵיהֶן הָאֹרֶז וּגְרִיס שֶׁל טַפִּיחַ, בִּזְמַן שֶׁהֵן קְלוּפִין. הַתַּבְלִין וְהַשְּׁנוּנִיּוֹת - חִבּוּר בְּטְבוּל יוֹם וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּכָל הַטֻּמְאוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, רַבִּי מֵאִיר הָיָה אוֹמֵר: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכִכָּרוֹת שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, אֲבָל בְּכִכָּרוֹת שֶׁל נַחְתּוֹם - אֵינוֹ טָמֵא אֶלָּא הַקֶּצַח וְהַשּׁוּמְשְׁמִין וְהַשְּׁנוּנִיּוֹת בִּלְבַד.

ב. אֶחָד מַשְׁקֶה שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה וְאֶחָד מַשְׁקֶה שֶׁנִּטְמָא בּוֹלֵד הַטֻּמְאָה - הֲרֵי הוּא תְּחִלָּה לְעוֹלָם. מְטַמֵּא חֲבֵרוֹ וַחֲבֵרוֹ אֶת חֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה, חוּץ מִמַּשְׁקֶה טְבוּל יוֹם, שֶׁהֵן פּוֹסְלִין וְאֵינָן מְטַמְּאִין.

ג. חֹמֶר בַּיָּדַיִם מִטְּבוּל יוֹם, שֶׁהַיָּדַיִם מְטַמְּאוֹת אֶחָד וּפוֹסְלוֹת אֶחָד בַּקֹּדֶשׁ, וּפוֹסְלוֹת אֶת הַחַלִּין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טָהֳרַת תְּרוּמָה, וּמְטַמְּאוֹת אֶת הַמַּשְׁקִין לַעֲשׂוֹת תְּחִלָּה. וְיֵשׁ יָדַיִם שֶׁמְּטַמְּאִין אוֹכְלֵי חַלִּין, בְּאֵלּוּ יָדַיִם? בְּיָדַיִם תְּחִלּוֹת, וְכָל שֶׁאֵינוֹ חִבּוּר בִּטְבוּל יוֹם - חִבּוּר בְּיָדַיִם. חֹמֶר בְּאוֹכְלִין שֶׁאֵין בְּמַשְׁקִין, וּבְמַשְׁקִין מַה שֶּׁאֵין בְּאוֹכְלִין, שֶׁהָאוֹכְלִין יֵשׁ לָהֶן יָדוֹת וְאֵין צְרִיכָה מַחֲשָׁבָה לְאוֹכְלִין, וּפְסִיקָן לְטַמֵּא אֲחֵרִים - טָמֵא, וְאֵין לָהֶם טָהֳרָה מִטְּמְאָתָן. חֹמֶר בְּמַשְׁקִין, שֶׁהַמַּשְׁקִין לְעוֹלָם תְּחִלָּה, לְטַמֵּא אֶת הַמַּשְׁקִים לִהְיוֹת תְּחִלָּה, וְאֶת הָאוֹכְלִין לִהְיוֹת שְׁנִיִּים, וּלְטַמֵּא כְּלֵי שֶׁטֶף מֵאֲחוֹרָיו וּכְלֵי חֶרֶס מֵאֲוִירוֹ. וְיֵשׁ מֵהֶם שֶׁנַּעֲשׂוּ אַב הַטֻּמְאָה לְטַמֵּא אָדָם, לְטַמֵּא בְּגָדִים, וּמְטַמְּאִין בְּכָל שֶׁהוּא, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּאוֹכְלִין. חֹמֶר בְּמַיִם מַה שֶּׁאֵין בְּמַשְׁקִין וּבְמַשְׁקִין מַה שֶּׁאֵין בְּמַיִם, שֶׁהַמַּיִם נַעֲשִׂין אַב הַטֻּמְאָה לְטַמֵּא אָדָם וּלְטַמֵּא בְּגָדִים, וּפוֹסְלִין אֶת הַמַּקֶּוֶה בִּשְׁלֹשֶׁת לוּגִין, וְאֶת הַגּוּף בִּשְׁלֹשֶׁת לוּגִין, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמַשְׁקִין. חֹמֶר בְּמַשְׁקִין שֶׁהַמַּשְׁקִין אֵין לָהֶם טָהֳרָה מִטְּמְאָתָן, וְאֵין טְהוֹרִין בְּגוּף, וּפוֹסְלִין אֶת הַמַּקֶּוֶה בְּשִׁנּוּי מַרְאֶה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמַיִם.

ד. אֲחוֹרֵי כֵלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמַשְׁקִין, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מְטַמְּאִין אֶת הַמַּשְׁקִין וְאֵין פּוֹסְלִין אֶת הָאוֹכְלִין, וַהֲלָכָה כִּדְבָרָיו. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מְטַמְּאִין אֶת הַמַּשְׁקִין וּפוֹסְלִין אֶת הָאוֹכְלִין. וְקַל וָחוֹמֶר, וּמַה אִם טְבוּל יוֹם שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא מַשְׁקֶה חַלִּין - פּוֹסֵל אוֹכְלֵי תְרוּמָה. אֲחוֹרֵי כֵלִים שֶׁהֵן מְטַמְּאִים מַשְׁקֶה חַלִּין, דִּין הוּא שֶׁיִּפְסְלוּ אוֹכְלֵי תְרוּמָה. שִׁמְעוֹן אֲחִי עֲזַרְיָה אוֹמֵר: חִלּוּף הַדְּבָרִים! מַה אִם טְבוּל יוֹם שֶׁהוּא פּוֹסֵל אוֹכְלֵי תְרוּמָה אֵינוֹ מְטַמֵּא מַשְׁקֶה חַלִּין, אֲחוֹרֵי כֵלִים שֶׁאֵינָן פּוֹסְלִין אוֹכְלֵי תְרוּמָה, דִּין הוּא שֶׁאֵינָן מְטַמְּאִין מַשְׁקֶה חַלִּין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: רְאֵה אֵיךְ הֲלָכָה זוֹ נֶחְלְקוּ עָלֶיהָ אֲבוֹת הָרִאשׁוֹנִים, וְדָנוּ דִּבְרֵי תוֹרָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וְדִבְרֵי סוֹפְרִים מִדִּבְרֵי תוֹרָה.

מַסֶּכֶת טְבוּל יוֹם פֶּרֶק שֵׁנִי

א. עִסָּה שֶׁקָּרְאָהּ שֵׁם חַלָּתָהּ בְּצִפּוֹנָהּ, וְכֵן קְשׁוּת שֶׁקָּרָא שֵׁם תְּרוּמָה בְּצִפּוֹנָהּ - הֲרֵי זֶה

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

חִבּוּר. נִטְלָה חַלָּתָהּ מִתּוֹכָהּ וְאַחַר כָּךְ חָזְרָה לְתוֹכָהּ - הֲרֵי זוֹ אֵינוֹ חִבּוּר. הַמִּקְפָּה וְהַחֲמִיטָה שֶׁל חֻלִּין, וְהַשֶּׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה צָף עַל גַּבֵּיהֶן, נָגַע טְבוּל יוֹם - לֹא פָסַל אֶלָּא הַשֶּׁמֶן. וְכֵן הַשֶּׁמֶן שֶׁהוּא צָף עַל גַּבֵּי הַיַּיִן. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים אֵינוֹ חִבּוּר. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: חִבּוּר. טְבוּל יוֹם שֶׁהָיָה תּוֹרֵם אֶת הַבּוֹר, וְנָפְלָה הֵימֶנּוּ חָבִית שֶׁל תְּרוּמָה וְשִׁקְּעָהּ בַּבּוֹר (שֶׁל יַיִן), מִן הַשָּׁפָה וְלִפְנִים - חִבּוּר. מִן הַשָּׁפָה וְלַחוּץ - אֵינוֹ חִבּוּר. וְאִם הָיָה פִּטּוּם, אֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ מֵאָה כּוֹר - כֻּלּוֹ חִבּוּר.

ב. חָבִית שֶׁנִּקְּבָה בֵּין מִשּׁוּלֶיהָ בֵּין מִצִּדֶּיהָ, וְנָגַע בָּהּ טְבוּל יוֹם - טְמֵאָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִפִּיהָ וּמִשּׁוּלֶיהָ - חִבּוּר. מִפִּיהָ - מִפְּנֵי שֶׁהַמַּשְׁקֶה מָשׁוּךְ לְתוֹךְ יָדוֹ. וּמִשּׁוּלֶיהָ מִפְּנֵי שֶׁהַמַּשְׁקֶה גָּרוּר עַל גַּבֵּי יָדוֹ. אֲבָל מִן הַצְּדָדִין - יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאָה. בְּעִבּוּעַ שֶׁבְּחָבִית שֶׁנִּקַּב וּמָכְנָן מִבִּפְנִים לְבַחוּץ; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּכֻלָּן, מִן הַצְּדָדִין - יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאָה. מַעֲשֶׂה שֶׁבִּעֲבֵּעַ יַיִן בַּעֲרָב, וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר: יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאָה.

ג. אֹכֶל שֶׁנִּפְרַס וּמְעוּרֶה בְּמִקְצָת, אִם יֵשׁ לוֹ יַד - אוֹחֲזִין אוֹתוֹ בְּיָד. עָלָה - אוֹחֲזִין אוֹתוֹ בֶּעָלֶה. יֵשׁ לוֹ זֶה וְזֶה - אוֹחֲז בְּאֵיזוֹ מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה, אֵין לוֹ לֹא זֶה וְלֹא זֶה; רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בְּגָדוֹל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּקָטָן. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: בַּטָּהוֹר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בַּטָּמֵא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּטְבוּל יוֹם, אֲבָל בִּשְׁאָר כָּל הַטְּמֵאוֹת - הֲרֵי זוֹ חִבּוּר. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֶחָד טְבוּל יוֹם וְאֶחָד כָּל הַטְּמֵאוֹת, שֶׁנִּמְשָׁךְ עִמּוֹ - חִבּוּר. וְשֶׁאֵינוֹ נִמְשָׁךְ עִמּוֹ - אֵינוֹ חִבּוּר.

ד. עִסָּה שֶׁנִּדְמְעָה אוֹ שֶׁנִּתְחַמְּצָה בְּשֹׁאוֹר שֶׁל תְּרוּמָה - נִתְחַיְּבָת בַּחַלָּה, וְאֵינָהּ נִפְסֶלֶת בְּטְבוּל יוֹם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: אֵין חַיֶּבֶת בַּחַלָּה וְנִפְסֶלֶת בְּטְבוּל יוֹם. אָמַר רַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסֵי: אָמַרְתִּי לִפְנֵי אַבָּא, אִי אַתָּה מוֹדֶה בְּמִקְפָּה וּבְחֲמִיטָה שֶׁל חֻלִּין, וְהַשּׁוּם וְהַשֶּׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה צָף עַל גַּבֵּיהֶן, שֶׁאִם נָגַע טְבוּל יוֹם בְּמִקְצָתוֹ - לֹא פָסַל אֶלָּא מְקוֹם מַגָּעוֹ בִּלְבַד. אָמַר לִי: זֶה מִן אֶחָד וְזֶה שְׁנֵי מִינִין.

הַשָּׁלֵם

ה. יֶרֶק שֶׁל תְּרוּמָה וּבֵיצָה טְרוּפָה נְתוּנָה עַל גַּבָּיו, וְנָגַע טְבוּל יוֹם בַּבֵּיצָה, כָּל הַסֵּדֶר הָעֶלְיוֹן - חִבּוּר; דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן. רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמְרִים: אֵינוֹ חִבּוּר, אֶלָּא הַקֶּלַח שֶׁכְּנֶגֶד יָדוֹ. עַל זוֹ הֵעִיד רַבִּי יִשְׁמָעֵאל לִפְנֵי חֲכָמִים בַּכֶּרֶם בְּיַבְנֶה, שֶׁאֵינוֹ חִבּוּר אֶלָּא הַקֶּלַח שֶׁכְּנֶגֶד יָדוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: לֹא עַל זוֹ הֵעִיד, אֶלָּא עַל הֶעָשׁוּי כְּמוֹ כוֹבַע שֶׁאֵינוֹ חִבּוּר.

ו. חוּט שֶׁל בֵּיצָה שֶׁקָּרַם עַל דָּפְנָהּ שֶׁל לָפָס, וְנָגַע בָּהּ טְבוּל יוֹם, מִן הַשָּׁפָה וְלִפְנִים - חִבּוּר, מִן הַשָּׁפָה וְלַחוּץ - אֵינוֹ חִבּוּר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף מִן הַשָּׁפָה וְלִפְנִים, כָּל שֶׁנִּקְלָף עִמּוֹ - חִבּוּר, וְכָל שֶׁאֵינוֹ נִקְלָף עִמּוֹ - אֵינוֹ חִבּוּר. בֵּיצִים שֶׁנִּקְּבָן לְתוֹךְ הַקְּעָרָה - אֵינָהּ חִבּוּר. הִתְחִיל לְטָרְפָן - אֵינוֹ חִבּוּר. טָרְפָן בְּמַשְׁקִים - הֲרֵי הוּא חִבּוּר. בֵּיצִים שֶׁנִּקְּבָן בְּטוֹפַח - אֵינָם חִבּוּר. הִתְחִיל לְטָרְפָן - אֵינָם חִבּוּר. טָרְפָן בְּמַשְׁקִין - חִבּוּר. טָרְפָן בְּמֵי עַצְמָן - לֹא הֻכְשְׁרוּ, הֲרֵי הֵן כְּעִגּוּלֵי דְּבֵלָה. עִגּוּלֵי דְּבֵלָה שֶׁנִּפְלוּ מַשְׁקִין עַל מִקְצָתָן - הֲרֵי זֶה קוֹצֶה הֵימֶנּוּ עַבִי שְׁלֹשׁ אֲצָבְעוֹת עַל רֹחַב מִלֹּא קְצִיעָה; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ נוֹטֵל (הֵימֶנּוּ) אֶלָּא מְקוֹם מַשְׁקֶה בִּלְבַד. אָמַר רַבִּי: נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בִּדְבֵלָה שְׁמֵנָה שֶׁלֹּא גְּרָסָה, וְדִבְרֵי חֲכָמִים בִּדְבֵלָה שְׁמֵנָה שֶׁגְּרָסָה.

ז. מַשְׁקֶה טְבוּל יוֹם - כַּטָּהוֹר; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בַּטָּמֵא. הָאִשָּׁה שֶׁהֵיא טְבוּלַת יוֹם - לָשָׁה לָהּ עִסָּה וְקוֹצָה הֵימֶנָּה חַלָּה, וּמִפְרֶשֶׁת חַלָּתָהּ וּמַנַּחַתָּהּ בִּכְפִישָׁה אוֹ בְּאַנְחוּתָא, וּמַקֶּפֶת וְקוֹרֵא לָהּ שֵׁם, מִפְּנֵי שֶׁהֵיא שְׁלִישִׁי, וְהַשְּׁלִישִׁי טָהוֹר בְּחֻלִּין, וְעַל כֵּן אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: דָּבָר חָדָשׁ שֶׁחִדְּשׁוּ סוֹפְרִים וְאֵין לִי מַה אָשִׁיב.

תּוֹסֶפְתָּא

ח. הַתּוֹרֵם אֶת הַבּוֹר וּנְתָנָהּ בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא תִּתְגַּלְגֵּל וְתַגִּיעַ לַבּוֹר, וְחָזַר וּנְתָנָהּ בְּמָקוֹם שֶׁתִּתְגַּלְגֵּל וְתַגִּיעַ לַבּוֹר, וְנִשְׁפְּכָה - הֲרֵי זֶה שָׁלֵם. הָיָה תּוֹרֵם אֶת הַבּוֹר וְנִסְדְּקָה, חָבִית אוֹ נִשְׁפְּכָה, אִם יָרַד הֵימֶנָּה כְּדֵי דְּמוּעַ - אֵינוֹ שָׁלֵם, וְאִם לָאו - הֲרֵי זֶה שָׁלֵם. הָיָה תּוֹרֵם אַרְבַּע חָמֵשׁ חָבִיּוֹת כְּאַחַת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָרַד מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּדֵי דְּמוּעַ - אֵינוֹ שָׁלֵם, אִם הָיָה תּוֹרֵם זֶה אַחַר זֶה - הֲרֵי הוּא שָׁלֵם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַתָּנָה עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּכָלָן, אִם הָיָה הֶדְיוֹט וְלֹא הִתְנָה - תְּנַאי בֵּית דִּין הוּא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּתְרוּמַת רֹאשִׁית יַיִן וְשֶׁל שֻׁמָּן, שֶׁאֵין תְּרוּמַת רֹאשִׁית נִטֶּלֶת אֶלָּא מִן הַמֶּקֶף, אֲבָל בִּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר וּשְׁאָר כָּל הַפֵּרוֹת - הֲרֵי זֶה שָׁלֵם. הָיָה תּוֹרֵם תְּרוּמָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר כְּאֶחָד, אַף תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר אֵינוֹ שָׁלֵם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּכָלָן אִם הָיָה הֶדְיוֹט וְלֹא הִתְנָה, תְּנַאי בֵּית דִּין הוּא.

מַסֶּכֶת יָדַיִם פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. מַיִם רְבִיעִית - נוֹתְנִין לְאֶחָד אֲבָל לֹא לִשְׁנַיִם. מֵחֲצִי לוֹג - לִשְׁלֹשָׁה אֲבָל לֹא לְאַרְבָּעָה. וּמִלּוֹג - לַחֲמִשָּׁה אֲבָל לֹא לַעֲשָׂרָה וְלֹא לְמֵאָה. מוֹסִיפִים עַל הָרִאשׁוֹנִים וְאֵין מוֹסִיפִים עַל הַשְּׁנִיִּים; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מֵי רְבִיעִית נוֹתְנִין לְאֶחָד אַף לִשְׁנַיִם. וּמֵחֲצִי לוֹג - לִשְׁלֹשָׁה אַף לְאַרְבָּעָה. מִלּוֹג - לַחֲמִשָּׁה, אַף לַעֲשָׂרָה וְאַף לְמֵאָה. מוֹסִיפִים עַל הַשְּׁנִיִּם וְאֵין מוֹסִיפִין עַל הָרִאשׁוֹנִים. כֵּיצַד? נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים וְשִׁפְשֵׁף וְחָזַר וְנָטַל אֶת הַשְּׁנִיִּים, וְאֵין בָּהֶן כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לְפָרָק - הֲרֵי זֶה מוֹסִיף עֲלֵיהֶן. אֶחָד הַנּוֹטֵל בְּיָדוֹ אַחַת, וְאֶחָד הַנּוֹטֵל בִּשְׁתֵּי יָדָיו, וְאֶחָד יָדוֹ שֶׁל גָּדוֹל, וְאֶחָד יָדוֹ שֶׁל קָטָן - צָרִיךְ לְטוֹל מֵי רְבִיעִית. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שְׁתֵּי יָדָיו שֶׁל שְׁנַיִם - נִדּוֹן כִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים. כֵּיצַד? שְׁנַיִם שֶׁנִּטְּלוּ לִשְׁתֵּי יָדֶיהָן מִן רְבִיעִית, לֹא יַחֲזֹר הָרִאשׁוֹן וְיִטֹּל יָדָיו מִשְּׁיָרֵי רְבִיעִית:

הַשָּׁלֵם

ב. הַנּוֹטֵל יָדָיו מִשְּׁטִיפָּה אַחַת - צָרִיךְ לְטוֹל מֵרְבִיעִית; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לִשְׁתֵּי יָדָיו צָרִיךְ לְטוֹל מֵרְבִיעִית. מִיָּדוֹ אַחַת, אֲפִלּוּ נוֹטֵל מִשְּׁיָרֵי רְבִיעִית - כָּשֵׁר. וְצָרִיךְ לְשַׁפְשֵׁף אֶת יָדָיו. שִׁפְשְׁפָהּ בַּחֲבֶרְתָּהּ - טְמֵאָה. בִּרְאשׁ אוֹ בַּכֹּתֶל - טְהוֹרָה. חָזַר וְנָגַע בָּהֶן - טְמֵאָה. כָּל הַחוֹצְצִין בַּגּוּף, חוֹצְצִין בַּיָּדַיִם, וּבְקִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם בַּמִּקְדָּשׁ. הַנּוֹטֵל יָדָיו, צָרִיךְ לְטוֹל מֵי רְבִיעִית. וְקִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם בַּמִּקְדָּשׁ, אֵין לְךָ שִׁעוּר:

ג. מְגוּפָּה שֶׁהִתְקִינָהּ לִכְלִי, נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ לַיָּדַיִם. הַחֵמֶת וְהַכְּפִישָׁה, אַף עַל פִּי שֶׁפְּחוּתִין - נוֹטְלִין מֵהֶן לַיָּדַיִם. הַשַּׁק וְהַקֻּפָּה, אַף שֶׁמְּקַבְּלִין - אֵין נוֹטְלִין בָּהֶן אֶת הַיָּדַיִם. הַשְּׂדֵה וְהַתֵּבָה וְהַמִּגְדָּל, בִּזְמַן שֶׁאֵין עֲשׂוּיִין לְאָהֳלִין - נוֹטְלִין מֵהֶם לַיָּדַיִם. וּבִזְמַן שֶׁהֵן עֲשׂוּיִם לְאָהֳלִים - אֵין נוֹטְלִין מֵהֶן לַיָּדַיִם:

ד. אֵין הַכֹּהֲנִים מְקַדְּשִׁין בְּמִקְדָּשׁ אֶלָּא בִּכְלִי, וְאֵין מַשְׁקִין אֶת הַסּוֹטוֹת אֶלָּא בִּכְלִי, וְאֵין מְטַהֲרִין אֶת הַמְצֹרָעִים אֶלָּא בִּכְלִי. שׁוּלֵי כְלֵי עֵץ כְּלֵי עֵצֶם כְּלֵי זְכוּכִית - אֵין נוֹטְלִין מֵהֶן לַיָּדַיִם. קְרָקָעָן, שָׂפָן, וַעֲשָׂאָן כֵּלִים - נוֹטְלִין מֵהֶם לַיָּדַיִם אִם יֵשׁ לָהֶם קַבָּלַת רְבִיעִית. שִׁבְרֵי כְלֵי חֶרֶס שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן כְּדֵי קַבָּלַת רְבִיעִית - נוֹטְלִין מֵהֶן לַיָּדַיִם:

ה. הַחוֹקֵק בְּאַמַּת הַמַּיִם וְעָשָׂה בָהּ בֵּית קַבָּלָה, אַף עַל פִּי שֶׁתָּלְשׁוּהָ מַיִם וְחִבְּרוּהָ - אֵין מְמַלְּאִין בָּהּ, וְאֵין מְקַדְּשִׁין בָּהּ, וְאֵין מַזִּין הֵימֶנָּה צָרִיכָה צְמִיד פָּתִיל, וְאֵינָהּ פּוֹסֶלֶת אֶת הַמְּקֻוֶה. חִשֵּׁב עָלֶיהָ אַחַר תְּלִישָׁתָהּ אוֹ שֶׁתָּלְשָׁהּ וְחִבְּרָהּ - מְמַלְּאִין בָּהּ וּמְקַדְּשִׁין בָּהּ, וּמַזִּין מַיִם הֵימֶנָּה, וּצְרִיכָה צְמִיד פָּתִיל, וּפוֹסֶלֶת אֶת הַמְּקֻוֶה:

ו. הַמַּיִם שֶׁנִּפְסְלוּ מִשְּׁתִיַּת הַבְּהֵמָה, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בְּקַרְקַע מְטַבִּילִים וְאֵין נוֹטְלִין מֵהֶן אֶת הַיָּדַיִם. הַמַּיִם שֶׁהַנַּחְתּוֹם מַטְבִּיל בָּהֶן גְּלוּסְקָאוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶן - פְּסוּלִים. וּכְשֶׁהוּא

תּוֹסֶפְתָּא

נוֹטֵל וְנוֹתְנוֹ עַל גַּבֵּי כִּכָּרוֹ, אִם נִשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶן - פְּסוּלִים, וְאִם לָאו - כְּשֵׁרִים. מַיִם שֶׁלִּפְנֵי הַנֶּפַח, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶן - אֵין נוֹטְלִין מֵהֶן לַיָּדַיִם, מִפְּנֵי שֶׁבְּיָדוּעַ שֶׁנֶּעֶשְׂתָה מֵהֶן מְלָאכָה. מַיִם שֶׁלִּפְנֵי הַסֵּפֶר, אִם נִשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶן - פְּסוּלִין, וְאִם לָאו - כְּשֵׁרִין.

ז. הַכֹּל כְּשֵׁרִים לִתֵּן לַיָּדַיִם, אֲפִלּוּ טְמֵא מֵת, אֲפִלּוּ בּוֹעֵל נִדָּה. כָּל שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא אֶת הַמַּיִם בְּמַשָּׂא - כָּשֵׁר לִתֵּן לַיָּדַיִם. הַנּוֹתֵן לַיָּדַיִם, הַנּוֹטֵל הָיָה מִתְכַּוֵּן, וְהַנּוֹתֵן אֵין מִתְכַּוֵּן. הַנּוֹתֵן מִתְכַּוֵּן, וְהַנּוֹטֵל אֵין מִתְכַּוֵּן - יָדָיו טְהוֹרוֹת. וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: יָדָיו טְמֵאוֹת:

ח. הִפְקִיעוּ אֶת הַמּוּלְיָר וְנָטַל הֵימֶנּוּ לַיָּדַיִם, אוֹ שֶׁנָּטַל מִן הַסִּילוֹן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּדֵי קְבָלַת רְבִיעִית - יָדָיו טְהוֹרוֹת. וּמוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי: שֶׁאִם הֵנִיחַ חָבִית בֵּין בִּרְכָּיו אוֹ בֵּין אֶצְיְלָיו וְנָטַל - שֶׁיָּדָיו טְהוֹרוֹת:

ט. הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי כּוֹסוֹת, בְּאַחַת נֶעֶשְׂתָה בּוֹ מְלָאכָה, וּבְאַחַת לֹא נֶעֶשְׂתָה בּוֹ מְלָאכָה. נָטַל מֵאֶחָד מֵהֶן לִשְׁתֵּי יָדָיו, וְעָשָׂה טָהֳרוֹת - טְהוֹרוֹת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מִן הַשֵּׁנִי וְעָשָׂה טָהֳרוֹת - טְהוֹרוֹת. מִן הָרִאשׁוֹן וְלֹא עָשָׂה טָהֳרוֹת, מִן הַשֵּׁנִי וְעָשָׂה טָהֳרוֹת - טְהוֹרוֹת. מִן הָרִאשׁוֹן וְעָשָׂה טָהֳרוֹת, מִן הַשֵּׁנִי וְעָשָׂה טָהֳרוֹת - טְהוֹרוֹת. מִן הָרִאשׁוֹן וְעָשָׂה טָהֳרוֹת - טְהוֹרוֹת. מִן הָרִאשׁוֹן וְעָשָׂה טָהֳרוֹת, מִן הַשֵּׁנִי וְעָשָׂה טָהֳרוֹת - אֲלוּ וְאֲלוּ מֻנָּחוֹת, אֲלוּ וְאֲלוּ תְּלוּיוֹת: הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי כּוֹסוֹת, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, וְנָטַל מֵאֶחָד מֵהֶן לִשְׁתֵּי יָדָיו וְעָשָׂה טָהֳרוֹת - טְהוֹרוֹת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: תְּלוּיוֹת. מִן הָרִאשׁוֹן וְלֹא עָשָׂה טָהֳרוֹת, מִן הַשֵּׁנִי וְעָשָׂה טָהֳרוֹת - טְהוֹרוֹת. מִן הָרִאשׁוֹן וְעָשָׂה טָהֳרוֹת, מִן הַשֵּׁנִי וְעָשָׂה טָהֳרוֹת - אֲלוּ וְאֲלוּ מֻנָּחוֹת, אֲלוּ וְאֲלוּ תְּלוּיוֹת. הָיוּ לְפָנָיו אַחַת טְהוֹרָה וְאַחַת טְמֵאָה, וּלְפָנָיו

הַשָּׁלֵם

שְׁתֵּי כּוֹסוֹת, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, וְנָטַל מֵאֶחָד מֵהֶן לִשְׁתֵּי יָדָיו אוֹ לְיַד אַחַת, וְעָשָׂה טָהֳרוֹת - טְהָרוֹתָיו טָהוֹר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הַטְמָאָה - בְּטֻמְאָתָהּ. הָיוּ יָדָיו אַחַת טְמֵאָה וְאַחַת טְהוֹרָה, וּלְפָנָיו שְׁתֵּי כִּכָּרִים אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, וְנָגְעוּ שְׁתֵּי יָדָיו בִּכְכָּר אֶחָד, בֵּין בְּבַת אַחַת בֵּין בָּזֶה אַחַר זֶה, אוֹ שֶׁנָּגְעָה יָדוֹ אַחַת בִּשְׁנֵי כִּכָּרִים זֶה אַחַר זֶה, הַיָּדַיִם וְהַכִּכָּרִים - תְּלוּיוֹת. נָגְעָה יָדוֹ אַחַת בִּשְׁנֵי כִּכָּרִים כְּאַחַת, הַיָּדַיִם - כְּמוֹת שֶׁהָיוּ, וְהַכִּכָּרִים - יִשָּׂרְפוּ:

מַסֶּכֶת יָדַיִם פֶּרֶק שֵׁנִי

א. הַכֹּהֲנִים מְקֻדָּשִׁים בַּמִּקְדָּשׁ בְּיָדַיִם עַד הַפֶּרֶק, וּבְרֶגֶל עַד הַסּוֹבֵךְ. הַנּוֹטֵל יָדָיו, לֹא יֹאמַר: הוֹאִיל וְהָרִאשׁוֹנִים טְמֵאִים הֲרֵינִי נוֹטֵל בַּטְּמֵאִים. וְאִם עָשָׂה כֵּן - יָדָיו טְמֵאוֹת. הַנּוֹטֵל אֶת יָדָיו - צָרִיךְ לְנַגְּבָם. הַמַּטְבִּיל אֶת יָדָיו - אֵינוֹ צָרִיךְ לְנַגְּבָם. הַנּוֹטֵל אֶת יָדָיו - צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ אֶת יָדָיו שֶׁלֹּא יֵצְאוּ הַמַּיִם חוּץ לַפֶּרֶק וְיִחְזְרוּ וְיִטַּמְּאוּ אֶת יָדָיו, אֲבָל הַמַּטְבִּיל יָדָיו - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ אֶת יָדָיו. הַנּוֹטֵל אֶת יָדָיו, אִם נִתְכַּוֵּן - יָדָיו טְהוֹרוֹת. וְאִם לָאו - טְמֵאוֹת. וְכֵן הַמַּטְבִּיל אֶת יָדָיו, אִם נִתְכַּוֵּן - יָדָיו טְהוֹרוֹת. וְאִם לָאו - יָדָיו טְמֵאוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים וְאַחַר כָּךְ נִמְצָא עַל יָדָיו יַבָּחוּשׁ וְכָל שֶׁבְּרִיתוֹ מִן הַמַּיִם - יָדָיו טְהוֹרוֹת. הַנּוֹטֵל יָדָיו, אִם הָלְכוּ הַמַּיִם עַד הַפֶּרֶק - יָדָיו טְהוֹרוֹת. וְאִם לָאו - יָדָיו טְמֵאוֹת. סָפֵק הָלְכוּ סָפֵק לֹא הָלְכוּ - יָדָיו טְהוֹרוֹת. וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: יָדָיו טְמֵאוֹת.

ב. נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים, זוֹ לְעַצְמָהּ וְזוֹ לְעַצְמָהּ, וְנִמְלַךְ וְנָטַל אֶת הַשְּׁנִיִּים לִשְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת - טְמֵאוּ זוֹ אֶת זוֹ. נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים לִשְׁתֵּי יָדָיו, וְנִמְלַךְ וְנָטַל אֶת הַשְּׁנִיִּים זוֹ לְעַצְמָהּ וְזוֹ לְעַצְמָהּ, אִם נִתְכַּוֵּן - יָדָיו טְהוֹרוֹת, וְאִם לָאו - טְמֵאוֹת. נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים לִשְׁתֵּי יָדָיו, וְנִטְמָא אַחַת מֵהֶן, הֲרֵי זֶה נוֹטֵל אֶת הַשְּׁנִיָּה בִּשְׁנַיִם וְאֵינוֹ

תּוֹסֶפְתָּא

חוֹשֵׁשׁ. נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים חוּץ לַפֶּרֶק, וְנָטַל אֶת הַשְּׁנִיִּים עַל גַּבֵּיהֶן, וְנָפַל כְּכָר תְּרוּמָה, מִן הַפֶּרֶק וְלִפְנִים - טָמֵא. מִן הַפֶּרֶק וְלַחוּץ - טָהוֹר. נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים וְאֶת הַשְּׁנִיִּים וְיָצְאוּ חוּץ לַפֶּרֶק, וְנָפַל כִּכַּר תְּרוּמָה טְמֵאָה, וְהַדִּין נוֹתֵן שֶׁיְּהֵא טָהוֹר, וּמַה אִם מֵי גְּשָׁמִים שֶׁאֵינָן מְטַהֲרִים אֶת הַמַּיִם שֶׁעַל גַּבֵּי הַיָּד - מְטַהֲרִין אֶת הַמַּיִם שֶׁעַל גַּבֵּי הָאָרֶץ. שְׁנִיִּים שֶׁמְּטַהֲרִין אֶת הַמַּיִם שֶׁעַל גַּבֵּי הַיָּד, דִּין הוּא שֶׁיְּטַהֲרוּ אֶת הַמַּיִם שֶׁעַל גַּבֵּי הָאָרֶץ.

ג. נוֹטְלִין אַרְבָּעָה אוֹ חֲמִשָּׁה זֶה בְּצַד זֶה וְאֵינָן חוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם אַרְבָּעָה דְּבָרִים: מִשּׁוּם שֶׁנִּטְמְאוּ, וּמִשּׁוּם שֶׁלֹּא נָטְלוּ מִן הָרְבִיעִית, וּמִשּׁוּם שֶׁנָּעֲשְׂתָה בָּהֶן מִלְאכָה, וּמִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִטְלוּ מִן הַכְּלִי, אֲבָל הַנּוֹטֵל וְהַנּוֹתֵן לַחֲבֵרוֹ בְּחָפְנָיו - יָדָיו טְמֵאוֹת, שֶׁמָּא תְּחִלָּה לֹא נָטַל מִן הַכְּלִי. שְׁנַיִם שֶׁנִּטְלוּ שְׁתֵּי יְדֵיהֶן, זֶה שְׁמִינִית וְזֶה שְׁמִינִית, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְעָרְבִין בַּקְּלוּחַ - יְדֵיהֶן טְמֵאוֹת, שֶׁמִּתְחִלָּה לֹא נִטְלוּ מִן הָרְבִיעִית.

ד. אֵלּוּ פוֹסְלִין לַיָּדַיִם: אֹכֶל רִאשׁוֹן, וְהַמַּדָּף, וְהַמַּשְׁקִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: הַנּוֹגֵעַ בִּרְצוּעָה - טָהוֹר, עַד שֶׁיִּגַּע בַּקְּצִיצָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: הַנּוֹגֵעַ בַּקְּצִיצָה - טָהוֹר עַד שֶׁיִּגַּע בַּמְּזוּזָה. סֵפֶר שֶׁבָּלָה, אִם יָכוֹל לְלַקֵּט הֵימֶנּוּ שְׁמוֹנִים וַחֲמִשָּׁה אוֹתִיּוֹת כְּפָרָשַׁת 'וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרוֹן' - מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם. מְגִלָּה שֶׁכָּתוּב בָּהּ שְׁמוֹנִים וַחֲמִשָּׁה אוֹתִיּוֹת כְּפָרָשַׁת 'וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרוֹן' - מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם. חִבֵּר בָּהּ יְרִיעוֹת אֲחֵרוֹת - הֵיא מְטַמְּאָה אֶת הַיָּדַיִם, וְהַשְּׁאָר אֵינָהּ מְטַמְּאָה אֶת הַיָּדַיִם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַגִּלָּיוֹן שֶׁבַּסֵּפֶר אִם יֵשׁ בָּהּ כְּדֵי הֶקֵּף כֻּלָּן - מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדַיִם. הַכּוֹתֵב הָלֵל וְשָׁמַע לַתִּינוֹק לְהִתְלַמֵּד בּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת - מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם.

ה. הַמְּשִׁיחוֹת וְהָרְצוּעוֹת שֶׁתְּפָרָן בַּסֵּפֶר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַיְּמָן - מְטַמְּאוֹת אֶת

הַשָּׁלֵם

הַיָּדַיִם. תִּיק הַסְּפָרִים, וּמִטְפָּחוֹת, וְתֵבָה שֶׁל סֵפֶר, בִּזְמַן שֶׁהֵן טְהוֹרוֹת - מְטַמְּאוֹת אֶת הַיָּדַיִם. הַבְּרָכוֹת וְהַקְּמֵעוֹת אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מֵאוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם, וּמַעֲנָנוֹת הָרְבֵּה שֶׁבְּתוֹרָה - אֵינָן מְטַמְּאוֹת אֶת הַיָּדַיִם. הַגִּלְיוֹנִים וְסִפְרֵי הַמִּינִין - אֵינָן מְטַמְּאוֹת הַיָּדַיִם. סִפְרֵי בֶן סִירָא וְכָל הַסְּפָרִים שֶׁנִּכְתְּבוּ מִכָּאן וְאֵילָךְ - אֵינָן מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדַיִם.

ו. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר: שִׁיר הַשִּׁירִים מְטַמְּאָה אֶת הַיָּדַיִם, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמְרָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ. וְקֹהֶלֶת אֵינָהּ מְטַמְּאָה אֶת הַיָּדַיִם, שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא מֵחָכְמָתוֹ שֶׁל שְׁלֹמֹה. אָמְרוּ לוֹ: וְכִי לֹא כָתַב אֶלָּא זוֹ בִּלְבַד? הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (מְלָכִים-א ה, יב): "וַיְדַבֵּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מָשָׁל", וְאוֹמֵר (מִשְׁלֵי ל, ו): "אַל תּוֹסֵף עַל דְּבָרָיו".

ז. עַמּוֹן וּמוֹאָב - מְעַשְּׂרִין מַעֲשֵׂר עָנִי בַּשְּׁבִיעִית, וְכָל הָאֲרָצוֹת - כְּשֶׁאָר שְׁנֵי שְׁבוּעַ, אִם מַעֲשֵׂר עָנִי - מַעֲשֵׂר עָנִי, וְאִם מַעֲשַׂר שֵׁנִי - מַעֲשַׂר שֵׁנִי. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן דּוֹרְמַסְקִית: אֲנִי הָיִיתִי עִם זְקֵנִים הָרִאשׁוֹנִים כְּשֶׁבָּאוּ מִיַּבְנֶה לְלוּד, וּמָצָאתִי אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בַּחֲנוּת שֶׁל נַחְתּוֹמִין בְּלוּד, אָמַר לִי: מַה חִדּוּשׁ הָיָה לָכֶם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ הַיּוֹם? אָמַרְתִּי לוֹ: תַּלְמִידֶיךָ אָנוּ, וּמִימֶיךָ אָנוּ שׁוֹתִין. אָמַר לִי: אִי אֶפְשָׁר לְבֵית הַמִּדְרָשׁ בְּלֹא חִדּוּשׁ, אָמַרְתִּי לוֹ אֶת הַהֲלָכוֹת וְאֶת הַתּוֹשְׁבּוֹת וְאֶת הַמִּנְיָן, וּכְשֶׁהִגַּעְתִּי לָזֶה וָלָגוּ עֵינָיו דְּמָעוֹת, אָמַר (תְּהִלִּים כה, יד): "סוֹד ה' לִירֵאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעָם", וְאוֹמֵר (עָמוֹס ג, ז): "כִּי לֹא יַעֲשֶׂה ה' אֱלֹהִים דָּבָר כִּי אִם גָּלָה סוֹדוֹ אֶל עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים". צֵא אֱמוֹר לָהֶן: אַל תָּחוּשׁוּ לְמִנְיָנְכֶם, כְּךָ מְקַבְּלַנִי מֵרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁקִּבֵּל מִן הַזּוּגוֹת, וְהַזּוּגוֹת מִן הַנְּבִיאִים, וְהַנְּבִיאִים מִמֹּשֶׁה, הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, שֶׁעַמּוֹן וּמוֹאָב מְעַשְּׂרִין מַעֲשֵׂר עָנִי בַּשְּׁבִיעִית.

ח. בּוֹ בַּיּוֹם עָמַד יְהוּדָה גֵּר עַמּוֹנִי לִפְנֵיהֶם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, אָמַר לָהֶן: מַה אֲנִי לָבוֹא

תּוֹסֶפְתָּא

בַּקָּהָל? אָמַר לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל: אָסוּר אַתָּה! אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: וְכִי עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּמְקוֹמָן הֵן? כְּבָר עָלָה סַנְחֵרִיב וְעִרְבֵּב אֶת כָּל הָאֻמּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה י, יג): "וָאָסִיר גְּבוּלוֹת עַמִּים וַעֲתִידוֹתֵיהֶם שׁוֹסֵתִי"? אָמַר לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל: וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר (יִרְמְיָה מט, ו): "וְאַחֲרֵי כֵן אָשִׁיב אֶת שְׁבוּת בְּנֵי עַמּוֹן נְאוּם ה'". כְּבָרְאשׁוֹנָה", וּכְבָר שָׁבוּ. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: וַהֲלֹא כְתִיב (עָמוֹס ט, יד): "וְשַׁבְתִּי אֶת שְׁבוּת עַמִּי יִשְׂרָאֵל", וַעֲדַיִן לֹא שָׁבוּ, מַה הֵם לֹא שָׁבוּ - אַף הֵם לֹא שָׁבוּ. אָמַר לָהֶן יְהוּדָה גֵּר עַמּוֹנִי: מַה אֶעֱשֶׂה אֲנִי? אָמְרוּ לוֹ: כְּבָר שָׁמַעְתָּ מִפִּי זָקֵן - הֲרֵי אַתָּה מָתָר לָבוֹא בַּקָּהָל. אָמַר לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל: אַף מִצְרִי כַּיּוֹצֵא בָּהֶם. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: לְמִצְרִים נָתַן לָהֶם הַכָּתוּב קְצָבָה, שֶׁנֶּאֱמַר (יְחֶזְקֵאל כט, יג): "מִקֵּץ אַרְבָּעִים שָׁנָה אֲקַבֵּץ אֶת מִצְרַיִם מִן הָעַמִּים אֲשֶׁר נְפֹצוּ שָׁמָּה".

ט. אָמַר לָהֶן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ - חִבָּתָם מִטַּמְּאָתָן, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אוֹתָן שִׁטִּיחִים לִבְהֵמָה. אָמְרוּ בַּיְתוֹסִים: קוֹבְלִין עֲלֵיכֶם פְּרוּשִׁין, מַה אִם בַּת בְּנִי הַבָּא מִכֹּחַ בְּנִי, שֶׁבָּא מִכֹּחוֹ - הֲרֵי יוֹרֶשְׁתַנִי, בִּתִּי הַבָּאָה מִכֹּחִי, אֵינוֹ דִּין שֶׁתִּירָשֵׁנִי? אָמְרוּ לָהֶן: לֹא, אִם אָמַרְתֶּם בְּבַת הַבֵּן שֶׁכֵּן חוֹלְקִין עִם הָאַחִים, תֹּאמְרוּ בְּבַת שֶׁאֵינָהּ חוֹלֶקֶת עִם הָאַחִים? אוֹמְרִים טוֹבְלֵי שַׁחֲרִית: קוֹבְלִנוּ עֲלֵיכֶם פְּרוּשִׁים שֶׁאַתֶּם מַזְכִּירִין אֶת הַשֵּׁם בְּשַׁחֲרִית בְּלֹא טְבִילָה. אוֹמְרִים פְּרוּשִׁים: קוֹבְלִנוּ עֲלֵיכֶם טוֹבְלֵי שַׁחֲרִית, שֶׁאַתֶּם מַזְכִּירִין אֶת הַשֵּׁם מִן הַגּוּף שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טֻמְאָה.

מַסֶּכֶת עֲקָצִין פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. הָעוֹקֵץ עֵנָב - מְטַמֵּא וּמְטַמֵּא וּמְצָטָרֵף. עָלִי שׁוּם וַעֲלֵי בְצָלִים וְהַקְּפִלּוֹטוֹת לַחִין - מְטַמְּאִין וּמְטַמְּאִין וְאֵין מְצָטָרְפִים. שָׂרְשֵׁי הַשֶּׁבֶת - מְטַמְּאִין וּמְטַמְּאִין וּמְצָטָרְפִין; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַנּוֹגֵעַ בָּעַמּוּד - טָמֵא. בַּסִּיב וּבַשֵּׁעָר - טָהוֹר.

ב. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר: הַסִּיג שֶׁל אֶשְׁכּוֹל שֶׁל רַצָּפָת - מְצָטָרְפִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שׁוֹמֵר אֶת

הַשָּׁלֵם

הָאֹכֶל. שָׂרְשֵׁי כָל הַנִּקְצָרִים - לֹא מְטַמְּאִין וְלֹא מְטַמְּאִין וְלֹא מִצְטָרְפִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מַלְעִין שֶׁל שִׁבֳּלִים כָּל שֶׁהֵן - מִצְטָרְפִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִכְסָסִין. אָגַד אֶת הַכִּרְיָכָה, בֵּין לִפְנִים מִכַּשָּׁעוּר בֵּין יָתֵר מִכַּשָּׁעוּר - אֵינוֹ טָמֵא אֶלָּא כַּשָּׁעוּר בִּלְבַד. וְהַמְקַשֵּׁף מִלְּילוֹת לְהַכְנִיסָן לְתוֹךְ בֵּיתָן - שְׁעוּרָן טֶפַח. מִכְּבֶדֶת שֶׁל תְּמָרָה שֶׁשִּׁיֵּר בָּהֶן תְּמָרָה אַחַת - טְמֵאָה. וְכֵן הַיָּד חִבּוּר לָהּ, וְהַשַּׁרְבִיטִין - אֵינָן חִבּוּר זֶה לָזֶה.

ג. יַד הַפַּרְכִּיל כָּל שֶׁהוּא. יְתֵרָה טֶפַח מִכָּאן וְטֶפַח מִכָּאן. יַד מִכְּבֶדֶת שֶׁל תְּמָרָה שֶׁהִיא יְתֵרָה מֵאַרְבָּעָה טְפָחִים, וְכֵן שְׁאָר כָּל הַנִּקְצָרִים - לֹא מְטַמְּאִין, וְלֹא מְטַמְּאִין, וְלֹא מִצְטָרְפִין. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אִם לִקְטָן לְתוֹלְתָן בְּחָפְתּוֹ אוֹ עַל פֶּתַח חֲנוּתוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ מְטַמְּאִין. וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: עֲקָצֵי הָאֲגָסִים, וְהַתַּפּוּחִים, וְהָאֶתְרוֹגִים, שֶׁלִּקְטָן לְתוֹלְתָן עַל פֶּתַח חֲנוּתוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ הֵן טְמֵאִין. וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שָׂרְשֵׁי חֲלָפוֹת הַתַּרְדִּין - טְמֵאִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִמְכָּרִין עִמָּהֶן. וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: עֹקֶץ דְּלַעַת - טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁלָק עִמָּהּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עֹקֶץ מְרַחֲפוֹת - טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱכָל עִמָּהּ. וְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: עֹקֶץ הַקִּתְרוֹס שְׁלֹשָׁה טְפָחִים.

ד. תְּבוּאָה שֶׁבָּסְסָהּ בַּגֹּרֶן - לֹא מְטַמְּאָה, וְלֹא מְטַמְּאָה, וְלֹא מִצְטָרֶפֶת. וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מְטַמְּאָה וּמְטַמְּאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוֹפְכָהּ בְּעֶתֶר. קֻלְפָּה שֶׁל שׁוּם שֶׁנָּפַל מַשְׁקִין עַל אֶחָד מֵהֶן, הוּא טָמֵא וַחֲבֵרוֹ טָהוֹר, שֶׁאֵין חִבּוּר אָדָם חִבּוּר. אֶתְרוֹג שֶׁנִּפְרַץ וְתָחֲבוֹ בְּכוּשׁ אוֹ בְּקִיסָם - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ חִבּוּר, שֶׁאֵין חִבּוּרֵי אָדָם חִבּוּר. עִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמֵי פֵּרוֹת - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה, שֶׁאֵין לְךָ שֶׁהוּא מְחַבֵּר אֶת הָאוֹכְלִין אֶלָּא שִׁבְעָה מַשְׁקִין בִּלְבַד. אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יוֹסֵי: לֹא יַד וְלֹא שׁוֹמֵר הִיא, לֹא מְטַמְּאָה, וְלֹא מִטַּמְּאָה וְלֹא מִצְטָרֶפֶת עִמָּהֶן. עֹקֶץ הָרִימוֹן - טָמֵא. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר: הַנּוֹגֵעַ בָּעַמּוּד - טָמֵא. בַּשֵּׁעָר וּבַמַּסְרֵק - טָהוֹר.

יהושע פרק יד

א וְאֵלֶּה אֲשֶׁר־נָחֲלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן
אֲשֶׁר נָחֲלוּ אוֹתָם אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן
וְרָאשֵׁי אֲבוֹת הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: **ב** בְּגוֹרָל
נַחֲלָתָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה לְתִשְׁעַת
הַמַּטּוֹת וְחֲצִי הַמַּטֶּה: **ג** כִּי־נָתַן מֹשֶׁה נַחֲלַת שְׁנֵי
הַמַּטּוֹת וְחֲצִי הַמַּטֶּה מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְלַלְוִיִּם לֹא־נָתַן
נַחֲלָה בְּתוֹכָם: **ד** כִּי־הָיוּ בְנֵי־יוֹסֵף שְׁנֵי מַטּוֹת
מְנַשֶּׁה וְאֶפְרָיִם וְלֹא־נָתְנוּ חֵלֶק לַלְוִיִּם בָּאָרֶץ כִּי
אִם־עָרִים לָשָׁבֶת וּמִגְרְשֵׁיהֶם לְמִקְנֵיהֶם
וּלְקִנְיָנָם: **ה** כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחְלְקוּ אֶת־הָאָרֶץ: {פ}
ו וַיִּגְּשׁוּ בְנֵי־יְהוּדָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בַּגִּלְגָּל וַיֹּאמֶר אֵלָיו
כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה הַקְנִזִּי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־הַדָּבָר
אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אִישׁ־הָאֱלֹהִים עַל
אֹדוֹתַי וְעַל אֹדוֹתֶיךָ בְּקָדֵשׁ בַּרְנֵעַ: **ז** בֶּן־אַרְבָּעִים
שָׁנָה אָנֹכִי בְּשָׁלְחַ מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה אֹתִי מִקָּדֵשׁ
בַּרְנֵעַ לְרַגֵּל אֶת־הָאָרֶץ וָאָשֵׁב אֹתוֹ דָּבָר כַּאֲשֶׁר
עִם־לְבָבִי: **ח** וְאַחַי אֲשֶׁר עָלוּ עִמִּי הִמְסּוּ אֶת־לֵב
הָעָם וְאָנֹכִי מִלֵּאתִי אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהָי: **ט** וַיִּשָּׁבַע
מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר אִם־לֹא הָאָרֶץ אֲשֶׁר
דָּרְכָה רַגְלְךָ בָּהּ לְךָ תִּהְיֶה לְנַחֲלָה וּלְבָנֶיךָ עַד־
עוֹלָם כִּי מִלֵּאתָ אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהָי: **י** וְעַתָּה הִנֵּה
הֶחֱיָה יְהוָה | אוֹתִי כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר זֶה אַרְבָּעִים
וְחָמֵשׁ שָׁנָה מֵאָז דִּבֶּר יְהוָה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אֶל־
מֹשֶׁה אֲשֶׁר־הָלַךְ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וְעַתָּה הִנֵּה
אָנֹכִי הַיּוֹם בֶּן־חָמֵשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה: **יא** עוֹדֶנִּי
הַיּוֹם חָזָק כַּאֲשֶׁר בְּיוֹם שָׁלְחַ אוֹתִי מֹשֶׁה כְּכֹחִי אָז
וּכְכֹחִי עָתָּה לַמִּלְחָמָה וְלָצֵאת וְלָבוֹא: **יב** וְעַתָּה
תְּנָה־לִי אֶת־הָהָר הַזֶּה אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה בַּיּוֹם
הַהוּא כִּי אַתָּה־שָׁמַעְתָּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־עֲנָקִים שָׁם
וְעָרִים גְּדֹלוֹת בְּצֻרוֹת אוּלַי יְהוָה אוֹתִי וְהוֹרַשְׁתִּים
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: **יג** וַיְבָרְכֵהוּ יְהוֹשֻׁעַ וַיִּתֵּן אֶת־
חֶבְרוֹן לְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה לְנַחֲלָה: **יד** עַל־כֵּן הָיְתָה־
חֶבְרוֹן לְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה הַקְנִזִּי לְנַחֲלָה עַד הַיּוֹם
הַזֶּה יַעַן אֲשֶׁר מִלֵּא אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל: **טו** וְשֵׁם חֶבְרוֹן לְפָנִים קִרְיַת אַרְבַּע
הָאָדָם הַגָּדוֹל בָּעֲנָקִים הוּא וְהָאָרֶץ שָׁקְטָה
מִמִּלְחָמָה: {פ}

יהושע פרק טו

א וַיְהִי הַגּוֹרָל לְמַטֵּה בְּנֵי יְהוּדָה לְמִשְׁפְּחֹתָם אֶל־
גְּבוּל אֱדוֹם מִדְבַּר־צִן נֶגְבָּה מִקְצֵה תֵימָן: **ב** וַיְהִי
לָהֶם גְּבוּל נֶגֶב מִקְצֵה יָם הַמֶּלַח מִן־הַלָּשׁוֹן הַפְּנֵה
נֶגְבָּה: **ג** וְיָצָא אֶל־מִנֶּגֶב לְמַעֲלֵה עַקְרַבִּים וְעָבַר
צִנָּה וְעָלָה מִנֶּגֶב לְקָדֵשׁ בַּרְנֵעַ וְעָבַר חֶצְרוֹן וְעָלָה
אַדָּרָה וְנָסַב הַקַּרְקָעָה: **ד** וְעָבַר עַצְמוֹנָה וְיָצָא
נַחַל מִצְרַיִם והיה (וְהָיוּ) תֹּצְאוֹת הַגְּבוּל יָמָּה זֶה־
יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל נֶגֶב: **ה** וּגְבוּל קֵדְמָה יָם הַמֶּלַח
עַד־קְצֵה הַיַּרְדֵּן וּגְבוּל לִפְאַת צָפוֹנָה מִלְּשׁוֹן הַיָּם
מִקְצֵה הַיַּרְדֵּן: **ו** וְעָלָה הַגְּבוּל בֵּית חָגְלָה וְעָבַר
מִצְּפוֹן לְבֵית הָעֲרָבָה וְעָלָה הַגְּבוּל אֶבֶן בֹּהַן בֶּן־
רְאוּבֵן: **ז** וְעָלָה הַגְּבוּל | דְּבִרָה מֵעֵמֶק עָכוֹר
וְצָפוֹנָה פֹּנֶה אֶל־הַגִּלְגָּל אֲשֶׁר־נֹכַח לְמַעֲלֵה
אֻדֻמִּים אֲשֶׁר מִנֶּגֶב לַנָּחַל וְעָבַר הַגְּבוּל אֶל־מֵי־
עֵין שֶׁמֶשׁ וְהָיוּ תֹצְאֹתָיו אֶל־עֵין רֹגֶל: **ח** וְעָלָה
הַגְּבוּל גֵּי בֶן־הִנֹּם אֶל־כֶּתֶף הַיְבוּסִי מִנֶּגֶב הִיא
יְרוּשָׁלָם וְעָלָה הַגְּבוּל אֶל־רֹאשׁ הָהָר אֲשֶׁר עַל־
פְּנֵי גֵי־הִנֹּם יָמָּה אֲשֶׁר בִּקְצֵה עֵמֶק־רְפָאִים

צָפוֹנָה: **ט** וְתָאַר הַגְּבוּל מֵרַאשׁ הָהָר אֶל־מַעְיַן מֵי
נֶפְתּוֹחַ וְיָצָא אֶל־עָרֵי הַר־עֶפְרוֹן וְתָאַר הַגְּבוּל
בַּעֲלָה הִיא קִרְיַת יְעָרִים: **י** וְנָסַב הַגְּבוּל מִבַּעֲלָה
יָמָּה אֶל־הַר שֵׂעִיר וְעָבַר אֶל־כֶּתֶף הַר־יְעָרִים
מִצָּפוֹנָה הִיא כְסָלוֹן וְיָרַד בֵּית־שֶׁמֶשׁ וְעָבַר
תִּמְנָה: **יא** וְיָצָא הַגְּבוּל אֶל־כֶּתֶף עֶקְרוֹן צָפוֹנָה
וְתָאַר הַגְּבוּל שִׂכְרוֹנָה וְעָבַר הַר־הַבַּעֲלָה וְיָצָא
יַבְנְאֵל וְהָיוּ תֹּצְאוֹת הַגְּבוּל יָמָּה: **יב** וּגְבוּל יָם
הַיָּמָּה הַגָּדוֹל וּגְבוּל זֶה גְּבוּל בְּנֵי־יְהוּדָה סָבִיב
לְמִשְׁפְּחֹתָם: **יג** וּלְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה נָתַן חֵלֶק בְּתוֹךְ
בְּנֵי־יְהוּדָה אֶל־פִּי יְהוָה לֵיהוֹשֻׁעַ אֶת־קִרְיַת אַרְבַּע
אֲבִי הָעֲנָק הִיא חֶבְרוֹן: **יד** וַיֹּרֶשׁ מִשָּׁם כָּלֵב אֶת־
שְׁלוֹשָׁה בְּנֵי הָעֲנָק אֶת־שֵׁשַׁי וְאֶת־אֲחִימַן וְאֶת־
תַּלְמַי יְלִידֵי הָעֲנָק: **טו** וַיַּעַל מִשָּׁם אֶל־יֹשְׁבֵי דְּבִר
וְשֵׁם־דְּבִר לְפָנִים קִרְיַת־סֵפֶר: **טז** וַיֹּאמֶר כָּלֵב
אֲשֶׁר־יַכֶּה אֶת־קִרְיַת־סֵפֶר וּלְכָדָהּ וְנָתַתִּי לוֹ אֶת־
עַכְסָה בִתִּי לְאִשָּׁה: **יז** וַיִּלְכְּדָהּ עָתְנִיאֵל בֶּן־קְנַז
אֲחִי כָלֵב וַיִּתֶּן־לוֹ אֶת־עַכְסָה בִתּוֹ
לְאִשָּׁה: **יח** וַיְהִי | בְּבוֹאָהּ וַתְּסִיתֵהוּ לִשְׁאוֹל
מֵאֵת־אָבִיהָ שָׂדֶה וַתִּצְנַח מֵעַל הַחֲמוֹר וַיֹּאמֶר־לָהּ
כָּלֵב מַה־לָּךְ: **יט** וַתֹּאמֶר תְּנָה־לִּי בְרָכָה כִּי אֶרֶץ
הַנֶּגֶב נְתַתָּנִי וְנָתַתָּה לִי גֻּלֹּת מָיִם וַיִּתֶּן־לָהּ אֶת
גֻּלֹּת עִלָּיוֹת וְאֶת גֻּלֹּת תַּחְתִּיוֹת: {פ}
כ זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְנֵי־יְהוּדָה
לְמִשְׁפְּחֹתָם: **כא** וַיִּהְיוּ הֶעָרִים מִקְצֵה לְמַטֵּה בְּנֵי־
יְהוּדָה אֶל־גְּבוּל אֱדוֹם בַּנֶּגְבָּה קַבְצְאֵל וְעֵדֶר
וְיָגוּר: **כב** וְקִינָה וְדִימוֹנָה וְעַדְעָדָה: **כג** וְקֶדֶשׁ
וְחָצוֹר וְיִתְנָן: **כד** זִיף וָטֶלֶם וּבְעָלוֹת: **כה** וְחָצוֹר |
חֲדַתָּה וּקְרִיּוֹת חֶצְרוֹן הִיא חָצוֹר: **כו** אֲמָם וּשְׁמַע
וּמוֹלָדָה: **כז** וַחֲצַר גַּדָּה וְחֶשְׁמוֹן וּבֵית
פֶּלֶט: **כח** וַחֲצַר שׁוּעָל וּבְאֵר שֶׁבַע
וּבִזְיוֹתְיָה: **כט** בַּעֲלָה וְעִיִּים וָעֶצֶם: **ל** וְאֶלְתּוֹלַד
וּכְסִיל וְחָרְמָה: **לא** וְצִקְלַג וּמַדְמַנָּה
וְסַנְסַנָּה: **לב** וּלְבָאוֹת וְשִׁלְחִים וְעַיִן וְרִמּוֹן כָּל־
עָרִים עֶשְׂרִים וָתֵשַׁע וְחַצֵרֵיהֶן: {ס} **לג** בַּשְּׁפֵלָה
אֶשְׁתָּאוֹל וְצָרְעָה וְאַשְׁנָה: **לד** וְזָנוֹחַ וְעֵין גַּנִּים
תַּפּוּחַ וְהֵעֵינָם: **לה** יַרְמוּת וַעֲדֻלָּם שׂוֹכֹה
וַעֲזֵקָה: **לו** וְשַׁעֲרַיִם וַעֲדִיתַיִם וְהַגְּדֵרָה וּגְדֵרֹתָיִם
עָרִים אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה וְחַצֵרֵיהֶן: {ס} **לז** צְנָן
וַחֲדָשָׁה וּמִגְדַּל־גָּד: **לח** וְדִלְעָן וְהַמִּצְפֶּה
וְיָקְתְּאֵל: **לט** לָכִישׁ וּבָצְקַת וְעֶגְלוֹן: **מ** וְכַבּוֹן
וְלַחְמָס וְכִתְלִישׁ: **מא** וּגְדֵרוֹת בֵּית־דָּגוֹן וְנַעֲמָה
וּמַקֵּדָה עָרִים שֵׁשׁ־עֶשְׂרֵה וְחַצֵרֵיהֶן:
{ס} **מב** לִבְנָה וָעֶתֶר וְעָשָׁן: **מג** וְיִפְתָּח וְאַשְׁנָה
וּנְצִיב: **מד** וּקְעִילָה וְאַכְזִיב וּמָרֵאשָׁה עָרִים תֵּשַׁע
וְחַצֵרֵיהֶן: {ס} **מה** עֶקְרוֹן וּבְנוֹתֶיהָ
וַחֲצֵרֶיהָ: **מו** מֵעֶקְרוֹן וָיָמָּה כֹּל אֲשֶׁר־עַל־יַד
אַשְׁדּוֹד וְחַצֵרֵיהֶן: {ס} **מז** אַשְׁדּוֹד בְּנוֹתֶיהָ
וַחֲצֵרֶיהָ עַזָּה בְּנוֹתֶיהָ וַחֲצֵרֶיהָ עַד־נַחַל מִצְרַיִם
וְהַיָּם הגבול (הַגָּדוֹל) וּגְבוּל: {ס} **מח** וּבָהָר
שָׁמִיר וְיַתִּיר וְשׂוֹכֹה: **מט** וְדַנָּה וְקִרְיַת־סַנָּה הִיא
דְבִר: {ס} **נ** וַעֲנָב וְאֶשְׁתְּמֹה וְעָנִים: **נא** וְגֹשֶׁן וְחֹלֹן
וְגִלֹה עָרִים אַחַת־עֶשְׂרֵה וְחַצֵרֵיהֶן: {ס} **נב** אֲרַב
וְרוּמָה וְאֶשְׁעָן: **נג** וינים (וְיָנוּם) וּבֵית־תַּפּוּחַ
וַאֲפֵקָה: **נד** וְחֻמְטָה וְקִרְיַת אַרְבַּע הִיא חֶבְרוֹן
וְצִיעֹר עָרִים תֵּשַׁע וְחַצֵרֵיהֶן: {ס} **נה** מָעוֹן |
כַּרְמֶל וָזִיף וְיוּטָה: **נו** וְיִזְרְעֶאל וְיָקְדְעָם
וְזָנוֹחַ: **נז** הַקַּיִן גִּבְעָה וְתִמְנָה עָרִים עֶשֶׂר
וְחַצֵרֵיהֶן: {ס} **נח** חַלְחוּל בֵּית־צוּר
וּגְדוֹר: **נט** וּמַעֲרָת וּבֵית־עֲנוֹת וְאֶלְתְּקֹן עָרִים שֵׁשׁ

וְחַצְרֵיהֶן: {פ}
ס קִרְיַת־בַּעַל הֵיא קִרְיַת יְעָרִים וְהָרַבָּה עָרִים
שְׁתַּיִם וְחַצְרֵיהֶן: {ס} **סא** בַּמִּדְבָּר בֵּית הָעֲרָבָה
מִדִּין וּסְכָכָה: **סב** וְהַנִּבְשָׁן וְעִיר־הַמֶּלַח וְעֵין גֶּדִי
עָרִים שֵׁשׁ וְחַצְרֵיהֶן: **סג** וְאֶת־הַיְבוּסִי יוֹשְׁבֵי
יְרוּשָׁלַ͏ִם לֹא־יוכלו (יָכְלוּ) בְּנֵי־יְהוּדָה לְהוֹרִישָׁם
וַיֵּשֶׁב הַיְבוּסִי אֶת־בְּנֵי יְהוּדָה בִּירוּשָׁלַ͏ִם עַד הַיּוֹם
הַזֶּה: {פ}

יהושע פרק טז

א וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל לִבְנֵי יוֹסֵף מִיַּרְדֵּן יְרִיחוֹ לְמֵי יְרִיחוֹ
מִזְרָחָה הַמִּדְבָּר עֹלֶה מֵירִיחוֹ בָּהָר בֵּית־
אֵל: **ב** וְיָצָא מִבֵּית־אֵל לוּזָה וְעָבַר אֶל־גְּבוּל
הָאַרְכִּי עֲטָרוֹת: **ג** וְיָרַד־יָמָּה אֶל־גְּבוּל הַיַּפְלֵטִי
עַד גְּבוּל בֵּית־חוֹרֹן תַּחְתּוֹן וְעַד־גָּזֶר וְהָיוּ תְצֹאתָו
יָמָּה: **ד** וַיִּנְחֲלוּ בְּנֵי־יוֹסֵף מְנַשֶּׁה וְאֶפְרָיִם: **ה** וַיְהִי
גְּבוּל בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְמִשְׁפְּחֹתָם וַיְהִי גְּבוּל נַחֲלָתָם
מִזְרָחָה עַטְרוֹת אַדָּר עַד־בֵּית חוֹרֹן עֶלְיוֹן: **ו** וְיָצָא
הַגְּבוּל הַיָּמָּה הַמִּכְמְתָת מִצָּפוֹן וְנָסַב הַגְּבוּל
מִזְרָחָה תַּאֲנַת שִׁלֹה וְעָבַר אוֹתוֹ מִמִּזְרָח
יָנוֹחָה: **ז** וְיָרַד מִיָּנוֹחָה עֲטָרוֹת וְנַעֲרָתָה וּפָגַע
בִּירִיחוֹ וְיָצָא הַיַּרְדֵּן: **ח** מִתַּפּוּחַ יֵלֶךְ הַגְּבוּל יָמָּה
נַחַל קָנָה וְהָיוּ תְצֹאתָיו הַיָּמָּה זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה
בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְמִשְׁפְּחֹתָם: **ט** וְהֶעָרִים הַמִּבְדָּלוֹת
לִבְנֵי אֶפְרַיִם בְּתוֹךְ נַחֲלַת בְּנֵי־מְנַשֶּׁה כָּל־הֶעָרִים
וְחַצְרֵיהֶן: **י** וְלֹא הוֹרִישׁוּ אֶת־הַכְּנַעֲנִי הַיּוֹשֵׁב
בְּגָזֶר וַיֵּשֶׁב הַכְּנַעֲנִי בְּקֶרֶב אֶפְרַיִם עַד־הַיּוֹם הַזֶּה
וַיְהִי לְמַס־עֹבֵד: {פ}

יהושע פרק יז

א וַיְהִי הַגּוֹרָל לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה כִּי־הוּא בְּכוֹר יוֹסֵף
לְמָכִיר בְּכוֹר מְנַשֶּׁה אֲבִי הַגִּלְעָד כִּי הוּא הָיָה אִישׁ
מִלְחָמָה וַיְהִי־לוֹ הַגִּלְעָד וְהַבָּשָׁן: **ב** וַיְהִי לִבְנֵי
מְנַשֶּׁה הַנּוֹתָרִים לְמִשְׁפְּחֹתָם לִבְנֵי אֲבִיעֶזֶר וְלִבְנֵי־
חֵלֶק וְלִבְנֵי אַשְׂרִיאֵל וְלִבְנֵי־שֶׁכֶם וְלִבְנֵי־חֵפֶר
וְלִבְנֵי שְׁמִידָע אֵלֶּה בְּנֵי מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף הַזְּכָרִים
לְמִשְׁפְּחֹתָם: **ג** וּלְצְלָפְחָד בֶּן־חֵפֶר בֶּן־גִּלְעָד בֶּן־
מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לֹא־הָיוּ לוֹ בָנִים כִּי אִם־בָּנוֹת
וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֹתָיו מַחְלָה וְנֹעָה חָגְלָה מִלְכָּה
וְתִרְצָה: **ד** וַתִּקְרַבְנָה לִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי |
יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְלִפְנֵי הַנְּשִׂיאִם לֵאמֹר יְהוָה צִוָּה
אֶת־מֹשֶׁה לָתֶת־לָנוּ נַחֲלָה בְּתוֹךְ אַחֵינוּ וַיִּתֵּן לָהֶם
אֶל־פִּי יְהוָה נַחֲלָה בְּתוֹךְ אֲחֵי אֲבִיהֶן: **ה** וַיִּפְּלוּ
חַבְלֵי־מְנַשֶּׁה עֲשָׂרָה לְבַד מֵאֶרֶץ הַגִּלְעָד וְהַבָּשָׁן
אֲשֶׁר מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן: **ו** כִּי בְּנוֹת מְנַשֶּׁה נָחֲלוּ נַחֲלָה
בְּתוֹךְ בָּנָיו וְאֶרֶץ הַגִּלְעָד הָיְתָה לִבְנֵי־מְנַשֶּׁה
הַנּוֹתָרִים: **ז** וַיְהִי גְּבוּל־מְנַשֶּׁה מֵאָשֵׁר הַמִּכְמְתָת
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי שְׁכֶם וְהָלַךְ הַגְּבוּל אֶל־הַיָּמִין אֶל־
יֹשְׁבֵי עֵין תַּפּוּחַ: **ח** לִמְנַשֶּׁה הָיְתָה אֶרֶץ תַּפּוּחַ
וְתַפּוּחַ אֶל־גְּבוּל מְנַשֶּׁה לִבְנֵי אֶפְרָיִם: **ט** וְיָרַד
הַגְּבוּל נַחַל קָנָה נֶגְבָּה לַנַּחַל עָרִים הָאֵלֶּה
לְאֶפְרַיִם בְּתוֹךְ עָרֵי מְנַשֶּׁה וּגְבוּל מְנַשֶּׁה מִצְּפוֹן
לַנַּחַל וַיְהִי תְצֹאתָיו הַיָּמָּה: **י** נֶגְבָּה לְאֶפְרַיִם
וְצָפוֹנָה לִמְנַשֶּׁה וַיְהִי הַיָּם גְּבוּלוֹ וּבְאָשֵׁר יִפְגְּעוּן
מִצָּפוֹן וּבְיִשָּׂשכָר מִמִּזְרָח: **יא** וַיְהִי לִמְנַשֶּׁה
בְּיִשָּׂשכָר וּבְאָשֵׁר בֵּית־שְׁאָן וּבְנוֹתֶיהָ וְיִבְלְעָם
וּבְנוֹתֶיהָ וְאֶת־יֹשְׁבֵי דֹאר וּבְנוֹתֶיהָ וְיֹשְׁבֵי עֵין־דֹּר
וּבְנוֹתֶיהָ וְיֹשְׁבֵי תַעְנַךְ וּבְנוֹתֶיהָ וְיֹשְׁבֵי מְגִדּוֹ
וּבְנוֹתֶיהָ שְׁלֹשֶׁת הַנָּפֶת: **יב** וְלֹא יָכְלוּ בְּנֵי מְנַשֶּׁה
לְהוֹרִישׁ אֶת־הֶעָרִים הָאֵלֶּה וַיּוֹאֶל הַכְּנַעֲנִי לָשֶׁבֶת

בָּאָרֶץ הַזֹּאת: **יג** וַיְהִי כִּי חָזְקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ
אֶת־הַכְּנַעֲנִי לָמַס וְהוֹרֵשׁ לֹא הוֹרִישׁוֹ:
{ס} **יד** וַיְדַבְּרוּ בְּנֵי יוֹסֵף אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר מַדּוּעַ
נָתַתָּה לִּי נַחֲלָה גּוֹרָל אֶחָד וְחֶבֶל אֶחָד וַאֲנִי עַם־
רָב עַד אֲשֶׁר־עַד־כֹּה בֵּרַכַנִי יְהוָה: **טו** וַיֹּאמֶר
אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ אִם־עַם־רַב אַתָּה עֲלֵה לְךָ הַיַּעְרָה
וּבֵרֹאתָ לְךָ שָׁם בְּאֶרֶץ הַפְּרִזִּי וְהָרְפָאִים כִּי־אָץ לְךָ
הַר־אֶפְרָיִם: **טז** וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יוֹסֵף לֹא־יִמָּצֵא לָנוּ
הָהָר וְרֶכֶב בַּרְזֶל בְּכָל־הַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּאֶרֶץ־
הָעֵמֶק לַאֲשֶׁר בְּבֵית־שְׁאָן וּבְנוֹתֶיהָ וְלַאֲשֶׁר בְּעֵמֶק
יִזְרְעֶאל: **יז** וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־בֵּית יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם
וְלִמְנַשֶּׁה לֵאמֹר עַם־רַב אַתָּה וְכֹחַ גָּדוֹל לָךְ לֹא־
יִהְיֶה לְךָ גּוֹרָל אֶחָד: **יח** כִּי הַר יִהְיֶה־לָּךְ כִּי־יַעַר
הוּא וּבֵרַאתּוֹ וְהָיָה לְךָ תֹּצְאֹתָיו כִּי־תוֹרִישׁ אֶת־
הַכְּנַעֲנִי כִּי רֶכֶב בַּרְזֶל לוֹ כִּי חָזָק הוּא: {פ}

יהושע פרק יח

א וַיִּקָּהֲלוּ כָל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שִׁלֹה וַיִּשְׁכִּינוּ שָׁם
אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְהָאָרֶץ נִכְבְּשָׁה
לִפְנֵיהֶם: **ב** וַיִּוָּתְרוּ בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר לֹא־חָלְקוּ
אֶת־נַחֲלָתָם שִׁבְעָה שִׁבְטִים: **ג** וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד־אָנָה אַתֶּם מִתְרַפִּים לָבוֹא
לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵי
אֲבוֹתֵיכֶם: **ד** הָבוּ לָכֶם שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים לַשָּׁבֶט
וְאֶשְׁלְחֵם וְיָקֻמוּ וְיִתְהַלְּכוּ בָאָרֶץ וְיִכְתְּבוּ אוֹתָהּ
לְפִי נַחֲלָתָם וְיָבֹאוּ אֵלָי: **ה** וְהִתְחַלְּקוּ אֹתָהּ
לְשִׁבְעָה חֲלָקִים יְהוּדָה יַעֲמֹד עַל־גְּבוּלוֹ מִנֶּגֶב
וּבֵית יוֹסֵף יַעַמְדוּ עַל־גְּבוּלָם מִצָּפוֹן: **ו** וְאַתֶּם
תִּכְתְּבוּ אֶת־הָאָרֶץ שִׁבְעָה חֲלָקִים וַהֲבֵאתֶם אֵלַי
הֵנָּה וְיָרִיתִי לָכֶם גּוֹרָל פֹּה לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ: **ז** כִּי אֵין־חֵלֶק לַלְוִיִּם בְּקִרְבְּכֶם כִּי־כְהֻנַּת
יְהוָה נַחֲלָתוֹ וְגָד וּרְאוּבֵן וַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה
לָקְחוּ נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה אֲשֶׁר נָתַן
לָהֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה: **ח** וַיָּקֻמוּ הָאֲנָשִׁים וַיֵּלֵכוּ
וַיְצַו יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הַהֹלְכִים לִכְתֹּב אֶת־הָאָרֶץ
לֵאמֹר לְכוּ וְהִתְהַלְּכוּ בָאָרֶץ וְכִתְבוּ אוֹתָהּ וְשׁוּבוּ
אֵלַי וּפֹה אַשְׁלִיךְ לָכֶם גּוֹרָל לִפְנֵי יְהוָה
בְּשִׁלֹה: **ט** וַיֵּלְכוּ הָאֲנָשִׁים וַיַּעַבְרוּ בָאָרֶץ וַיִּכְתְּבוּהָ
לֶעָרִים לְשִׁבְעָה חֲלָקִים עַל־סֵפֶר וַיָּבֹאוּ אֶל־
יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַמַּחֲנֶה שִׁלֹה: **י** וַיַּשְׁלֵךְ לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ
גּוֹרָל בְּשִׁלֹה לִפְנֵי יְהוָה וַיְחַלֵּק־שָׁם יְהוֹשֻׁעַ אֶת־
הָאָרֶץ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמַחְלְקֹתָם: {פ}
יא וַיַּעַל גּוֹרָל מַטֵּה בְנֵי־בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחֹתָם וַיֵּצֵא
גְּבוּל גּוֹרָלָם בֵּין בְּנֵי יְהוּדָה וּבֵין בְּנֵי יוֹסֵף: **יב** וַיְהִי
לָהֶם הַגְּבוּל לִפְאַת צָפוֹנָה מִן־הַיַּרְדֵּן וְעָלָה הַגְּבוּל
אֶל־כֶּתֶף יְרִיחוֹ מִצָּפוֹן וְעָלָה בָהָר וָמָּה וְהָיָה
(וְהָיוּ) תֹּצְאֹתָיו מִדְבָּרָה בֵּית אָוֶן: **יג** וְעָבַר מִשָּׁם
הַגְּבוּל לוּזָה אֶל־כֶּתֶף לוּזָה נֶגְבָּה הִיא בֵּית־אֵל
וְיָרַד הַגְּבוּל עַטְרוֹת אַדָּר עַל־הָהָר אֲשֶׁר מִנֶּגֶב
לְבֵית־חוֹרוֹן תַּחְתּוֹן: **יד** וְתָאַר הַגְּבוּל וְנָסַב
לִפְאַת־יָם נֶגְבָּה מִן־הָהָר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי בֵית־חוֹרוֹן
נֶגְבָּה והיה (וְהָיוּ) תֹּצְאֹתָיו אֶל־קִרְיַת־בַּעַל הִיא
קִרְיַת יְעָרִים עִיר בְּנֵי יְהוּדָה זֹאת פְּאַת־
יָם: **טו** וּפְאַת־נֶגְבָּה מִקְצֵה קִרְיַת יְעָרִים וְיָצָא
הַגְּבוּל יָמָּה וְיָצָא אֶל־מַעְיַן מֵי נֶפְתּוֹחַ: **טז** וְיָרַד
הַגְּבוּל אֶל־קְצֵה הָהָר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי גֵי בֶן־הִנֹּם
אֲשֶׁר בְּעֵמֶק רְפָאִים צָפוֹנָה וְיָרַד גֵּי הִנֹּם אֶל־כֶּתֶף
הַיְבוּסִי נֶגְבָּה וְיָרַד עֵין רֹגֵל: **יז** וְתָאַר מִצָּפוֹן וְיָצָא
עֵין שֶׁמֶשׁ וְיָצָא אֶל־גְּלִילוֹת אֲשֶׁר־נֹכַח מַעֲלֵה
אֲדֻמִּים וְיָרַד אֶבֶן בֹּהַן בֶּן־רְאוּבֵן: **יח** וְעָבַר אֶל־

בֶּתֶף מוּל־הָעֲרָבָה צָפוֹנָה וְיָרַד הָעֲרָבָתָה: **יט** וְעָבַר הַגְּבוּל אֶל־בֶּתֶף בֵּית־חָגְלָה צָפוֹנָה והיה (וְהָיוּ |) תצאותיו (תְּצָאוֹת) הַגְּבוּל אֶל־לְשׁוֹן יָם־הַמֶּלַח צָפוֹנָה אֶל־קְצֵה הַיַּרְדֵּן נֶגְבָּה זֶה גְּבוּל נֶגֶב: **כ** וְהַיַּרְדֵּן יִגְבֹּל־אֹתוֹ לִפְאַת־קֵדְמָה זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי בִנְיָמִן לִגְבוּלֹתֶיהָ סָבִיב לְמִשְׁפְּחֹתָם: {פ}

כא וְהָיוּ הֶעָרִים לְמַטֵּה בְּנֵי בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם יְרִיחוֹ וּבֵית־חָגְלָה וְעֵמֶק קְצִיץ: **כב** וּבֵית הָעֲרָבָה וּצְמָרַיִם וּבֵית־אֵל: **כג** וְהָעַוִּים וְהַפָּרָה וְעָפְרָה: **כד** וּכְפַר העמני (הָעַמֹּנִי) וְהָעָפְנִי וָגָבַע עָרִים שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן: **כה** גִּבְעוֹן וְהָרָמָה וּבְאֵרוֹת: **כו** וְהַמִּצְפֶּה וְהַכְּפִירָה וְהַמֹּצָה: **כז** וְרֶקֶם וְיִרְפְּאֵל וְתַרְאֲלָה: **כח** וְצֵלַע הָאֶלֶף וְהַיְבוּסִי הִיא יְרוּשָׁלַ͏ִם גִּבְעַת קִרְיַת עָרִים אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי־בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחֹתָם: {פ}

יהושע פרק יט

א וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל הַשֵּׁנִי לְשִׁמְעוֹן לְמַטֵּה בְּנֵי־שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפְּחוֹתָם וַיְהִי נַחֲלָתָם בְּתוֹךְ נַחֲלַת בְּנֵי־יְהוּדָה: **ב** וַיִּהְיוּ לָהֶם בְּנַחֲלָתָם בְּאֵר־שֶׁבַע וְשֶׁבַע וּמוֹלָדָה: **ג** וַחֲצַר שׁוּעָל וּבָלָה וָעֶצֶם: **ד** וְאֶלְתּוֹלַד וּבְתוּל וְחָרְמָה: **ה** וְצִקְלַג וּבֵית־הַמַּרְכָּבוֹת וַחֲצַר סוּסָה: **ו** וּבֵית לְבָאוֹת וְשָׁרוּחֶן עָרִים שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן: **ז** עַיִן | רִמּוֹן וָעֶתֶר וְעָשָׁן עָרִים אַרְבַּע וְחַצְרֵיהֶן: **ח** וְכָל־הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹת הֶעָרִים הָאֵלֶּה עַד־בַּעֲלַת בְּאֵר רָאמַת נֶגֶב זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְּנֵי־שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם: **ט** מֵחֶבֶל בְּנֵי יְהוּדָה נַחֲלַת בְּנֵי שִׁמְעוֹן כִּי־הָיָה חֵלֶק בְּנֵי־יְהוּדָה רַב מֵהֶם וַיִּנְחֲלוּ בְנֵי־שִׁמְעוֹן בְּתוֹךְ נַחֲלָתָם: {פ}

י וַיַּעַל הַגּוֹרָל הַשְּׁלִישִׁי לִבְנֵי זְבוּלֻן לְמִשְׁפְּחֹתָם וַיְהִי גְּבוּל נַחֲלָתָם עַד־שָׂרִיד: **יא** וְעָלָה גְּבוּלָם | לַיָּמָּה וּמַרְעֲלָה וּפָגַע בְּדַבֶּשֶׁת וּפָגַע אֶל־הַנַּחַל אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יָקְנְעָם: **יב** וְשָׁב מִשָּׁרִיד קֵדְמָה מִזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ עַל־גְּבוּל כִּסְלֹת תָּבֹר וְיָצָא אֶל־הַדָּבְרַת וְעָלָה יָפִיעַ: **יג** וּמִשָּׁם עָבַר קֵדְמָה מִזְרָחָה גִּתָּה חֵפֶר עִתָּה קָצִין וְיָצָא רִמּוֹן הַמִּתְאָר הַנֵּעָה: **יד** וְנָסַב אֹתוֹ הַגְּבוּל מִצְּפוֹן חַנָּתֹן וְהָיוּ תְּצֹאֹתָיו גֵּי יִפְתַּח־אֵל: **טו** וְקַטָּת וְנַהֲלָל וְשִׁמְרוֹן וְיִדְאֲלָה וּבֵית לָחֶם עָרִים שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן: **טז** זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי־זְבוּלֻן לְמִשְׁפְּחוֹתָם הֶעָרִים הָאֵלֶּה וְחַצְרֵיהֶן: {פ}

יז לְיִשָּׂשכָר יָצָא הַגּוֹרָל הָרְבִיעִי לִבְנֵי יִשָּׂשכָר לְמִשְׁפְּחוֹתָם: **יח** וַיְהִי גְּבוּלָם יִזְרְעֶאלָה וְהַכְּסוּלֹת וְשׁוּנֵם: **יט** וְחַפָּרַיִם וְשִׁיאֹן וַאֲנָחֲרַת: **כ** וְהָרַבִּית וְקִשְׁיוֹן וָאֶבֶץ: **כא** וְרֶמֶת וְעֵין־גַּנִּים וְעֵין חַדָּה וּבֵית פַּצֵּץ: **כב** וּפָגַע הַגְּבוּל בְּתָבֹור ושחצומה (וְשַׁחֲצִימָה) וּבֵית שֶׁמֶשׁ וְהָיוּ תְּצֹאוֹת גְּבוּלָם הַיַּרְדֵּן עָרִים שֵׁשׁ־עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן: **כג** זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְּנֵי־יִשָּׂשכָר לְמִשְׁפְּחֹתָם הֶעָרִים וְחַצְרֵיהֶן: {פ} **כד** וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל הַחֲמִישִׁי לְמַטֵּה בְּנֵי־אָשֵׁר לְמִשְׁפְּחוֹתָם: **כה** וַיְהִי גְּבוּלָם חֶלְקַת וְחָלִי וָבֶטֶן וְאַכְשָׁף: **כו** וְאַלַמֶּלֶךְ וְעַמְעָד וּמִשְׁאָל וּפָגַע בְּכַרְמֶל הַיָּמָּה וּבְשִׁיחֹור לִבְנָת: **כז** וְשָׁב מִזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ בֵּית דָּגֹן וּפָגַע בְּזְבֻלוּן וּבְגֵי יִפְתַּח־אֵל צָפוֹנָה בֵּית הָעֵמֶק וּנְעִיאֵל וְיָצָא אֶל־כָּבוּל מִשְּׂמֹאל: **כח** וְעֶבְרֹן וּרְחֹב וְחַמּוֹן וְקָנָה עַד צִידוֹן רַבָּה: **כט** וְשָׁב הַגְּבוּל הָרָמָה וְעַד־עִיר מִבְצַר־צֹר

וְשָׁב הַגְּבוּל֙ חֹסָ֔ה ויהיו (וְהָיוּ) תְּצֹאֹתָ֖יו הַיָּמָ֑ה
מֵחֶ֥בֶל אַכְזִיבָ֖ה: **ל** וְעֻמָּ֥ה וַאֲפֵ֖ק וּרְחֹ֑ב עָרִ֖ים
עֶשְׂרִ֥ים וּשְׁתַּ֖יִם וְחַצְרֵיהֶֽן: **לא** זֹ֚את נַחֲלַ֣ת מַטֵּ֔ה
בְּנֵי־אָשֵׁ֖ר לְמִשְׁפְּחֹתָ֑ם הֶֽעָרִ֥ים הָאֵ֛לֶּה וְחַצְרֵיהֶֽן:
{פ} **לב** לִבְנֵ֥י נַפְתָּלִ֖י יָצָ֣א הַגּוֹרָ֑ל הַשִּׁשִּׁ֥י לִבְנֵי
נַפְתָּלִ֖י לְמִשְׁפְּחֹתָֽם: **לג** וַיְהִ֤י גְבוּלָם֙ מֵחֵ֣לֶף מֵאֲלוֹן
בְּצַעֲנַנִּ֔ים וַאֲדָמִי֙ הַנֶּ֣קֶב וְיַבְנְאֵ֔ל עַד־לַקּ֖וּם וַיְהִ֥י
תְּצֹאֹתָ֖יו הַיַּרְדֵּֽן: **לד** וְשָׁ֣ב הַגְּבוּל֮ יָמָה֒ אַזְנוֹת֙ תָּבֹ֔ור
וְיָצָ֥א מִשָּׁ֖ם חוּקָּ֑הָ וּפָגַ֤ע בִּזְבֻלוֹן֙ מִנֶּ֔גֶב וּבְאָשֵׁר֙
פָּגַ֣ע מִיָּ֔ם וּבִיהוּדָ֖ה הַיַּרְדֵּ֥ן מִזְרַ֖ח הַשָּֽׁמֶשׁ: **לה** וְעָרֵ֥י
מִבְצָ֖ר הַצִּדִּ֑ים צֵ֥ר וְחַמַּ֖ת רַקַּ֥ת וְכִנֶּֽרֶת: **לו** וַאֲדָמָ֥ה
וְהָרָמָ֖ה וְחָצֹֽור: **לז** וְקֶ֥דֶשׁ וְאֶדְרֶ֖עִי וְעֵ֣ין
חָצֹֽור: **לח** וְיִרְאוֹ֙ וּמִגְדַּל־אֵ֔ל חֹ֖רֶם וּבֵית־עֲנָ֑ת
וּבֵ֥ית שֶׁ֖מֶשׁ עָרִ֥ים תִּשַּׁ֛עַ־עָשְׂרֵ֖ה
וְחַצְרֵיהֶֽן: **לט** זֹ֚את נַחֲלַ֣ת מַטֵּ֔ה בְּנֵי־נַפְתָּלִ֖י
לְמִשְׁפְּחֹתָ֑ם הֶֽעָרִ֥ים וְחַצְרֵיהֶֽן: {פ}
מ לְמַטֵּ֕ה בְּנֵי־דָ֖ן לְמִשְׁפְּחֹתָ֑ם יָצָ֣א הַגּוֹרָ֔ל
הַשְּׁבִיעִ֖י: **מא** וַיְהִ֤י גְבוּל֙ נַחֲלָתָ֔ם צָרְעָ֖ה וְאֶשְׁתָּאֹֽול
וְעִ֥יר שֶׁ֖מֶשׁ: **מב** וְשַׁעַלַבִּ֥ין וְאַיָּלֹ֖ון
וְיִתְלָֽה: **מג** וְאֵילֹ֥ון וְתִמְנָתָ֖ה וְעֶקְרֹֽון: **מד** וְאֶלְתְּקֵ֥ה
וְגִבְּתֹ֖ון וּבַעֲלָֽת: **מה** וְיֵהֻ֥ד וּבְנֵי־בְרַ֖ק וְגַת־
רִמֹּֽון: **מו** וּמֵ֣י הַיַּרְקֹ֔ון וְהָרַקֹּ֖ון עִם־הַגְּבוּל֑ מ֖וּל
יָפֹֽו: **מז** וַיֵּצֵ֥א גְבוּל־בְּנֵי־דָ֖ן מֵהֶ֑ם וַיַּעֲל֣וּ בְנֵי־דָ֗ן
וַיִּלָּחֲמ֤וּ עִם־לֶּ֙שֶׁם֙ וַיִּלְכְּד֣וּ אוֹתָ֔הּ | וַיַּכּ֥וּ אוֹתָ֖הּ לְפִי־
חָ֑רֶב וַיִּרְשׁ֣וּ אוֹתָ֔הּ וַיֵּשְׁב֥וּ בָ֖הּ וַיִּקְרְא֣וּ לְלֶ֔שֶׁם דָּ֖ן
כְּשֵׁ֥ם דָּ֛ן אֲבִיהֶ֖ם: **מח** זֹ֚את נַחֲלַ֣ת מַטֵּ֔ה בְּנֵי־דָ֖ן
לְמִשְׁפְּחֹתָ֑ם הֶֽעָרִ֥ים הָאֵ֛לֶּה וְחַצְרֵיהֶֽן:
{ס} **מט** וַיְכַלּ֗וּ לְנַחֵל־אֶת־הָאָ֙רֶץ֙ לִגְבוּלֹתֶ֔יהָ וַיִּתְּנ֥וּ
בְנֵֽי־יִשְׂרָאֵ֛ל נַחֲלָ֥ה לִיהוֹשֻׁ֖עַ בִּן־נ֑וּן בְּתוֹכָֽם: **נ** עַל־
פִּ֣י יְהוָ֔ה נָתְנ֥וּ לֹ֖ו אֶת־הָעִ֣יר אֲשֶׁר־שָׁאָ֑ל אֶת־
תִּמְנַת־סֶ֙רַח֙ בְּהַ֣ר אֶפְרָ֔יִם וַיִּבְנֶ֥ה אֶת־הָעִ֖יר וַיֵּ֥שֶׁב
בָּ֑הּ: **נא** אֵ֚לֶּה הַנְּחָלֹ֣ת אֲשֶׁר֩ נָחֲל֨וּ אֶלְעָזָ֜ר הַכֹּהֵ֗ן |
וִֽיהוֹשֻׁ֤עַ בִּן־נ֙וּן֙ וְרָאשֵׁ֣י הָאָבֹ֔ות לְמַטֹּ֖ות בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵ֑ל | בְּגוֹרָ֔ל | בְּשִׁלֹ֖ה לִפְנֵ֣י יְהוָ֑ה פֶּ֥תַח אֹ֖הֶל
מֹועֵ֛ד וַיְכַלּ֥וּ מֵחַלֵּ֖ק אֶת־הָאָֽרֶץ: {פ}

יהושע פרק כ

א וַיְדַבֵּ֥ר יְהוָ֖ה אֶל־יְהוֹשֻׁ֥עַ לֵאמֹֽר: **ב** דַּבֵּ֥ר אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵ֖ל לֵאמֹ֑ר תְּנ֣וּ לָכֶ֗ם אֶת־עָרֵ֙י הַמִּקְלָ֔ט אֲשֶׁר־
דִּבַּ֥רְתִּי אֲלֵיכֶ֖ם בְּיַד־מֹשֶֽׁה: **ג** לָנ֣וּס שָׁמָּ֔ה רוֹצֵ֖חַ
מַכֵּה־נֶ֑פֶשׁ בִּשְׁגָגָ֣ה בִּבְלִי־דָ֔עַת וְהָי֥וּ לָכֶ֖ם לְמִקְלָ֑ט
מִגֹּאֵ֖ל הַדָּֽם: **ד** וְנָ֣ס אֶל־אַחַ֗ת | מֵהֶ֣עָרִים הָאֵ֔לֶּה
וְעָמַ֖ד פֶּ֣תַח שַׁ֣עַר הָעִ֑יר וְדִבֶּ֤ר בְּאָזְנֵי֙ זִקְנֵ֣י הָעִ֔יר
הַהִ֖יא אֶת־דְּבָרָ֑יו וְאָסְפ֤וּ אֹתֹו֙ הָעִ֣ירָה אֲלֵיהֶ֔ם
וְנָֽתְנ֥וּ־לֹ֖ו מָקֹ֑ום וְיָשַׁ֖ב עִמָּֽם: **ה** וְכִ֤י יִרְדֹּף֙ גֹּאֵ֣ל הַדָּ֔ם
אַחֲרָ֔יו וְלֹא־יַסְגִּ֥רוּ אֶת־הָרֹצֵ֖חַ בְּיָדֹ֑ו כִּ֣י בִבְלִי־דַ֗עַת
הִכָּ֙ה֙ אֶת־רֵעֵ֔הוּ וְלֹא־שֹׂנֵ֥א הֽוּא לֹ֖ו מִתְּמֹ֥ול
שִׁלְשֹֽׁום: **ו** וְיָשַׁ֤ב | בָּעִיר֙ הַהִ֔יא עַד־עָמְדֹ֥ו לִפְנֵ֖י
הָעֵדָ֑ה לַמִּשְׁפָּ֗ט עַד־מֹ֙ות֙ הַכֹּהֵ֣ן הַגָּדֹ֔ול אֲשֶׁ֥ר יִהְיֶ֖ה
בַּיָּמִ֣ים הָהֵ֑ם אָ֣ז | יָשׁ֗וּב הָרֹוצֵ֙חַ֙ וּבָ֣א אֶל־עִירֹ֔ו
וְאֶל־בֵּיתֹ֖ו אֶל־הָעִ֥יר אֲשֶׁר־נָ֖ס מִשָּֽׁם: **ז** וַיַּקְדִּ֣שׁוּ
אֶת־קֶ֙דֶשׁ֙ בַּגָּלִיל֙ בְּהַ֣ר נַפְתָּלִ֔י וְאֶת־שְׁכֶ֖ם בְּהַ֣ר
אֶפְרָ֑יִם וְאֶת־קִרְיַ֥ת אַרְבַּ֛ע הִ֥יא חֶבְרֹ֖ון בְּהַ֥ר
יְהוּדָֽה: **ח** וּמֵעֵ֥בֶר לְיַרְדֵּ֖ן יְרִיחֹ֑ו מִזְרָ֣חָה נָתְנ֗וּ אֶת־
בֶּ֙צֶר֙ בַּמִּדְבָּ֣ר בַּמִּישֹׁ֔ר מִמַּטֵּ֖ה רְאוּבֵ֑ן וְאֶת־רָאמֹ֥ת
בַּגִּלְעָ֖ד מִמַּטֵּה־גָ֑ד וְאֶת־גֹּולָ֥ן (גּוֹלָן) בַּבָּשָׁ֖ן מִמַּטֵּ֥ה
מְנַשֶּֽׁה: **ט** אֵ֚לֶּה הָיוּ֙ עָרֵ֣י הַמֹּועֲדָ֔ה לְכָל | בְּנֵ֥י
יִשְׂרָאֵ֖ל וְלַגֵּ֣ר הַגָּ֑ר בְּתוֹכָ֗ם לָנ֙וּס שָׁמָּ֔ה כָּל־מַכֵּה־
נֶ֙פֶשׁ֙ בִּשְׁגָגָ֔ה וְלֹ֥א יָמ֖וּת בְּיַד־גֹּאֵ֣ל הַדָּ֑ם עַד־עָמְדֹ֥ו
לִפְנֵ֖י הָעֵדָֽה: {פ}

חוברות לימוד הבי"ת
והמשניות זהר הודפס
לזכות

שיראל בת

רות מרים תחי'

הקב"ה ישלח לה המלאך
רפאל שיעמוד לימינה ויהיה
לה לידה קלה בזכות כל
התנאים והאמוראים אכי"ר

לוח מוהרא"ש

לפי אופק יבנאל עיר ברסלב - עיר השמחה

פרשת חיי שרה

יום **ראשון**	**17** **טז**	**לימוד יומי:** **בבלי:** בבא בתרא קמ"ה **ירושלמי:** סוכה כ"ד **תוספתא:** זבים ד **נ"ך:** יהושע יד **משניות:** יבמות ו **זהר:** חלק א עמ' שלז-שלח	**עלות השחר** (72 דק) ... 4:54 **נץ החמה** ..... 6:10 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:00 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 8:47 **סו"ז תפילה** ..... 9:39 **חצות היום** ..... 11:23 **שקיעה** ..... 4:35 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 5:48
יום **שני**	**18** **יז**	**לימוד יומי:** **בבלי:** בבא בתרא קמ"ו **ירושלמי:** סוכה כ"ה **תוספתא:** זבים ה **נ"ך:** יהושע טו **משניות:** יבמות ז **זהר:** חלק א עמ' שלט-שמ	**תענית שני בתרא** **עלות השחר** (72 דק) ... 4:55 **נץ החמה** ..... 6:11 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:00 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 8:47 **סו"ז תפילה** ..... 9:39 **חצות היום** ..... 11:23 **שקיעה** ..... 4:34 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 5:47
יום **שלישי**	**19** **יח**	**לימוד יומי:** **בבלי:** בבא בתרא קמ"ז **ירושלמי:** סוכה כ"ו **תוספתא:** טבול יום א **נ"ך:** יהושע טז **משניות:** יבמות ח **זהר:** חלק א עמ' שמא-שמב	**עלות השחר** (72 דק) ... 4:56 **נץ החמה** ..... 6:12 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:01 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 8:48 **סו"ז תפילה** ..... 9:39 **חצות היום** ..... 11:23 **שקיעה** ..... 4:34 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 5:47
יום **רביעי**	**20** **יט**	**לימוד יומי:** **בבלי:** בבא בתרא קמ"ח **ירושלמי:** תענית א' **תוספתא:** טבול יום ב **נ"ך:** יהושע יז **משניות:** יבמות ט **זהר:** חלק א עמ' שמג-שדמ	**עלות השחר** (72 דק) ... 4:57 **נץ החמה** ..... 6:13 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:01 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 8:48 **סו"ז תפילה** ..... 9:40 **חצות היום** ..... 11:24 **שקיעה** ..... 4:33 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 5:46
יום **חמישי**	**21** **כ**	**לימוד יומי:** **בבלי:** בבא בתרא קמ"ט **ירושלמי:** תענית ב' **תוספתא:** ידים א **נ"ך:** יהושע יח **משניות:** יבמות י **זהר:** חלק א עמ' שמה-שמו	**עלות השחר** (72 דק) ... 4:57 **נץ החמה** ..... 6:14 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:02 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 8:49 **סו"ז תפילה** ..... 9:40 **חצות היום** ..... 11:24 **שקיעה** ..... 4:33 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 5:46
יום **שישי**	**22** **כא**	**לימוד יומי:** **בבלי:** בבא בתרא ק"נ **ירושלמי:** תענית ג' **תוספתא:** ידים ב **נ"ך:** יהושע יט **משניות:** יבמות יא **זהר:** חלק א עמ' שמז-שמח	**עלות השחר** (72 דק) ... 4:58 **נץ החמה** ..... 6:15 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:02 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 8:49 **סו"ז תפילה** ..... 9:41 **חצות היום** ..... 11:24 **שקיעה** ..... 4:33 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 5:46 **הדלקת נרות** (40 דק): 3:53 (20 דק): 4:13
שב"ק	**23** **כב**	**לימוד יומי:** **בבלי:** בבא בתרא קנ"א **ירושלמי:** תענית ד' **תוספתא:** עקצין א **נ"ך:** יהושע כ **משניות:** יבמות יב **זהר:** חלק א עמ' שמט-שנ	**שבת קודש פרשת חיי שרה** **עלות השחר** (72 דק) ... 4:59 **נץ החמה** ..... 6:15 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:03 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 8:50 **סו"ז תפילה** ..... 9:41 **חצות היום** ..... 11:24 **שקיעה** ..... 4:32 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 5:45 **מוצש"ק לשיטת ר"ת: 5:45**

דְּחִיקַת הַשָּׁעָה גּוֹרֶמֶת לָאָדָם אֶת כָּל הַצָּרוֹת ! רַבִּי נָתָן אָמַר : 'מִדְּחִיקַת הַשָּׁעָה לֹא יוֹצֵא שׁוּם דָּבָר טוֹב' ; יְסוֹד בְּחִנּוּךְ - הֵן תַּלְמִידִים בְּגָנִים, הֵן תַּלְמִידִים בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, וְהֵן תַּלְמִידִים שֶׁל יְשִׁיבָה - שֶׁתִּהְיֶה תָּמִיד גִּישָׁה חִיּוּבִית : "אַתָּה כֵּן יָכוֹל ! אַתָּה כֵּן מַצְלִיחַ ! " וּלְהַשְׁמֵר מְאֹד מִגִּישָׁה שְׁלִילִית, כִּי בָּזֶה הוֹרְסִים אֶת הַיֶּלֶד !

יֵשׁ לְךָ גִּישָׁה חִיּוּבִית ? בָּנִיתָ אֶת הַיֶּלֶד ! (משיחותיו של מו"ר הרה"צ שליט"א)